

CSERES JUDIT: Eltérőszöveg újszülöttek 2.

TÁNCZOS ZOLTÁN – SIPOS EDINA – SZELES ERIKA – WITZING ZOLTÁN – POLÁCSKA EDINA – BOGNÁR JÓZSEF:
Munkahelyi egészségfejlesztés a rendőrség személyi állományának körében

TIHANYI MIKLÓS: Sportrendezvények büntetőjogi védelmének alapvonásai Magyarországon

TÓTH NIKOLETT ÁGNES: Szemelvények a belügyi sport, a labdarúgás
és a sportrendezvények biztosításának 20. század eleji történetéről

SIVADÓ MÁTÉ: Női alkohol- és drogrehabilitáció a Hajnalszablonban COVID-19 idején

TORMA ALBERT: A COVID-19 járvány hatásai a nőkre, a rendőrség női munkatársaira

MINKÓ-MISKOVICS MARIANN: A (lő)fegyver fogalmának változásai az 1961-es, az 1978-as
és a 2012-es büntető törvénykönyvekben

MOGYORÓDI GERGELY: Rendőrkiválasztás Ausztriában

KÖNYVISMERTETÉS: Gondolatok „A hadtudománytól a rendészettudományig –
Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében” című kötetéről

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

69. ÉVF.

2021 / 3. KÜLÖNSZÁM

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK	Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
TITKÁR	Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
TAGOK	Prof. dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
	Prof. dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Prof. dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Prof. dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
	Prof. dr. Kerezi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
	Prof. dr. Koltay András, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektora, egyetemi tanár
	Prof. dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
	Prof. dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
	Prof. dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Dr. Nyiri Sándor, ny. vezető ügyész, c. egyetemi docens
	Prof. dr. Patyi András, a Kúria elnökhelyettese, egyetemi tanár
	Prof. dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
	Prof. dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Prof. dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
	Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrakadémia tagja, egyetemi tanár
	Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ
	Detlef Schröder igazgató, Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynökség
	Dr. Ciprian Maftci, belügyi attasé, Románia Magyarországi Nagykövetsége

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

	Bakai Kristóf püör. ezredes, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámszakmai szakfőigazgatója
	Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
	Dr. Bárdos Szabolcs nb. vezérőrnagy, az Alkotmányvédelmi Hivatal főigazgatója
	Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója
	Dr. Frech Ágnes, a Fővárosi Bíróság büntető kollégiumvezetője, az Országos Bírósági Hivatal szaktanácsadója
	Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője
	Hajdu János r. altábornagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója
	Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnöke
	Prof. dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár, a Belügyminisztérium oktatási főszemlélője

2021 / 3. KÜLÖNSZÁM

Dr. Kiss Attila r. vezérőrnagy, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság vezetője
Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője
Prof. dr. Ruzsonyi Péter bv. dandártábornok, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészetudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Hedvig nb. altábornagy, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Takács Tibor r. altábornagy, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ	Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES	Dr. Hornyik Zsuzsanna
FELELŐS SZERKESZTŐ	Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes
OLVASÓSZERKESZTŐ	Végh Zsuzsanna
IDEGENNYELVISZAKLEKTOR	Prof. dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár
MUNKATÁRSÁK	Dr. Hertelendi Lajos r. alezredes Luda Henrietta Csala Károly r. ezredes Havasi József Varga Anita
SZERKESZTŐSÉG	2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3. Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600 szerkesztoseg@belugyiszemle.hu www.belugyiszemle.hu
ISSN	ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) ISSN 2677-1632 (Online) LXIX. évfolyam
FELELŐS KIADÓ	Belügyminisztérium www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium 1051 Budapest, József Attila utca 2-4.
KÉPSZERKESZTŐ	<u>Botlik László</u>
NYOMDA	Duna-Mix Kft.
FELELŐS VEZETŐ	Szakolczai Lóránt bv. ezredes

TARTALOM

	Szerkesztőségi előszó	8
<hr/> TANULMÁNYOK <hr/>		
CSERES JUDIT	Eltékozolt újszülöttek 2.	9
TÁNCZOS ZOLTÁN – SIPOS EDINA – SZELES ERIKA – WITZING ZOLTÁN – POLÁCSKA EDINA – BOGNÁRJÓZSEF	Munkahelyi egészségfejlesztés a rendőrség személyi állományának körében	32
TIHANYI MIKLÓS	Sportrendezvények büntetőjogi védelmének alapvonásai Magyarországon	48
TÓTH NIKOLETT ÁGNES	Szemelvények a belügyi sport, a labdarúgás és a sportrendezvények biztosításának 20. század eleji történetéről	59
SIVADÓ MÁTÉ	Női alkohol- és drogrehabilitáció a Hajnalszallagban COVID-19 idején	74
TORMA ALBERT	A COVID-19 járvány hatásai a nőkre, a rendőrség női munkatársaira	96
MINKÓ-MISKOVICS MARIANN	A (lő)fegyver fogalmának változásai az 1961-es, az 1978-as és a 2012-es büntető törvénykönyvekben	108
<hr/> KITEKINTÉS <hr/>		
MOGYORÓDI GERGELY	Rendőrkiválasztás Ausztriában	126
<hr/> KÖNYVISMERTETÉS <hr/>		
KALMÁR ÁDÁM	Gondolatok „A hadtudománytól a rendészettudományig – Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében” című kötetéről	141

CSERES JUDIT	pszichológus, mediátor cseresjudit@gmail.com
TÁNCZOS ZOLTÁN	tanársegéd, doktorjelölt Testnevelési Egyetem, Sportági Intézet tanczos.zoltan@tf.hu
SIPOS EDINA	Dr. rendőr orvos ezredes, vezető főorvos Országos Rendőr-főkapitányság sipose@orfk.police.hu
SZELES ERIKA	rendőr alezredes, szakirányító szakpszichológus Országos Rendőr-főkapitányság szelese@orfk.police.hu
WITZING ZOLTÁN	rendőr főhadnagy, közegészségügyi-járványügyi főfelügyelő Országos Rendőr-főkapitányság witzingz@orfk.police.hu
POLÁCSKA EDINA	Dr. PhD, korrektor Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda edina.polacska@gmail.com
BOGNÁR JÓZSEF	Dr. PhD, intézetigazgató Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet bognar.jozsef@uni-eszterhazy.hu
TIHANYI MIKLÓS	Dr. PhD, rendőr őrnagy, egyetemi docens Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar tihanyi.miklos@uni-nke.hu
TÓTH NIKOLETT ÁGNES	Dr. PhD, rendőr alezredes, adjunktus, kollégiumvezető Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar toth.nikolett@uni-nke.hu

SIVADÓ MÁTÉ

Dr. PhD, rendőr őrnagy, adjunktus
Nemzeti Közszolgálati,
Egyetem Rendészettudományi Kar,
sivado.mate@uni.nke.hu

TORMA ALBERT

Dr. rendőr ezredes, rendőrségi főtanácsos,
FÜV vezető főorvos, BM rendvédelmi tisztifőorvos
Országos Rendőr-főkapitányság/Belügyminisztérium
Rendvédelmi Egészségügyi Felülvizsgáló Főosztály
tormaa@orfk.police.hu

**MINKÓ-MISKOVICS
MARIANN**

Dr. PhD, egyéni ügyvéd
dr.miskovics.mariann@gmail.com

MOGYORÓDI GERGELY

rendőr őrnagy, mb. főosztályvezető, doktorandusz
Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ,
Bűnügyi Együttműködési Főosztály
mogyorodig@nebek.police.hu

KALMÁR ÁDÁM

rendőr alezredes, osztályvezető
Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság,
Idegenrendészeti Osztály
kalmara@baranya.police.hu

SZERKESZTŐSÉGI ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

*„A tudomány nemcsak az értelem,
hanem a romantika és a szenvedély tanítványa is.”*

Stephen Hawking

A tudomány minden időben és minden területen látható fókuszban van, mint ahogy az a világ, amelyben élünk, amely nehéz és szenvedéssel teli pandémiás időszakon ment keresztül az elmúlt hónapokban. A tudomány szerves részét képezik a tudományos folyóiratok, amelyek a gyógyulás időszakában is hatékonyan és dinamikus adják közre az új tudományos eredményeket, és közvetítik a szerzők gondolatait, érveléseit az érdeklődő olvasó számára. Stephen Hawking gondolataiban a tudomány értelmének jelentősége mellett a tudomány romantikus és egyben szenvedélyes oldalára hívja fel a figyelmet.

A Belügyi Szemle szerkesztősége a tudományos eredmények közvetítőjeként elkötelezetten, szenvedéllyel és határozott célkitűzésekkel támogatja a szerzők munkáinak gyors és hatékony megjelentetését, magyar és angol nyelven egyaránt. Továbbra is ápoljuk és erősítjük együttműködésünket az egyes tudományterületek meghatározó szereplőivel, a Magyar Tudományos Akadémiával, a kormányzati szervezetekkel és a nemzetközi indexáló partnerszervezeteinkkel, valamint tovább növeljük innovációs teljesítményünket, és folyamatosan bővítjük az Open Journal Systems rendszerünkben létrehozott digitális archívumunkat. A 21. század tudománya a digitális technológia felkarolásáról és alkalmazásáról szól. A digitális technológia fejlődésével a Belügyi Szemle szerkesztősége is lépést kíván tartani. Ennek érdekében a folyóiratszerkesztés legújabb digitális eszközeinek alkalmazásával szolgáljuk ki szerzőinket, lektorainkat és olvasóinkat, egyben eleget teszünk hazai és nemzetközi partnereink magas minőségű elvárásainak.

A Belügyi Szemle 2021. évi harmadik magyar nyelvű különszámában a belügyi szakterületeket érintő tudományterületek kutatási eredményeit bemutató publikációknak adtunk helyet annak érdekében, hogy azokat a lehető legszélesebb hazai és nemzetközi olvasói körben megismertessük az érdeklődőkkel.

A Belügyi Szemle szerkesztőségének tagjaiként elkötelezetten hiszünk abban, hogy ápolhatjuk a múltat és építhetjük a jövőt a hétvézides múlttal rendelkező tudományos és szakmai folyóiratunk töretlen fejlődése érdekében.

Szerkesztőség

Eltékozolt újszülöttek 2.¹

Wasted newborns 2.

Absztrakt

A tanulmány a saját újszülött sérelmére emberölést elkövető anyák helyzetét mutatja be a cselekményhez vezető utat és okokat kutatva. Módszertani és koncepcionális megközelítésben megismétli a korábbi – 1981–1998 közötti rendőrségi ügyiratok feldolgozása alapján elvégzett – kutatást, áttekinti és elemzi az 1998 és 2018 között ismertté vált esetek ügyészégi ügyirataiból származó adatokat. Az adatok összevetésében a kétszer majd 20 év azonos módon feldolgozott adataiban az időközben lezajlott, a történelminek nevezhető változások hatásait is keresi. Az elkövetők családi helyzetében jelentős változás, hogy hivatalos rangra emelkedett az élettársi kapcsolat. Ebben egyszerre mutatkoznak meg a végleges elköteleződés bizonytalanságai és a kapcsolat önkéntes fenntartásának motívumai. Változott a gyermekvállalás általános életkori képe is. Az első időszakban legtöbbször 25 éves korukig, míg a második időszakban a 20–25 éves és a 36–40 éves korokban kerülnek leggyakrabban nem kívánt terhes állapotba. A terhességet a várandósok mindkét időszakban titkolják, azaz veszélyeztetett terhességet hordanak ki. A titok minden áron való fenntartásával magányosan szülnek, és az újszülött létének eltitkolása vezet a halálát okozó végzetes cselekménysorhoz. Tapasztaljuk, hogy az első kutatási szakasz hatására létrejött segítő civil szervezetek jelentősen hozzájárulhatnak az újszülöttölés megelőzéséhez, ezért a további közleményekben a megelőzés további lehetőségei is felmerülnek. Egy következő tanulmány foglalkozik majd az ítélkezési gyakorlat tanulságaival.

Kulcsszavak: újszülöttölés, adatok, összefüggések, megelőzés

1 Jelen tanulmány a szerző 2000-ben, a BM Kiadó által megjelentetett „Eltékozolt újszülöttek – Az újszülöttölést elkövető nők helyzetének kriminológiai elemzése” című művének folytatása.

Abstract

This article analyses the situation of mothers having committed infanticides of their newborns, looking at the causes along the path that led to the fatal event. Both in terms of concept and methods, the analysis repeats the practice of a predecessor work using official police documents dating to the period between 1981-1998. The present one, however, is based on data extracted from prosecutors offices' files of cases, became known between 1998-2018. In addition to the original ones, the analysis aims at searching for traces of the historic events ensued during these 40 years. A societal change was, that affected also the perpetrators, that cohabitation became a legally recognised alternative to marriage. The increased share of this form of partnership indicates a similar increase both in the uncertainty in final commitments and in voluntary maintenance of relationships. The age pattern of fertility has changed, too. While most of the studied mothers conceive their unwanted pregnancy before the age of 25 in the first period, in the second period, an interesting, new pattern emerges with two "peaks" among the ages of 20-25 and 36-40. Pregnant mothers hide their pregnancy in both periods, so it becomes a high-risk pregnancy. To keep the secret from being discovered as much as possible, they give birth alone. Ultimately, keeping the secret of the newborn leads to the ensuing fatal chain of events. Looking at the second period, one experiences that the NGOs set up to help mothers with unwanted pregnancies can contribute significantly to the prevention of infanticides of newborns. In further articles, we shall explore other means of prevention. A forthcoming article will also explore conclusions drawn from case law of infanticides of newborns.

Keywords: neonatal killing, data, correlations, prevention

Bevezetés

„Az újszülött megölése többjelentésű esemény, alig lelhető fel olyan közlemény, amely önálló mozzanatként, s ne tágabb kontextusban tárgyalná. Olyan szimbolikus tettről van ugyanis szó, amely első rátekintésre és mai gondolkodásunk szerint tényszerű megvalósulásában egy nő legbensőbb és legszörnyűbb ügye – az ítélkezési gyakorlat is ekként kezeli –, pedig jelképezi, tartalmazza a nő egyéni élettörténetét és a nő társadalomtörténetét, valamint a termékenység-gel kapcsolatban bármikor és bárhol kialakult szokásokat és a szabályozásukra megfogalmazott normák változását.” (Cseres, 2000). Húsz éve, 2000-ben jelent meg az a monográfia, amely a múlt évezred utolsó két évtizedében ismertté

vált újszülöttölési eseteket szinte teljeskörűen elemzi és az abból idézett fenti gondolat ma is érvényesnek tűnik. Legfontosabb megállapításának tekinthető, hogy az újszülöttölés cselekménye – ellentétben az emberölés más eseteivel – jó eséllyel megelőzhető. Az elemzés megkísérli követni az újszülött haláláig vezető folyamatot, amelyet a titok és a véletlen útjelzői szegélyeznek. A titok a fogamzástól a szülésig terjedően kíséri, és fennmaradása esetén megpecsételi anya és gyermeke sorsát (Cseres, 1996a). A véletlen, ha képes megtörni a titokkényszer helyzetét és alkalmas kiutat, megoldást kínál, a megelőzés életmentő feladatát teljesíti (Cseres, 1996b). A megvizsgált női élethelyzetekben a titok törvényszerű, a véletlen pedig esetleges, a szakmai és laikus társadalom feladata, hogy segítséget nyújtson a különféle prevenció lehetőségeinek felajánlásával. Az 1990-es években – éppen a 2000-ben közzétett kutatás megállapításai nyomán – a Bölcső Alapítvány és követői azért szerveződtek, hogy erre a sajátos és fenyegető női élethelyzetre adjanak társadalmilag hasznos választ az anya titkának megőrzésével, ám anya és újszülött gyermeke életének megmentésével.

Jelen tanulmányban a két kutatási időszak, azaz a közel kétszer 20 év esadatainak ismertetésével, összevetésével két, valóban eltérő történelmi időszak sajátosságait, hatásait törekszem bemutatni. Az adatokkal egyfelől tapasztalati igazolását adom annak, hogy a titkolt, azaz válságterhesség helyzetében élő várandósok a titok fenntartására törekszenek minden áron, még a szülést követően is. Másfelől pedig – az előző tétellel szoros összefüggésben – arra törekszem, hogy a tapasztalati adatok alapján az elkövető valóságos képét vázoljam fel, amely eltér attól a kegyetlen képtől, amit az ítélezési gyakorlat alapján a sajtó közvetít a társadalomnak (ez a közvetített kép nem mellékesen hozzájárul a titok mindenáron fenntartásához is). A második kutatási időszak adatait dr. Solt Ágnessel, az Országos Kriminológiai Intézet főmunkatársával tematikus munkamegosztásban dolgoztuk fel (Solt, 2020). Jelen vizsgálat legfőbb módszertani értékét az előző vizsgálat adataival, megállapításaival összehasonlíthatósága képezi, hiszen a korábbival nagyjából megegyező időtáv eseteinek az előző vizsgálat módszertani nyomvonalán végig vitt elemzésére nyílt lehetőség. Egyúttal arra tehát, hogy ismét megválaszolhassuk az alapkérdést: ma, azaz az ezredforduló utáni 20 évben ki az a nő, aki – ő legalábbis úgy érzi – kénytelen terhessége titokban tartására, a magányos és végzetes következményekkel járó szülés vállalására?

A felhasznált adatok

A jelen tanulmány két időszakot különböztet meg: az 1981 és 1997, és az 1998-2018 közöttit. E két időszak egyben a Cseres (2000) által tárgyalt első, valamint

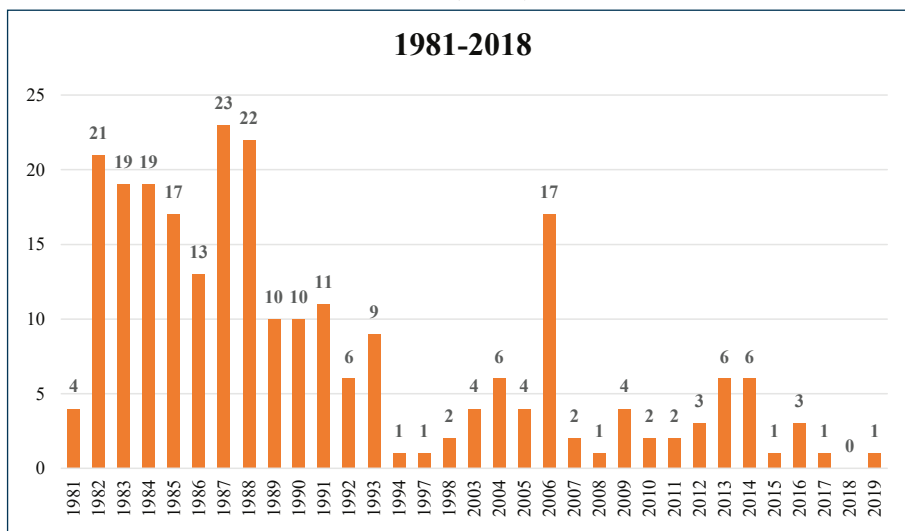
az elsőként e cikkben ismertetett második kutatási időszak². 1981 és 2018 között 254 újszülött sérelmére elkövetett emberölés vált ismertté. Az ezekre vonatkozó ügyiratok teljes körét a megyei rendőr-főkapitányságok (1981-1997) és a megyei ügyészségek (1998-2018) bocsátották rendelkezésünkre. Bár az első iratanyag az ismertté vált, a második pedig a jogerős bírói ítélettel zárult esetekre vonatkozik, ugyanazt a (teljes) népességet mutatják. Technikai okok miatt azonban több évre vonatkozóan nincsenek adatok. Az első időszakban ilyen 1995 és 1996, a másodikban pedig 1999, 2000, 2001 és 2002.

Az időszak ügyiratait kétféleképpen dolgoztam fel. Egyrészt lehetőség szerint az esetekre vonatkozó információkat számszerű adatokká kódoltam a szempontok és a jellemzők teljes körének ismertetéséhez (Cseres, 2000)³. Másrészt a nehezen vagy nem kódolható, de lényeges információkat hordozó szöveget tematikusan dolgoztam fel, illusztrációként és esetbemutató céljára használtam. Az ismertté vált újszülöttölések évenkénti száma két, egymást követő, lecsengő görbét rajzol ki, közel azonos értékről, évenként 20 esetről 1982-ben, majd 2000-ben (1. számú ábra). Az idősoron két stabil időszak különíthető el: az 1980-as és a 2010-es évek. Az 1980-as éveket az újszülöttölések nagy, évi átlagosan 17 eset száma, a 2010-es éveket pedig kicsi, évi 2 eset körüli szám jellemezi. A két időszak között nem folyamatos az átmenet. A rendszerváltás körül ez az esetszám erőteljes csökkenésnek indult, és alacsony szinten stabilizálódott (1995-re és 1996-ra nincs adatunk). 2000-ben újra az 1980-as éveket idéző magasságba emelkedik, majd innen csökken le a 2003-2009 közötti évekre jellemző évi átlag 7 esetre (2006 kiemelkedik e sorból). Figyelmet érdemel az utolsó 3 év 0-1-0 esetszáma.

2 Ezeknél a továbbiakban „I. szakasz” és „II. szakasz” megjelölést is alkalmazunk.

3 Ezzel szerzői adatbázist hoztam létre, számításaim és azok grafikus ábrázolása ennek felhasználásával készült. Az I. kutatási időszakban az ügyiratok alapján 197 változót rögzítettem SPSS adatkezelő programban, a II. időszakban is ezek alapján kódoltam adattá az ügyiratok tartalmát. A számításokat és azok grafikai megjelenítését SPSS és Excel programokkal végeztem. Így keletkezett a szerzői adatbázis.

1. számú ábra: Az újszülött sérelmére elkövetett emberölések ismertté vált esetei 1981 és 2018 (+2019) között

Forrás: ORFK–ENYÜBS.

Az elkövetők lakáskörülményei és demográfiai jellemzői

Az elkövetők lakáskörülményeit az 1. számú táblázat hasonlítja össze. A két időszakban ismertté vált ügyek területi megoszlásában jelentős változás következett be. A dél-alföldi, de jelentős mértékben a dél-dunántúli esetek aránya is lecsökkent, az észak-magyarországi és az észak-alföldi esetek aránya viszont nagymértékben nőtt az első időszakra a másodikra. Az elkövetők túlnyomó többsége mindkét kutatási szakaszban családi házban vagy saját tulajdonú lakásban élt. A második időszakra mindkettő aránya megnövekedett. Az elkövetők között hajléktalant nem találtam. Fontos mindezek után megtudnunk, hogy az elemzés főszereplője, az elkövető – különösen az adatok összehasonlítása tükrében – milyen minőségben él a lakásban, hiszen ez a kompetenciáját befolyásoló egyik alaptényező. Az elkövetők többsége mindkét kutatási szakaszban (I.: 54,14%, II.: 65,6%) családtagként lakott az ingatlanban, tulajdonosi, tulajdonostársi minőségben (I.: 27,5%, II.: 21,9%), bérlőként pedig kevesebben (I.: 18,1%, II.: 15,8%), jóllehet az albérlő fogalma a két időszakban jelentősen különbözött. Tekintettel a tulajdonlási, illetve a költségvetéshez hozzájárulás következményeire, már itt érdemes utalni arra, hogy a lányok, asszonyok (Cseres, 2000) csoportjának fele (I.: 50%, II.: 52,9%) eltartottként élt a lakásban, még

abban az esetben is, ha GYES-en, GYED-en voltak (I.: 14,7%, II.: 19%), és ily módon olykor jelentősen gyarapították a családi költségvetést. A lányok tovább maradtak szülői családjukban (második kutatási fázis). Tehát eltartották őket, ami a családok többségében kiszolgáltatott helyzetet jelentett. Hasonló helyzetben éltek 1981 és 1997 közötti időszakban a tulajdonosként, de háztartásbeliként otthon élő, többnyire asszonyok.

1. számú táblázat: *Az elkövetők lakáskörülményeinek jellemzői az első és a második időszak összes megfigyelése (185 és 69 eset) százalékában*

	1. időszak	2. időszak	Összesen
Lakás régiója			
Budapest	9,19	5,88	8,3
Pest megye	5,95	8,82	6,72
Közép-Dunántúl	11,35	11,76	11,46
Nyugat-Dunántúl	8,11	8,82	8,3
Dél-Dunántúl	17,3	10,29	15,42
Észak-Magyarország	17,84	26,47	20,16
Észak-Alföld	14,59	26,47	17,79
Dél-Alföld	15,68	1,47	11,86
Lakás típusa			
családi ház	67,4	71,88	68,57
öröklakás	16,57	17,19	16,73
főbérlet	6,63	3,12	5,71
albérlet	6,63	6,25	6,53
diák/munkásszállás	2,76	0	2,04
szükséglakás	0	1,56	0,41
Háztartásméret (fő)			
2	9,73	5,88	8,7
3	16,22	10,29	14,62
4	29,19	19,12	26,48
5	14,59	17,65	15,42
6	12,97	16,18	13,83
7	17,3	30,88	20,95
Tartózkodás minősége			
családtag	54,14	65,62	57,14
bérlőtárs	4,42	3,12	4,08
főbérlő	1,66	0	1,22
albérlő	12,15	9,38	11,43
tulajdonos	27,62	18,75	25,31

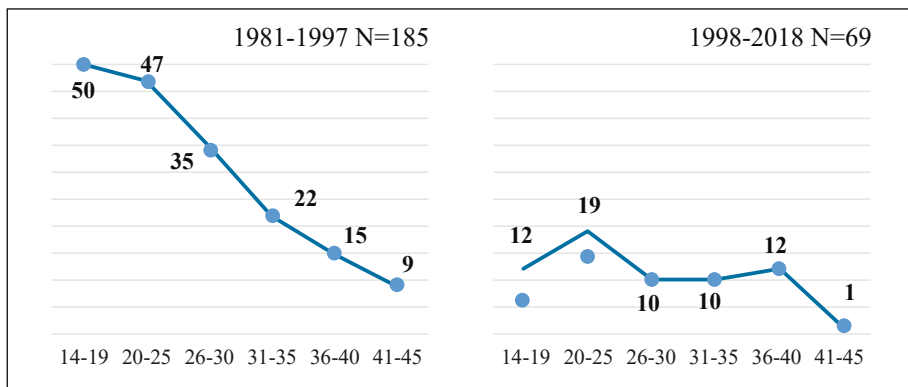
Forrás: A szerző saját, az ügyiratok feldolgozása alapján összeállított adatbázisa

Az első kutatási fázisban a 3-5 fős háztartásméreteket láttam általánosnak. A második kutatási szakaszban a 4-6 fős háztartások aránya a leggyakoribb, de

össességében kisebb aránnyal. Jelentősen megnövekedett viszont a 6+ fős háztartásméret, ezzel a népesebb közvetlen társas térben együtt élők aránya.

Az elkövetők életkorának megoszlása jellegzetesen eltér a két időszakban (2. számú ábra). Az első időszakban leggyakoribb a 16-17 éves életkor, ez a második időszakra kitolódik és kiszélesedik 18-24 év közé. Megfigyelhető ugyanakkor egy második leggyakoribb életkor, a 36 év körülieké.

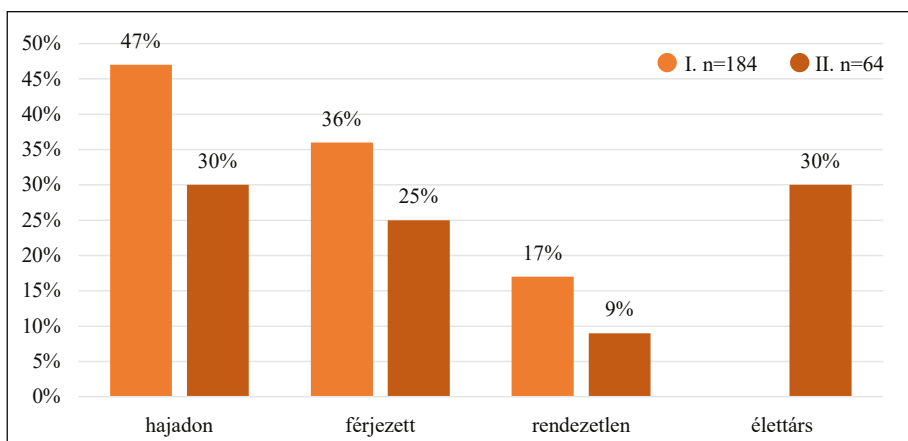
2. számú ábra: Az elkövetők életkorának megoszlása a két szakaszban

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A kutatás során adatokat gyűjtöttem az elkövetők demográfiai és családi helyzetéről is (3. számú ábra).

3. számú ábra: Az elkövetők családi állapota

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A második kutatási szakaszban jelentősen megváltoztak a családi együttélés formái: 36% helyett az elkövetőknek már csak 25%-a férjezett, hivatalos rangra emelkedett az élettársi kapcsolat, 30%-os részesedési aránnyal. Az elkövetők többsége 2-4 gyermeket nevel, a családi és intézményes környezet nyilatkozataiból kitűnően többnyire gondos, olykor áldozatos anyaként. Az asszonyok 5%-a és a rendezetlen helyzetűek 20%-a nem maga neveli gyermekeit. Az esetek teljes elemzéséből kiderül, hogy a gyermekek száma és anyjukkal együttélésének kérdése sokkal bonyolultabb és mozgalmasabb annál, mint amit a lényegében pillanatfelvétel-adataink rögzítenek. Az elkövetők közül többen korábbi kalandjukból, élettársi kapcsolataikból, házasságukból származó gyermekeikkel nem minden esetben élnek együtt.

2. számú táblázat: Az elkövetők demográfiai jellemzői, az első és a második időszak összes megfigyelése (185 és 69 eset) százalékában

	1. időszak	2. időszak	Összesen
Gyermekek száma			
0	43,24	0	31,62
1	14,05	13,24	13,83
2	17,84	25	19,76
3	11,89	10,29	11,46
4	8,11	10,29	8,7
5	4,32	8,82	5,53
adathiány	0,54	32,35	9,09
Iskolai végzettség			
kisegítő iskola	3,91	9,52	5,37
8 osztálynál kevesebb	8,94	0	6,61
8 osztály	48,6	30,16	43,8
szakmunkásképző	23,46	38,1	27,27
sakközépiskola	6,7	9,52	7,44
gimnázium	8,38	3,17	7,02
Gazdasági aktivitás			
eltartott	34,83	33,87	34,58
aktív dolgozó	48,88	35,48	45,42
gyesen vagy gyeden	15,17	29,03	18,75
betegállomány	1,12	0	0,83

Forrás: A szerző saját, az ügyiratok feldolgozása alapján összeállított adatbázisa.

Az elkövetők iskolázottsági összeképe valamelyest módosult. Jelentősen csökkent a legfeljebb 8 osztályt végzettek aránya, hasonló mértékben gyarapodott a

szakmunkásképzőt elvégzetteké és kissé a szakközépiskolásoké. Valamelyest csökkent az érettségizettek aránya, de az összképhez tartozik, hogy több tizenéves leány (és a gyermek apja is) éppen a cselekmény miatt hagyja abba vagy függeszti fel tanulmányait. A második szakaszban megjelent az OKJ-s képzésben részt vettek 8%-os aránya. Mindkét szakaszban hiányoznak a diplomások. Ahogyan az iskolázottság képe a célratörő és összpontosított szakmai képzés irányába mutat ekkor még enyhe átrendeződéssel, úgy a foglalkozások szerkezete is ezt mintegy követni látszik. Minimálisra csökkent a csak a háztartásban tevékenykedő nők száma, gyarapodott a vállalkozók száma, mutatóba megjelent a közmunkás és a főállású anya foglalkozás. Elenyésző, ám lényeges tapasztalat szerint mindkét időszakban elkövetővé váltak olyan lányok, asszonyok, akik egészségügyi vagy pedagógiai képzettséggel rendelkeztek (13-an), illetve pedagógiai vagy egészségügyi intézményben vállaltak munkát (20 fő).

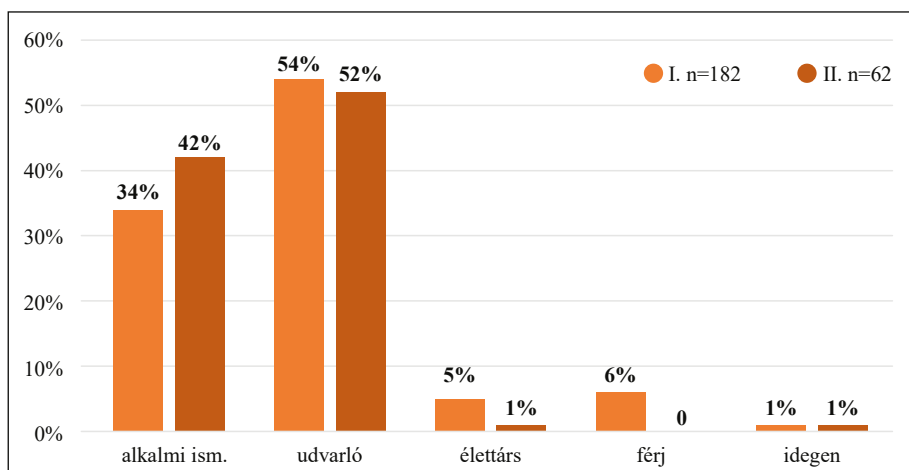
Márta 43 éves, községben, fürdőszoba nélküli 100nm-es családi házban nagykorú fiával él, elvált. Korábban szülészetben dolgozott ápolónőként. A pályát családi gondok és az italozás miatt hagyta el. Azóta alkalmi munkából él naposként. Terhességét szégyellte a kora miatt és két felnőtt fia előtt, nem gondolkodott arról, mi lesz a születendő gyermekkel.

Ez a tény zavarba ejtő, hiszen a cselekmény elbírálásakor többnyire súlyosító körülményként veszik tekintetbe. Az ügyiratok tanúsága szerint a titokhelyzet fenntartásának kényszerítő ereje minden más tényezőt felülír, a magányosan szülő nő tudatát erre összpontosítva, beszűkítve. A szülés minden tekintetben hasonlóan zajlik, mint a szakismeretekkel nem rendelkezőknél, esetenként csupán a köldökzsinór szakszerűbb elvágásában nyilvánul meg. A gazdasági aktivitás arányaiban határozott eltolódás mutatkozik a GYES-en vagy GYED-en levők irányába. Ezzel szinte azonos az aktív dolgozók arányának csökkenése, míg az eltartottaké lényegében változatlan.

Az elkövetők személyes jellemzői

A család rendezetlen belső konfliktusaira utal, ha a gyermek apja nem a hivatalos pár és nem is élnek együtt (4. számú ábra).

4. számú ábra: A biológiai szülők nem élnek együtt

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Alkoholfogyasztás

Az alkoholfogyasztás lényeges jelzés a társas-társadalmi kapcsolatok fenntartásáról, az idő strukturálásáról, a szorongások oldásáról, a gondok megoldásának halogatásáról. Az elkövetők és közvetlen társas környezetük többsége alkalmanként fogyaszt alkoholt, a születésnap koccintás, a vasárnapi ebédhez járó ital és más hasonló események szokásos velejárájaként. Úgy ítélem meg, hogy mindez még a „kulturált alkoholfogyasztás” körébe sorolható, hiszen még azok körében sem alakított ki függőséget, akik például kocsmában vagy borgazdaságban dolgoztak. Más a helyzet azonban a rendszeres alkoholfogyasztókkal, az elkövetők szocializációjában meghatározó szerepet játszó szülők és közvetlen családtagok gyakori részvételével, illetve az elkövető és párja, partnere alkoholizálásával. A kutatás mindkét szakaszában találtam rendszeresen italozó elkövetőt, arányuk 10% körüli, közülük néhányan ténylegesen alkoholbetegek.

Mónika 27 éves, községben, családi házban élnek, férjezett, 5 gyermekük van.

Szembe szomszéd: Móniék két éve költöztek ide, a múlt nyáron ismerkedtünk meg közelebről. Móni ragaszkodott hozzám, főként a régi családi életéről beszélt sokat, amikor otthon lakott a szüleinél. Ezen kívül volt egy kis csókolózás, több nem történt. Október elején átjött Zoli: képzeljétek, megszült a feleségem, de a pulya sehol. Azóta már találkoztunk, mintha nem történt volna semmi. Móni nagyon iszik, általában 1 liter pálinkát megivott egy este. Mi nem fizettünk, akkor volt neki pénze, amikor megkapta a családi pótlékot.

Családgondozó: családlátogatáskor rendetlenség, a gyerekek félénkek, bejelentés arról, hogy esténként szórakozóhelyre megy, leittasodik, a gyerekeket magukra hagyja, esetkonferencia tervezve.

Az elkövető gyermekének apja azonban már 20%-os arányban tekinthető rendszeres alkoholfogyasztónak, ez iránt a társadalmi környezet lényegesen elfogadóbb, hiszen a férfiember csak „megissza a magáét”. Az ügyiratok azonban nemcsak az együtt élő társ alkoholfogyasztási túlkapásairól – a jelenidőben élt élet minőségét meghatározó szerepéről – vallanak, hanem olykor az apák és anyák italozásáról is jelzéseket adnak.

Timi 37 éves. Közepesen súlyos értelmi fogyatékos, a kisegítő 8 osztályt végezte el, nincs szakképzettsége, eleinte alkalmi fizikai munkát vállalt, de már évek óta otthon tartózkodik. 20 éve élettársi kapcsolatban él, 6 gyermekük született, a gyermekek nem velük élnek. Élettársa is, ő is rendszeresen italoznak.

Védőnő: mások gyanakodtak, szóltak nekem, azért jártam ki. Értelmi képességeivel mindig baj volt, az alkohol csak rontott rajta. Szörnyű lakáskörülmények között élnek.

Öngyilkosság

Az öngyilkosság vagy még inkább az öngyilkossági kísérlet ebben az esetkörben a konfliktusmegoldó kompetencia életbe vágó hiányára vagy legalábbis súlyos torzulására mutat. A cselekményt megelőző időszakban a később elkövetővé vált lányok, asszonyok gyakrabban jelzik megoldhatatlannak érzett konfliktushelyzetüket öngyilkossági kísérlettel (az I. szakaszban 14-en, a II. szakaszban 7-en). A második kutatási fázisban csökkenni látszik az öngyilkossági kísérlet problémamegoldást helyettesítő szerepe. A cselekmény után az I. szakaszban 2 fő, a II. szakaszban 1 fő kísérelt meg öngyilkosságot, aki valóban meg akart halni.

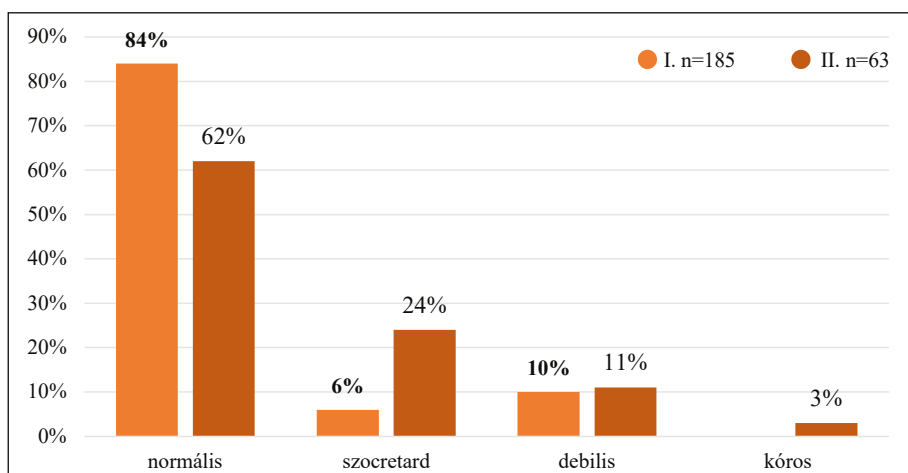
Testalkat

Az elkövetők többsége mindkét időszakban – többek által megítélve – átlagos testalkatú (59%), kevesebben kövérek (33%) és soványak (8%) (N=235). A szűkebb és tágabb környezet vallomástevői a testalkat változatlanságával magyarázzák tétlenségüket, beavatkozásuk elmaradását. Csúpn a senkit nem érdekklő, úgyszólván számkivetetten élők esetében nem kelt figyelmet a terhességre jellemző domborulat látványos fejlődése. Ezzel ellentétes fejlemények is előfordulnak, nem is egy esetben a terhesség időszakában fogyás, súlycsökkenés következik be.

Tímea 27 éves, 8 általánost végzett, mosogató, a férj tulajdonában lévő lakótelepi lakásban 4-en élnek. T. korábbi kapcsolatából nagylánya a nagyszülőknél él, a kislány velük + egy közös gyerek.

Férj: Az elmúlt hónapokban semmi különösét nem vettem észre, nem voltak rosszulletei, cigizett, ugyanúgy eljárt dolgozni napi 12 órában. Az utóbbi időben kicsit meghízott, mondtam neki, hogy úszógumija van, ezen csak nevetett. Feszcsípőnadrágot hordott övvel. Már 3 éve nincs köztünk intim kapcsolat, csak a gyerekek tartanak össze. A feleségem gyakorlatilag folyamatosan megcsalt. Tudok arról, hogy kb. 2 éve szült egy gyereket és a kórházban hagyta, lemondunk róla.

5. számú ábra: Az elkövetők értelmi állapota

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Az elkövetők értelmi állapotáról (5. számú ábra) a környezet, az iskola, a védőnő egybehangzó véleménye alapján állapíthattam meg, hogy többségüket normálisnak tekintik. A második időszakra jelentősen csökkent a szociálisan retardáltak aránya, s lényegében változatlan a fogyatékkal élők aránya⁴. Az első időszakban a hatósági szakorvosi vélemény az elkövetők 80%-a esetében állapított meg beszámíthatóságot, a második szakaszban ez 87%-ra emelkedett,

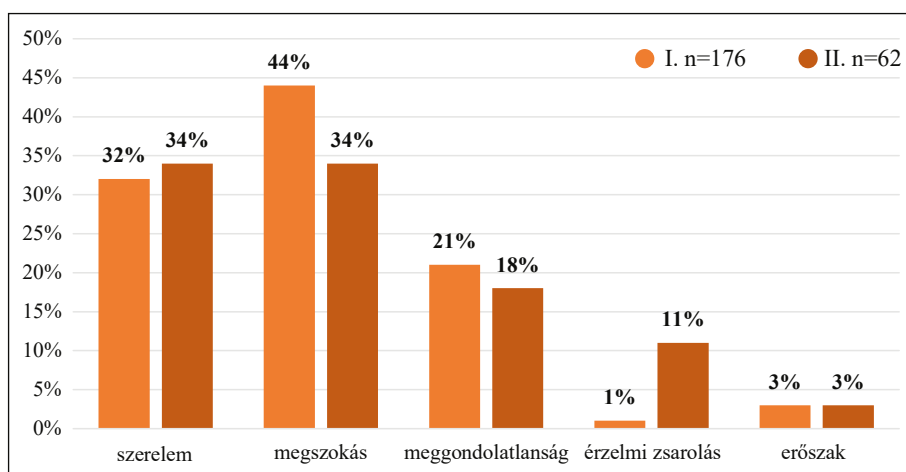
4 Stüle Ferenc pszichiáter a 70-es években saját terápiás gyakorlatában igazolta feltételezését, mely szerint az intézményekben gondozott fogyatékosok örömszerzése az általa alkalmazott aktivitás-programmal elmozdítható az étkezés-alkoholfogyasztás-szexualitás állapotkonzerváló szintjéről az önálló önkiszolgáló és szabadidős tevékenység örömforszási irányába. Tudomásom szerint eredményeit nem publikálta, szakemberek továbbképzésében ismertette.

1 esetben állapított meg beszámítási képtelenséget, 10 esetben pedig a beszámítási képesség korlátozottságát⁵. Az ügyiratokban megismert ítéletek azt mutatják, hogy az elkövetőket szabadságvesztés büntetéssel sújtják, kevéssé merül fel – még az első büntényes és gyermekeiket példáulan ellátó-nevelő elkövetők esetében sem – a büntetés valamiféle hatékony alternatívája.

A nemi élet sajátosságai

Az elkövetők nemi életének szokásaiban, indítékaiban (6. számú ábra) a hajadonok esetében mindkét kutatási szakaszban hasonlóságot találunk, többen a kapcsolatkeresés időszakában bocsátkoztak alkalmi kalandokba. A házasságban élő asszonyok esetében látszik csüggesztő tendencia, a korábban gyakoribb nemi élet a későbbi szakaszban átadja helyét a rendszertelen házastársi együttléteknél, míg az élettársi kapcsolatokban szeretkeznek leggyakrabban rendszeresen.

6. számú ábra: A fogamzáshoz vezető nemi aktus indítéka

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

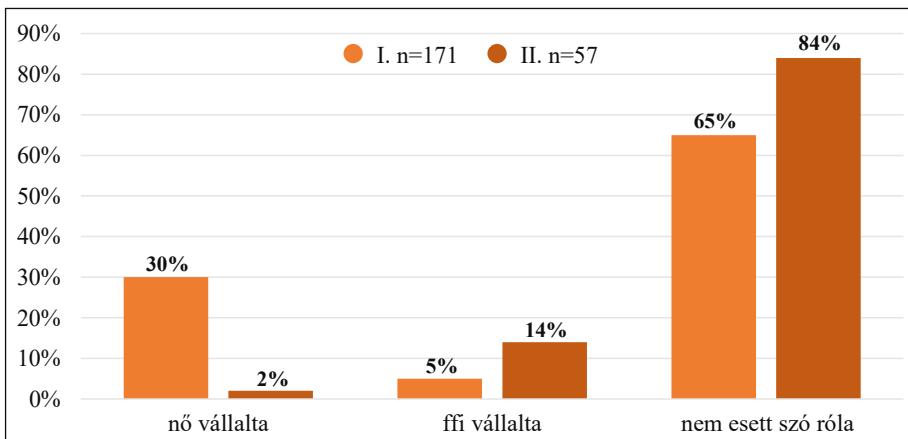
Két fő a prostitúció sajátos módjára kényszerült (például az ivócimborák szexuális szolgáltatás fejében juttattak italt, vágta fel tűzifát és hallgatta el bolti lopást).

5 A pszichiátria a diagnózist köztes eredménynek tekinti, munkahipotézisnek, a terápiás munkában orientáló segédeszköznek (Spazier, 1982), ezzel szemben áll az igazságügyi pszichiátria természete. Jóllehet az igazságügyi szakértőként is tevékenykedő pszichiáterek előzetes megállapításként, hipotézisként tekintenek saját diagnózisaikra, a diagnózisok önálló életre kelnek és az eljárás döntő szakaszaiban már bizonyítékként szerepelnek (Steller, 1988). A pszichiátriai szakértői munka így az ítélezés egy helyzetévé vált (Wiesner, 1996).

Ibolya 41 éves (2 gyermeke nevelőszülőknél), egyedül él egy valaha szebb napokat látott családi házban, áram, víz kikapcsolva, kívül-belül omlik, romlik, a kert gondozatlan, iszonyú szeméttömeg mindenütt. Alkoholista, munkanélküli, debilis(?), 8 osztályt végzett.

Ivócimborá: Ibolya még nálam is jobban bírja az italt. Szexuálisan többször voltam vele. Ma elmentem Ibolyához, belépek a leszakadt ajtón és már látom, hogy nincs nagy hasa. Hallottam bentről egy macskanyávogás-szerűt, kérdeztem macskád van? Ibolya mondta, hogy megszült, a szobában feküdt a gyerek csupaszon, Ibolya betekerte egy plédbe, és mondta, vigyem a kórházba, tegyem az inkubátorba. Nem volt már régen fűtés a házban.

7. számú ábra: Fogamzásgátlás a foganáshoz vezető aktus során

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A második kutatási időszak egyik legszomorúbb adata a fogamzásgátlás adott helyzetét mutatja (7. számú ábra), de egyéb adatok is arra utalnak, hogy a kommunikáció inkább általános szokásait látjuk. Az még érthető, hogy az erőszaktevő nem tárgyalja meg áldozatával a védekezés módját, az már viszont nem, hogy a szeretkező párok majd mindegyike – legyenek bármilyen természetű kapcsolatban – erről szót sem ejt, leszámítva a 4 udvarlót, 3 élettársat és 1 férjet, akik magukra vállalták a feladatot.

Kik előtt titok a titok?

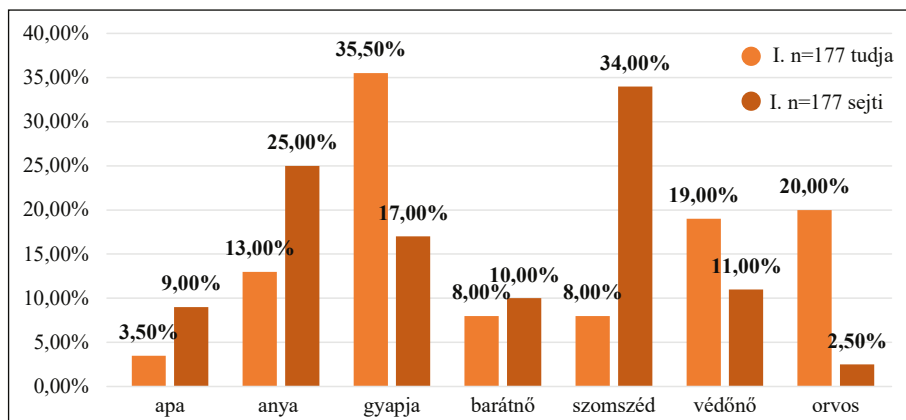
Tekintve, hogy az adatok a vallomásokból származnak, hitelességüket több szinten kezelem. A családtagok megtagadhatják a vallomástételt, itt tehát csak az

erre hajlandókét látjuk. A társas környezet szereplői igazmondásra kötelezettek, a védőnő és az orvos többszörösen is. Az első szakaszban a terhességről tudás és sejtelen szoros együtt járást mutat, a két tudásminőség mintegy szinonimaként felfogását jelzi. Az elkövető szülei veszik észre leggyakrabban – főként hajadon – leányuk állapotát, de a korholás, fenyegetés és a környezet pletykaszintű gyanújának visszautasítása eszközein nem lépnek túl (apák nem foglalkoznak az ilyen női dolgokkal, az anyák is inkább a környezet előtt óvják a látszatot). A majd 11%-ot kitevő biológiai apák jelentős hányadát a megmaradt udvarlók teszik ki (többségük az első gyanús jelre ellillan), ők segítséget ígérenk a szülés megindulása idejére, egy pár a szabadságvesztés idején kötött házasságot. A néhány valamástévő férj jellemző fordulata szerint: „Nyomozó úr, most Öntől tudtam meg, hogy a feleségem terhes volt.” A szomszéd óvakodik szavá tenni a helyzetet, a barátnő ismeri és őrzi a titkot. A második szakaszban az apák 7%-a tett vallo-mást, elfoglaltak, feleségük feladatának tekintik a leányok nevelését. Az anyák is elfoglaltak, közülük többen orvoshoz is vitték leányukat (nem feltétlenül szü-lész-nőgyógyász szakorvoshoz), gyanújukat (35%) nem sikerül bizonyítani. A biológiai apák majd 25%-a többnyire kortárs, sőt iskolatárs és együtt böngészik a netet a lehetséges kiutat keresve. A szomszédok majd 50%-a sejtí a terhességet, de nem akarnak belekeveredni egy kétes kimenetelű személyiségi jogi huzavo-nába. Figyelemre érdemes azoknak az apáknak a nyilatkozata, akik azt állítják, hogy nem tudtak a terhességről. Az idegenek, az egyszeri kalandorok és az erő-szaktevők esetében ez hiteles, róluk adatunk sincs. Hiteles, ám számos egészség-ügyi-jogi problémát takar ez a helyzet. Elgondolkodtató viszont a terhesség hó-napjait a hitvesi ágyban együtt töltő férfiak valós vagy megijátszott tudatlansága. A második kutatási időszakban a nemi aktus pózának megváltoztatásáról esik szó gyakran a férj vallomásában. Kérdés, miért tesznek egyáltalán vallomást? Érdemes talán, mert így semmiféle joghátrány nem éri őket, a vallomástételre nem vállalkozók ezzel legalább egy kissé gyanússá teszik magukat a nyomozati szakban. Mindent egybevetve, a családi és a tágabb társas környezetben a szexualitás át nem hágható kommunikációs gátat emel, ez pedig a beszélgetést problémamegoldó módszerként amúgy is kevésbé alkalmazó közegben végzetes következménnyel jár (8. és 9. ábra). A titkolt terhesség történetének lehetséges sorsfordító szereplője a védőnő.⁶ A kutatás első szakaszában csak saját vezető-jükkel, felesükkel oszthatják meg szakmai problémájukat, ezt gyakran meg is teszik, csekély eredménnyel. A második szakaszban már hatósági jogkörserű

6 A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 97. §-ának b) pontjának és az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 247. §-a (2) f) pontjában foglalt felhatalmazás alapján született 49/2004 (V. 21.) EszCsM rendelet a területi védőnői ellátásról.

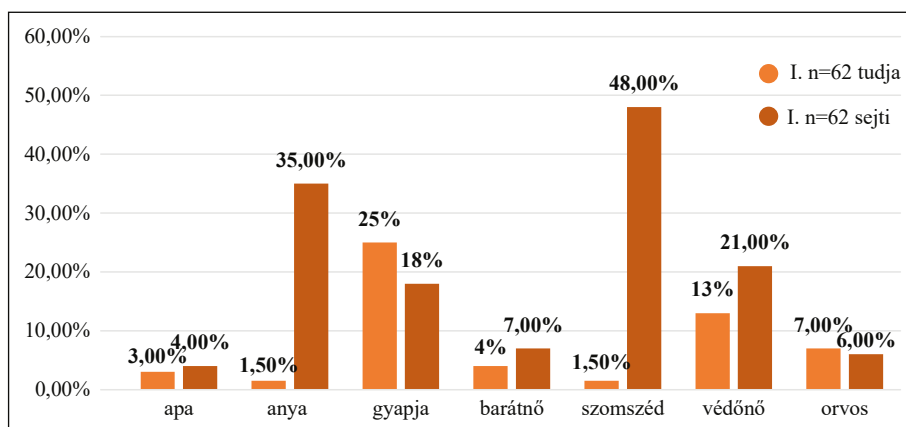
jogosítvánnyal bővül a védőnők mozgásterét, kötelesek (azaz a jogalkotó leve-szi vállukról az árulkodás terhét) az önkormányzat szociális-gyermekvédelmi munkatársainak, súlyosabbnak ítélt esetben pedig a rendőrségnek jelzést adni. Annak ellenére, hogy ezzel veszélyeztetik a családdal kialakult bizalmi viszonyt, szükség esetén mégis megteszik, példánk a sikertelen ügymeneteket mutatják. Gyakran azonban eredményt érnek el, a sikerről értelemszerűen kevés adattal rendelkezünk, amivel igen, az a Bölcső Alapítvány gyakorlatából származik, a média után a második helyen állnak a megelőzésben.

8. számú ábra: A környezet percepciója a terhességről (I. kutatási szakasz)

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

9. számú ábra: A környezet percepciója a terhességről (II. kutatási szakasz)

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Szülés, elkövetés

Az elkövetők 91-93%-os arányban problémamentesen hordják ki terhességüket. Természetesen nem tudunk azokról az esetekről, amelyekben a terhesség időszakában súlyos komplikációk léptek fel és ezek következtében a magzat kihordása, a szülés nem következett be. Amiről az ügyiratokból újra megbizonyosodtam, a titokkal veszélyeztetett várandós állapot két igen különös, a magzat együttműködését is igénylő fiziológiai jelenségről. Az alkati sajátosságok adatai, de a példaként összefoglalt esetek is arra utalnak, hogy a titkolt terhesség gyakran nem mutatja a szokásos külső jeleket, így a has domborodását sem. Ugyancsak különös, hogy azok a nők, akik korábbi terhességeiket megszenvedték, ezt a terhességüket problémamentesen hordják ki. Vannak még a szülési tapasztalattal rendelkező nők esetében is számosak, akik terhes állapotukról a magzat megmozdulásakor szereznek tudomást. Néhányan még ekkor sem, a szülés megindulását erős székelési ingerként azonosítják.

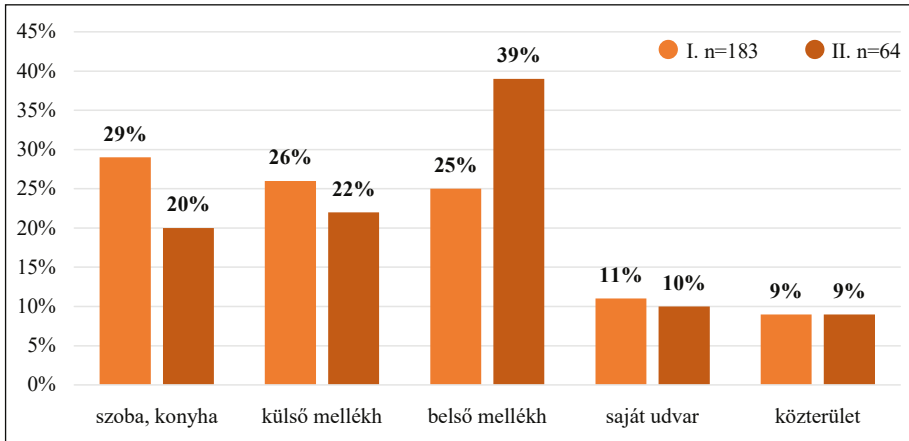
Bori 28 éves, falun él, udvarosként laknak a házban, 8 osztályt végzett, szakképzés nincs, alkalmi munkás, férjzett, 2 gyerekük van, 7 és 3 évesek (a nagyobbik gyereket örökbe adták, a kicsi intézményben).

Bori: Éjjel 1-kor úgy éreztem nagyvécéznom kell, megkönnyebbültem, majd egyből elájultam. Ezután arra emlékszem, hogy a földön fekszem, és ott vannak a mentősök, ők mondták, hogy a kicsi született meg. Az első császárral jött, a másodikkal egy órán át kínlódtam. Most semmi nem volt.

Nőgyógyász: 15 hetesen jelentkezett, ez későinek számít, megvizsgáltuk, rendszertelenül jött, a terhesség problémamentes volt. Mindezt dokumentumok is igazolják.

Hasonló a helyzet a szülés folyamatával is, még azok az anyák is, akik korábban császármetszéssel hozták világra gyermeküket vagy farfekvéses szülést éltek át, ezt a szülést jelentős arányban észrevétlenül, egyedül bonyolítják le, különösebb utólagos komplikáció nélkül. (Zavartalan, gyors, olykor rohamos szüléssel hozza világra újszülöttjét az I. szakaszban az anyák 69%-a, a II. szakaszban 59%-uk.) Vannak azért, akik megszenvedik a szülést, súlyosan kivérzett, esetleg eszméletlen állapotban találnak rájuk és hívnak hozzájuk szakszerű segítséget.

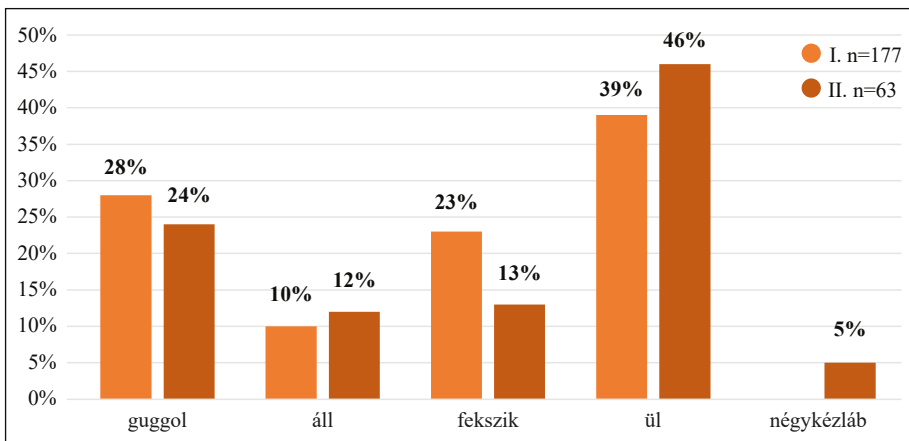
10. számú ábra: A szülés helyszíne

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A szülés színhelyét egyetlen szempont szerint választják a szülés megindulását követően, ebben is a titok fenntartásának kényszere vezeti őket. Mindkét kutatási időszakban azt állapítottuk meg, hogy olyan helyszínre igyekeznek, ahol a legkevésbé számíthatnak másokra, a családtagok felbukkanására (éppen nem használt szoba vagy külső mellékhelyiség, hátsó udvar), vagy ahol hosszas tartózkodásuk indokolható (belső mellékhelyiség). Csak ritkán kerül sor közterületen (például parkban, vasútállomás illemhelyén) lebonyolított szülésre (10. számú ábra).

11. számú ábra: A szülés testhelyzete

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

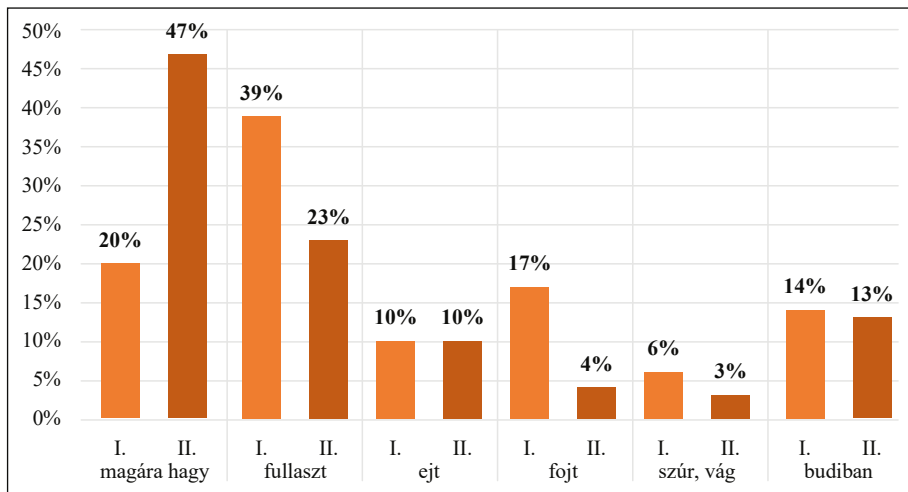
Tekintve, hogy a terhesség folyamata szakszerű támogatás mellőzésével zajlik, az anya rendszeresen téved a szülés várható időpontjának megjelölésében. Még a szülési tapasztalattal rendelkezők is, sőt az ő szűkebb körükbe tartozók, azok, akik már nem is egy ízben hordtak ki titkolt terhességet, s csak a szülés megindulásának csalhatatlan jelei hatására kérték környezetük segítségét vagy maguk hívtak mentőt. Most ezzel elkéstek, egyikük mobiltelefonja éppen akkor merült le. Az első kutatási időszakban még nem terjedtek el az alternatív szülés különféle (a közeget és a pózt illető) lehetőségei, jöllehet ezek a történelemben sem ismeretlen megoldásmódok. Csupán azok az anyák szülnék fekvve, akik oly mértékben érzik magukat rosszul, hogy csak ezt a módot képesek elviselni. Az újszülött már születése utolsó szakaszában is szenvedhet végzetes sérüléseket, ha például az anya állva szül és a méhlepényt a gyermek súlya húzza magával, ilyenkor a magzat jobb esetben füves, földes talajra esik, rossz esetben beton- vagy kövezett felületre (11. számú ábra).

Szilvi 19 éves: Terpeszben álltam fél óráig, akkor jött ki a gyerek, koppant a padlón, belecsúsztam a kádba, nem tudom mennyi idő telt el. Amikor magamhoz tértem foltokban láttam, folyamatosan véreztem. Megint nyomnom kellett, valami lógott belőlem. A gyerek nem mozgott, nem lélegzett, nem sírt. Nem tudatosult bennem, hogy ez az én gyerekem, nem néztem utána az interneten, hogy mit kell csinálni egy gyerekkel. Lefeküdtem, felhívtam anyát, nagyon megijedt, azonnal jöttek. Danit is felhívtam, rögtön jött, ordítva szalagált a ház körül, kinyitottam az ablakot, ott jött be. A szüleim 2 percre rá jöttek. Anyu bejött a szobámba, felállított, én mondtam neki, hogy nem akarok menni a pszichiátriára. Visszavitt a fürdőszobába, leültetett a kád lépcsőjére, egy törölközőben magamhoz szorítottam a babát, akkor tudatosult bennem, hogy egy gyermeket hoztam a világra, ami nem élt. Édesanyám kivette a kezemből a babát és mondta, mentőt kell hívni. Egyszer néztem utána egy szervezetnek itt a közelben, akik örökbefogadással foglalkoznak. Egy barátnőm van, vele eljárunk inni, vele sem beszéltem meg.

Gyakran merül fel a kérdés, hogy az anya vajon képes volt-e, képes lehetett-e a hagyományosan magányos szülés lebonyolítására, sőt az újszülött elrejtésére, felsírásának végzetes megakadályozására. Csak elvéve mutatkoznak jelek további személy jelenlétére, ők az első kutatási időszakban nem a szülésnél, hanem az utólagos cselekményben működtek közre, a második szakaszban pedig egyetlen gyermek bántalmazó apja volt jelen, sajátos eszközökkel folytatta gyermeke anyjának bántalmazását, még a szülés közben is. A szülést közvetlenül követő mozzanatok at a titokhelyzet minden áron fenntartására törekvés vezet, az újszülöttet a kézügybe eső textiliába bugyolálják, pólóba, törölközőbe, rongyokba. Majd így szekrénybe, dobozba vagy máshová rejtik. Az árnyékszéken

szülők⁷ egy ütemben valósítják meg a szülés-ölés-rejtés lépéseit, és ez a megoldás még a második kutatási időszakban is előfordult jelentős elemszámmal.

12. számú ábra: Az elkövetés módja

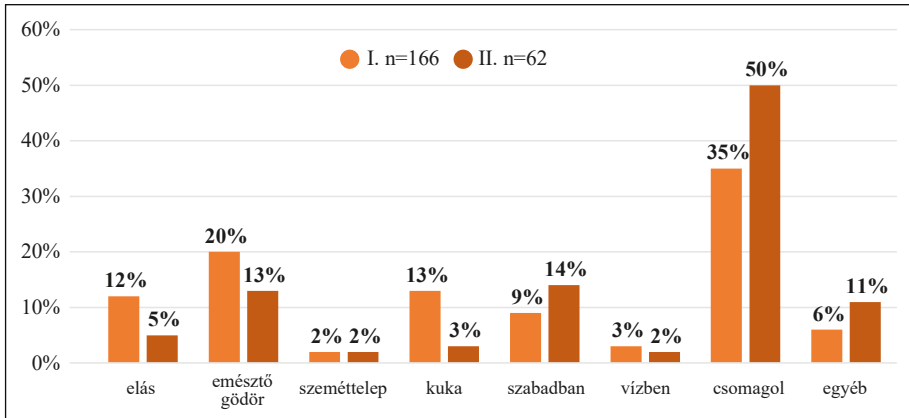

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Amint ez az iratanyagokból kiolvasható, a 12. számú ábrán pedig látható, az újszülöttek halálát nem az előkészületet is megtervező gyilkos szándék, hanem a titokhelyzet még mindig ható fenntartási kényszere, a kimerült pánikállapotból vagy éppen eszméletvesztésből következő passzív elkövetési módok idézik elő. A tevőleges ölés, a fojtás és szúrás az I. szakaszban 23%-ot, a II. szakaszban pedig 7%-ot tesz ki.

7 Egy, a 16. százból származó idézet szerint „Az árnyékszékek visszhangozzák az oda vetett gyermekek sikolyát” (Johansen, 1980).

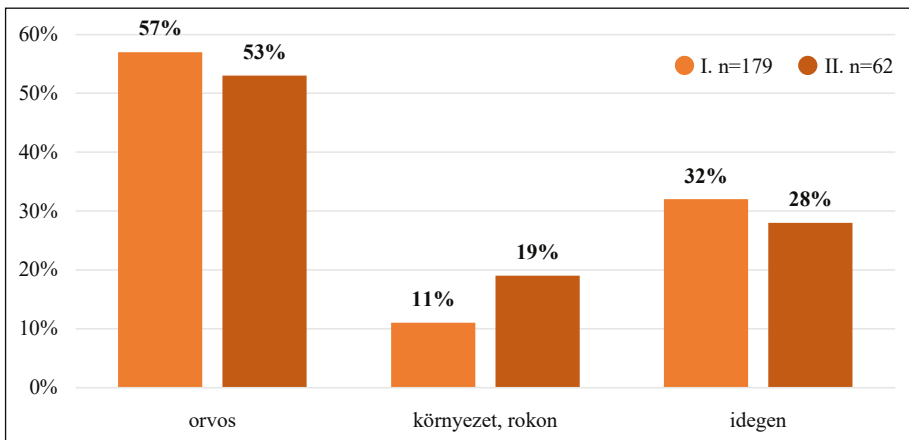
13. számú ábra: A rejtés módja

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A még élő vagy a meghalt újszülött elrejtését is a titokkényszer vezeti, a szülő nő állapotától függően választja, változtatja meg a rejtékhelyet. Az eszméletét elvesztő erre nem is képes. Aki csak rosszul van, vérzik becsomagolja az első keze ügyébe eső textildarabba az újszülöttet. A családi házban lakó anya becsomagolt újszülöttjét elássa a hátsó udvarban, az emeletes házban lakó pedig leviszi a kukába. Legtöbbször azonban a becsomagolt újszülöttet a szülés-elkövetés közös színhelyén rejtik el (például szekrényben) (13. számú ábra).

14. számú ábra: A rendőrségen bejelentést tevő személye

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Legtöbbször a szülő nőt és/vagy az újszülöttet vizsgáló orvos tesz bejelentést, mert erre kötelezett. Az orvost viszont többnyire a közvetlen környezet, néha pedig maga a szülő nő értesíti, hívja. A családtagok, a munkatársak csak akkor tesznek közvetlenül rendőrségi bejelentést, ha nyilvánvaló az újszülött halála. Az idegenek által tett bejelentések között fordult elő gyakrabban, hogy kedvező együtt állás mellett (enyhe idő, a szülést követően eltelt idő rövidege) az újszülöttet még életben találták, megmenthető volt (14. számú ábra).

Következtetések, kitekintés

Az adatok bemutatásából származó megállapítások korunkra is érvényesen igazolják a felvilágosodás filozófusai, jogászhai, pedagógusai által egybehangozóan hirdetett tételt, mely szerint az újszülöttölés az adott társadalmat, kort jellemzi, ennél fogva kulcsbűntettnek tekinthető.⁸ A kulcsbűntett büntetés-történetére visszatekintve jól látható, hogy a kor, a társadalom miként szemléli a család, benne vagy azon kívül a nő és a gyermek értékét.⁹ A kulcsbűntett vizsgálata éppen ezért arra kötelez, hogy az adott korban, társadalomban a megelőzés további, elsődleges és másodlagos lehetőségeit keressük, máig érvényesnek tekintve Beccaria gondolatát arról, hogy amíg nem tettünk meg minden tőlünk telhetőt az új életek megmentésére, addig nem igazságos a végletesen-végzetesen szorult helyzetbe került anya elítélése (Beccaria, 1887). Jelen első közlemény a két kutatási időszak alapvetőnek ítélt adatainak bemutatására szorítkozik, a lényegesebb változások pontjaira utalásokkal. További, már mélyebb elemzések feladata lesz megvilágítani a cselekményhez vezető út egyes lényeges sajátosságait, a titokkényszer összetevőinek változását, az együtt élők kommunikációs szokásait. Ezzel mintegy összefüggésben elemzést érdemel az újszülöttölést elkövetett nők nemi kompetenciája, ezzel is hozzájárulásként a szexuális nevelés minden szocializációs szintjén nehéz feladatának teljesítéséhez. Külön tanulmányban elemezzük a megelőzés lehetőségeit, amelynek tárgya a megelőzés működő lehetőségeinek elemzése lesz, különös tekintettel a védőnők és az erre a célra szerveződött civil szervezetek (Bölcső Alapítvány) tevékenységére.

8 Ekkor (ti. a felvilágosodás korában) azonban ez a kérdés már Európa-szerte nem csak kriminalistákat, de költőket és bölcseket foglalkoztatott, s ez volt az a kulcsbűntett, mely jelképes problémává is vált (Raskó, 1978).

9 Pestalozzi bátor műve, a „*Törvényhozás és gyermekölés*” 1783-ban utal az anya által elkövetett gyermekölés elterjedt jelenségére. Ezt a kérdést már 1780-ban megírt pályaművében is felveti.

Felhasznált irodalom

- Beccaria C. (1887). *Büntett és büntetés*. Révai Kiadó.
- Cseres J. (1996a). A titok. Adalékok az újszülöttgyilkosságok előzményeihez. *Társadalmi Szemle*, 54(6), 48-60.
- Cseres J. (1996b). A véletlen. Adalékok az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölések latenciájának megítéléséhez. *Belügyi Szemle*, 43(9), 13-26.
- Cseres J. (2000). *Eltékozolt újszülöttek*. BM Kiadó
- Johansen, E. M. (1978). *Betrogene Kinder*. Kultgut.
- Pestalozzi, H. (1783). *Über Gesetzgebung und Kindermord*. Auf Kosten des Berfassers, und in Kommißion den der Buchhandlung der Belehrten.
- Peters, K. (1988). *Strafrechtspflege und Menschlichkeit*. Festschrift.
- Raskó G. (1978). *Női bűnözés*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Solt Á. (2020). Az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölések jellemzői és az elmúlt évtizedek tendenciája. *Kriminológiai Tanulmányok*, 57, 84-104.
- Spazier, D. (1966). *Der Tod des Psychiaters*. Syndikat.
- Steller, M. (1988). Standards der forensisch-psychologischen Begutachtung. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 71, 16-27.
- Wiesner, A. (1996). *Mütter, die töten. Psychoanalytische Erkenntnis und forensische Wahrheit*. W. Fink Verlag.

Alkalmazott jogszabályok

1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról
1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről
- 49/2004 (V. 21.) EszCsM rendelet a területi védőnői ellátásról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Cseres J. (2021). Eltékozolt újszülöttek 2. *Belügyi Szemle*, 69(SI3), 9-31. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.3.1>

**Tánczos Zoltán – Sipos Edina – Szeles Erika –
Witzing Zoltán – Polácska Edina – Bognár József**

Munkahelyi egészségfejlesztés a rendőrség személyi állományának körében

Occupational health promotion among police personnel

Absztrakt

Hazánkban a rendvédelmi szervek dolgozóinak fokozott fizikai és pszichés igénybevétele miatt a munkahelyi egészségfejlesztő és rekreációs programok kiemelten fontosak. A dolgozókat érő egészségkárosító hatásokat minden lehetséges eszközzel meg kell előzni, a már fennálló kedvezőtlen tényezőket és hatásokat pedig tervezett és tudatos munkahelyi egészségfejlesztő és rekreációs programokkal kell kompenzálni. Ezt a célt szolgálja az Országos Rendőr-főkapitányság Élet–Erő–Egészség Programja, amely a teljes személyi állomány számára országosan rendelkezésre áll. A cikkben a dokumentumelemzés kutatási módszerével a már működő munkahelyi egészségfejlesztő programok konkrét tartalmi összetevőit, valamint a program kidolgozóinak félig strukturált mélyinterjú keretében feltárt szakmai véleményét mutatjuk be. Az eredményekből kirajzolódik a rendőrség személyi állományát támogató egészségmegőrző rendszerek tevékenységének komplexitása, például az egészségügyi szűrővizsgálatok, a rendszeres operatív jellegű intervenciók programok, a rekreációs célú családi sport- és egészségnapok, valamint a változatos üdültetési lehetőségek rendszere, amely mind hatékonyan támogatja a rendőrség munkájának eredményességét, a személyi állomány egészségét és jó közérzetét. A program változatos összetevői, népszerűsége és hatékonysága reményeink szerint más állami szervek érdeklődését is felkelti a munkahelyi rekreáció- és egészségfejlesztés bevezetése iránt.

Kulcsszavak: munkahelyi egészségfejlesztés, munkahelyi rekreációs programok, Országos Rendőr-főkapitányság, Élet–Erő–Egészség Program

Abstract

With increased physical and mental burdens of law enforcement staff in Hungary, occupational health development and recreation programs are of paramount importance. Adverse effects on employees' health must be prevented by all possible means and existing adverse effects shall be compensated for by planned and conscious occupational health promotion and recreation programs. The Life-Strength-Health Program, nationwide available for the entire staff at the National Police Headquarters, serves this purpose. In this article we present the specific components of existing workplace health promotion programs both by document analysis and opinions of the program's authors, identified during semi-structured in-depth interviews. The findings show how complex the activities of the units supporting the police personnel are, for example health screenings, regular operational intervention programs, family sports and health days for recreation and a variety of recreational opportunities supporting the effectiveness of police work, staff health and well-being. The diverse components, popularity, and effectiveness of the program may hopefully spark interest at other government agencies to implement recreation and health promotion at work.

Keywords: workplace health promotion, workplace recreation programs, National Police Headquarters, Life-Strength-Health Program

Bevezetés

Az utóbbi évtizedben a hazai munkaerőpiacon egyre inkább teret nyertek azok a nézetek, amelyek szerint a dolgozók komoly értéket képviselnek a munkáltatók számára az állami, egyházi, helyi önkormányzati, piaci foglalkoztatási formák esetében egyaránt. A magasan képzett, elhivatott, kiváló szakembereket minden intézmény és vállalat igyekszik bevonni és megtartani. A hosszútávú kölcsönös együttműködés érdekében a munkáltatók lehetőség szerint igyekeznek minél kedvezőbb, az egészséget tartósan megőrző munkafeltételeket biztosítani a foglalkoztatottak számára. E törekvés egyik kiemelkedő eleme a munkahelyi egészségfejlesztő és rekreációs programok bevezetése, amelynek eszközei a közvetlen munkahelyi környezet fejlesztése, a munkaterhelés optimalizálásához szükséges körülmények megteremtése, valamint a kedvezőtlen stresszhatások mérséklése.

Napjainkban az álláskeresőknél mindinkább szempont egy olyan munkahely választása, ahol érzékelhető a munkáltató elkötelezettsége és nyitottsága a dolgozók közérzete, egészsége és a kellemesebb munkakörülmények kialakítása felé. A munkáltatók is egyre inkább belátják, hogy az egészséges és fitt

munkavállaló elégedettebben, kreatívabban és lényegesen hatékonyabban végzi napi tevékenységeit, ami kölcsönösen előnyös a munkavállaló(k) és a munkáltató(k) számára. A rendszeres testmozgás komplex egészségmegőrző és -fejlesztő szerepe minden életkorban jelentős (Salvara, Bognár & Huszár, 2007). Ugyanakkor kétségtelen, hogy a fokozott terhelésnek kitett rendőri személyi állomány esetében mindez hatványozottan szükséges.

A nemzetközi kitekintések is pontosan mutatják, hogy a munkahelyi egészségfejlesztés hiánya – a munkából való kiesés, a távollétből adódó hiányzás (absenteeism) és a betegszabadságok miatt – hátrányos gazdasági hatással jár. A munkahelyi egészségfejlesztés modern szemléletű vállalati stratégia, a betegszabadságokból adódó munkakiesés mértéke pedig számolható és mérhető (Baxter et al., 2015). Tehát a munkáltatók számára lényeges szempont munkavállalóik egészségének, munkaképességének és produktivitásának fenntartása. Ezért ösztönzik az egészséges életmódot és törekszenek arra, hogy munkavállalóik folyamatosan teljes létszámban jelen legyenek munkahelyükön. Az egészségfejlesztés módszerei a rendszeres testmozgás, az egészséges táplálkozás, a megfelelő mennyiségű alvás, a dohányzás mellőzése, a helyes életvitel kialakítása, valamint a munka és a magánélet megfelelő egyensúlyának létrehozása (Ammendolia et al., 2016).

A 2005. évi Bangkoki Charta szerint az egészségfejlesztés programjának be kell kerülnie a jó vállalati gyakorlatok körébe, sőt követelménnyé kell válnia. A vállalati szektor ugyanis közvetlen hatást gyakorol az emberek egészségére, valamint az azt meghatározó tényezőkre. A munkáltatók felelősséggel tartoznak a munkahelyi biztonság és egészség biztosításáért, alkalmazottaik, azok családjai, valamint a közösség egészségének és jóllétének előmozdításáért (Bangkoki Charta, 2005).

„A munkahelyi egészségfejlesztés a munkaadók, a munkavállalók és a társadalom valamennyi olyan együttes tevékenységét jelenti, amely a munkahelyi egészség és jól-lét javítására irányul. A cél eléréséhez szükséges lépések és eszközök: a munkaszervezet javítása, a dolgozói részvétel biztosítása és a személyi kompetencia fejlesztése.” (ENWHP, 1997).

A munkahelyi egészségfejlesztés célja a dolgozók általános egészségének fejlesztése – növelve az egyén saját egészsége feletti kontrollját és felelősségvállalását –, valamint a dolgozók egészségének javításán keresztül a munkáltatói költségek csökkentése. Olyan egészséges munkahelyi környezet kialakítása szükséges, amely a munkavédelmi és közegészségügyi szakmai felügyeleti rendszerrel együttműködve és az egészségügyi szolgálatokkal vállvetve széles körű szakmai tevékenységével hozzájárul az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkakörnyezet kialakításához.

Az Élet–Erő–Egészség Program szakmai háttere

A rendőrség szakemberei a munkakörnyezet megfelelőségére vonatkozó hatósági és nem hatósági helyszíni ellenőrzések végrehajtásával, a munkakörnyezeti kockázatértékelés elvégzésével, a szükséges egyéni védőeszközökkel történő ellátással, a munkakörhöz kötött védőoltások biztosításával, téli, nyári védőittallal történő ellátással segítik a személyi állomány munkáját.

A munkáltatóknak fel kell készülniük az egészségvédelemmel járó kihívások eredményes kezelésére, és munkahelyi vagy a munkahely által támogatott egészségfejlesztő programokat kell indítaniuk (Kapás, 2010). Ennek jogi alapját az 1534/2016. (X. 13.) Korm. határozat teremtette meg. Ennek eredményeként jött létre a Nemzeti Népegészségügyi Stratégia 2017–2026 elnevezésű program. A hon- és rendvédelmi szerveknél szolgáltatot teljesítők fokozott fizikai és pszichés igénybevétele az egészségi állapotot jelentősen befolyásoló tényező, amely az életkor előrehaladtával a szolgálatteljesítés képességének és hatékonyságának kérdését is előrevetíti. A 25 év szolgálat utáni szolgálati nyugdíjba vonulás lehetőségének megszűnésével az idősebbek, főként az 50 év felettek létszáma emelkedik az állomány körében (2011. évi CLXVII. törvény).

Egy korábbi cikk szerzői a sportolási és életmódszokásokat vizsgálták a budapesti rendőrök körében (Mácsár, Bognár & Plachy, 2017). A kutatás eredményei rávilágítottak arra, hogy a vizsgált mintában (n = 1000 fő) a sportolási szokásokkal kapcsolatban a megkérdezett rendőrök 87,12%-a állította, hogy rendszeresen sportol, ami a magyar lakossághoz képest kiugróan magas arány. Heti rendszerességű sporttevékenységről azonban már jóval kevesebben (47,3%), heti többszöri sportolásról pedig csak a megkérdezettek 39,8%-a számolt be. A nem sportolók 73%-a időhiányra panaszkodott, ami feltehetően a munkahelyi terheléssel áll összefüggésben. A minta harmadrésze (33,4%) a cikk szerzői szerint a stresszfaktorok oldása miatt dohányzik. Ugyanakkor a cikk kiemeli, hogy az állomány nagy létszámban részt vesz a rendészeti szervek által kínált sportolási lehetőségeken.

A rendőrség vezetése és az egészségügyi szakterület évek óta kiemelt figyelmet fordít a testület személyi állományának egészségmegővására, egészségvédelmi és egészségfejlesztési programok működtetésére. E programoknak a rendőrség valamennyi szervezeti egységénél történő egységes végrehajtása érdekében 2017-ben kidolgozásra került a rendőrség személyi állományának egészségfejlesztési és egészségmegőrzési lehetőségeire vonatkozó programterv. A Rendőrség Egészségfejlesztési és Egészségvédelmi Programja 2017–2021 elnevezésű program (a továbbiakban: Élet–Erő–Egészség Program) összhangban áll a népegészségügy általános céljaival. A rendőrség korábban is számos

egészségfejlesztést és egészségmegőrzést segítő lehetőséget és programot biztosított a személyi állomány számára.

Az Élet–Erő–Egészség Program célja a rendőrségnél működő, egészséget támogató programok fenntartása, végrehajtási elveinek országos szintű egységesítése, valamint új programok bevezetése. A különböző munkahelyi egészségfejlesztési és egészségvédelmi programok egyik célja, hogy az állomány tagjai minél nagyobb arányban tekintsék legfőbb értéknek az egészséget és ez az egész szervezet gondolkodásmódjában is tükröződjön. Az Élet–Erő–Egészség Program nagyban hozzájárul az egyén egészségkultúrájának növeléséhez, egészségének megőrzéséhez, a kórosan megváltozott egészségi állapot helyreállításához, valamint a helyes életmód és az egészségtudatosság kialakításához.

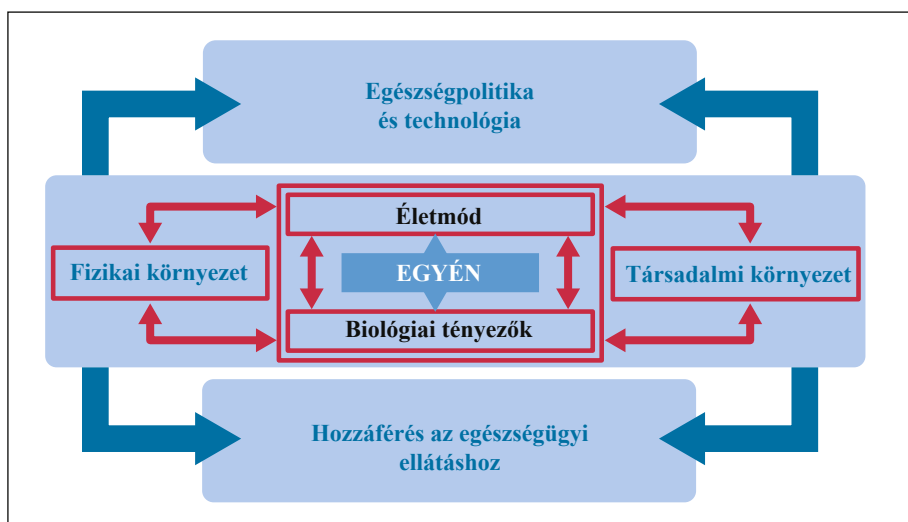
Egészségügyi kockázatok, kiemelt megállapítások:

- 2015-ben Magyarországon a nők születéskor várható élettartama 79, a férfiaké 72 év volt.
- A halálozás 100 000 főre vetített aránya több mint másfélszer akkora, mint az EU15-országokban (az 1995. január 1-jei állapot, miután Ausztria, Finnország és Svédország csatlakozott az Európai Unióhoz).
- Magyarországon a 65 éves kor előtt bekövetkező, úgynevezett korai halálozás kétharmadért a daganatos megbetegedések és a keringési rendszer betegségei voltak felelősek.
- Az egészségügyi ellátással elkerülhető halálozás szempontjából Magyarország az EU országai tekintve az utolsók között áll.
- 2015-ben Magyarországon az összes elvesztett egészséges életév 3 305 185 év volt. Habár az utóbbi években a magyar egészségveszteség alakulásában csökkenő tendencia volt megfigyelhető, a hazai érték még mindig jelentősen, 22%-kal meghaladja az EU-ban megfigyelhető értéket.
- A dohányzással összefüggő halálozás az elmúlt évtizedben az európai trendeknek megfelelően csökkenő tendenciát mutatott Magyarországon, azonban az EU15-országok értékének még így is több, mint 2,5-szerese volt 2015-ben.
- 2014-ben a magyar felnőttek 26%-a dohányzott napi rendszerességgel, ami a 2009-es adattal összevetve nem mutat számottevő változást. A fiatal felnőtt nők körében az elmúlt öt évben megemelkedett a naponta dohányzók aránya. A 15 évesek esetében a napi rendszerességgel dohányzók aránya mind a fiúknál, mind a lányoknál az európai kortársakra jellemző érték kétszerese.
- Az alkoholfogyasztással összefüggő halálozás az elmúlt évtizedben az európai trendekhez hasonlóan harmadával csökkent Magyarországon, ez azonban még így is az EU15-országok értékének közel kétszerese volt 2015-ben.

- A vélhetően alábecsült önbevallás alapján a magyar nők 1,4%-a, a férfiak 10%-a számított nagyívónak. Ha rendelkezésre állnának valós adatok, azok sejtetően – és a szerzők véleménye szerint is – jóval meghaladnák az önbevallásból származó értékeket.

2014-ben csupán minden kilencedik magyar végzett a WHO ajánlásának megfelelő testmozgást. Mérések igazolták, hogy a felnőttek keveset mozognak: nem gyalognak, nem sportolnak eleget és sok időt töltenek ülve (Varsányi & Vitrai, 2017).

1. ábra: Az egészség meghatározói

Forrás: A szerzők saját készítése (WHO, 2010).

Vizsgálati anyag, módszer és eredmények

A mintát 2020-ban a Belügyminisztérium irányítása alá tartozó Országos Rendőr-főkapitányság személyi állománya, valamint az országos hatáskörű egészségfejlesztő programot kidolgozó, vezető beosztású szakmai vezetők reflektív véleménye adja. Mivel a program alkotóinak végzettsége és aktuális tevékenysége három fő tudományterületet – orvostudomány, pszichológiatudomány, rendszertudomány, valamint az ahhoz kapcsolódó munkavédelem – fed le, a vizsgálat eredményeinek tartalmi elemeiben legerősebben e három nézőpont tükröződik. Valamennyi fellelhető anyag és statisztikai eredmény

felhasználásával végzett széles körű dokumentumelemzés mellett félig strukturált mélyinterjúk is készültek az országos program kidolgozóival (n = 3). A cikkhez a program kidolgozásában részt vevő valamennyi szakember véleménye és releváns anyaga felhasználásra került annak érdekében, hogy minél teljesebb képet kapjunk a rendőrség személyi állományának rendelkezésére álló, jelenleg is működő munkahelyi egészségfejlesztő programok összetevőiről.

Az Országos Rendőr-főkapitányság Élet–Erő–Egészség Programjának kidolgozásakor érvényesülő szakmai és tudományos szempontok

A program kialakítását egy egészségterv készítése előzte meg oly módon, hogy az éves kötelező adatszolgáltatások alapjául szolgáló statisztikákban kimutatott megbetegedések típusai alapján feltérképezésre kerültek a rendőri állomány konkrét kockázati tényezői. Az így létrejövő helyzetelemzés alapján megtörtént a valódi szükségletek pontos felmérése. Ezután következett az egészségfejlesztési stratégia és a cselekvési terv kidolgozása. Végül a folyamatos külső és belső kommunikáció és a folyamatos visszacsatolás módszerével fejlesztették tovább a programot, amely ma is évről évre fejlődik, és reményeik szerint a jövőben tovább bővül.

Az Országos Rendőr-főkapitányság Személyügyi Főigazgatóság Egészségügyi Szakirányító és Hatósági Főosztály (ORFK SZFI) által kijelölt rendőri szervek egészségügyi szolgálatai meghatározott témakörökben tájékoztató és felvilágosító anyagokat dolgoztak ki. Ezek szolgálnak alapul az országos szinten a rendőri szervek egészségügyi szolgálatai által havonta egyszer a saját állomány részére tartott egészségfejlesztő és felvilágosító előadásokhoz, amelyeket helyi szinten adaptálnak és alakítanak a felmerülő igényeknek megfelelően. A hivatásos állomány ösztönzése érdekében az egészségfejlesztési célú továbbképzések bekerültek a Belügyminisztérium Vezetőképzési, Továbbképzési és Tudományszervezési Főosztály (BM VTTF) programjába, így e témakörökben is lehetőség van az akkreditált pontszerzésre.

A munkahelyi rekreáció és egészségfejlesztés nyolc alappillére:

- 1.) Egészséges étkezés a munkahelyeken.
- 2.) Egészségnap szervezése.
- 3.) Havonta egy alkalommal interaktív felvilágosító előadások tartása a személyi állomány részére egészségügyi szakdolgozók közreműködésével.
- 4.) Egyénre szabott egészségügyi tanácsadás az alkalmassági vizsgálatok során.
- 5.) A területi szervek egészségügyi szolgálatai által előzetesen feltérképezett polgári szűrővizsgálatokhoz való esetleges csatlakozás.

- 6.) A területi szervek vezetőinek gazdasági helyettesei által civil sportlétesítmények megkeresésével feltérképezett kedvezményes sportolási lehetőségek nyújtása a személyi állomány részére.
- 7.) Egészségügyi szolgálatok várótermeiben található tévékészülékeken számítógépes prezentációk, egészségfejlesztő videók sugárzása.
- 8.) Pszichológiai tréningek tartása a személyi állomány részére.

Az Országos Rendőr-főkapitányság munkahelyi egészségfejlesztő programjának tartalmi összetevői

Ismeretterjesztés és életmód-tanácsadás a személyi állomány részére:

Ez a program magában foglalja a különféle interaktív felvilágosító előadásokat és oktatásokat a teljes személyi állomány számára. E programok rendszerint az alapellátásban dolgozó orvosok, pszichológusok, munkavédelmi szakemberek, egészségügyi szakdolgozók, illetve közegészségügyi-járványügyi felügyelők szakmai közreműködésével valósulnak meg. Az ORFK SZFI-n folyamatosan biztosított a személyes egészségügyi tanácsadás az állomány számára. Cél, hogy a személyi állomány bármilyen egészségmegőrzési, egészségfejlesztési kérdéssel az egészségügy kompetens helyi szakembereihez fordulhasson. Lényeges továbbá, hogy akut egészségügyi és mentálhigiénés probléma esetén ezek az egészségügyi szakemberek munkaidőben vagy akár rendelési időn kívül is bármikor rendelkezésre állnak. Országosan az egészségügyi tevékenységet ellátó mind a 33 telephelyen folyamatos az időszakos alkalmassági vizsgálatok végzése, amelyek során egyénre szabott egészségügyi tanácsadásra is sor kerül.

Az egészséges étkezés biztosítása és a helyes táplálkozási szokások kialakítása a munkahelyeken:

A Rendőrségi Igazgatósági Központ (RIK) épületében működtetett főzőkonyha területén már 2018 óta üzemel egy reformtáplálkozást támogató speciális pult. Ezenkívül a rostonsült ételek választéka is jelentősen bővült, hozzájárulva a személyi állomány egészségesebb és változatosabb táplálkozási szokásainak kialakításához. Naponta négyféle előrendelhető menü áll rendelkezésre, amelyek közül az egyik mindig a reformkonyha alapján összeállított ételeket tartalmazza, de *à la carte* fogyasztás is lehetséges. Összesen 27 telephelyen került bevezetésre a heti egy reformétkezési nap, főként ott, ahol a rendőrség saját főzőkonyhával rendelkezik. A területi szervek ugyanakkor a külsős vállalkozó által működtetett ételmezési egységeknél is igyekeznek reformétkeztetést biztosítani az állomány részére – akár szerződésmódosítással is.

Sportolási lehetőségek biztosítása:

A szolgálati érdek figyelembevételével biztosított annak lehetősége, hogy az állomány heti két óra munkaidő-kedvezményben részesüljön, amelyet fizikai állóképességének fenntartására vagy javítására vehet igénybe. A RIK létesítményében található fitnessterem nyitvatartási ideje 2018-ban tovább bővült: munkanapokon reggel 7 óra és este 7 óra között áll az állomány rendelkezésére, de emellett más rendőrségi objektumokon belül egyéb sportolási és kikapcsolódási lehetőségek is várják az állomány tagjait, például futballpályák, fitnessztermek, uszodák, szaunák, fallabdapályák, amelyek együttesen változatos és hatékony sportolási lehetőségeket kínálnak.

Polgári igazgatási intézmények bevonása a személyi állomány egészségfejlesztésébe:

Budapest Főváros Kormányhivatala Népegészségügyi Főosztályának egészségnevelői az egészséghöz kötődő világnapok kapcsán figyelemfelhívó rendezvényeket szerveznek, amelyeken az ORFK-SZFI – népszerűsítve a rendőrség Egészségügyi Szolgálatát – rendszeresen részt vesz és bemutatja az egészségügyi szakemberek rendőrségnél végzett különleges munkáját. Ilyen világnap például az emlőrák elleni küzdelem világnapja, illetve a dohányzásmentes világnap. Mindezek rendre kiegészülnek különböző civil kezdeményezésű szűrőprogramokra történő rácsatlakozással, például belgyógyászati- és érzékszervi elváltozások kimutatása, melanóma nap, látásvizsgálat, tüdőszűrés, nőgyógyászati szűrővizsgálatok, hepatitis C- és hepatitis B-fertőzés szűrése, valamint véradás lehetőségével is.

Pszichológiai tréningek tartása:

A vezetők által feltárt igények, a helyzetértékelés, valamint a hozzájuk beérkező javaslatok alapján a személyi állomány körében rendszeresen kerül sor stressz- és konfliktuskezelési, illetve csapatépítő tréningekre. Az igényfelmérések eredményeinek összesítése után következhet a különféle tréningprogramok szakszerű összeállítása és megtervezése. A tréningprogramok végrehajtása jelenleg is zajlik az éppen aktuális igények, valamint az előzetesen meghatározott ütemtervben foglaltak alapján.

Az Élet–Erő–Egészség Program oktatási anyagának beépítése a hivatalos önképzési programba:

Az ORFK-SZFI által jóváhagyott tájékoztató és felvilágosító anyagok szolgálnak alapul országos szinten a rendőri szervek egészségügyi szolgálatait által havonta egyszer megtartandó egészségfejlesztő és felvilágosító előadásokhoz.

A hivatásos állomány ösztönzése érdekében e képzések akkreditálása a BM VTTF rendszerében már korábban megtörtént. Az egészségfejlesztési témájú képzéseken részt vevők ezáltal is gyűjthetik a kötelezően megszerzendő éves kreditpontokat.

Családi sport- és egészségnapok a rendőrség teljes állománya számára:

Évente legalább egyszer közös egészségnap, sportnap szervezése zajlik. A rendezvény célja a sport, az egészséges táplálkozás és életmód népszerűsítése, valamint felvilágosító-tájékoztató előadások szervezése az állomány részére – családtagjaik bevonásával. A rendezvényen a következő programok és témakörök kerülnek terítékre a RIK személyi állományának esetében: kutyás bemutató, PoliceMedic bemutató, az energiatartalok és a dizájnertdrogok káros hatását bemutató előadások, zenés tömegsport, alakformáló torna, szemelvények az Országos Mentőszolgálat (OMSZ) és a rendőrség tanulságos közös ügyeiből, koncertek, gyermekprogramok (kosaras tűzoltókocsi, kerékpáros ügyességi verseny, ugrálóvár, kreatív sátor, bohóc műsor), ujjlenyomatvételek, fogászati prevenció, masszázsfotel kipróbálása, menedzsermasszázs, grafológiai elemzés, fegyverzettechnikai bemutató, jeltolmácsolási bemutató, rendőrmotor- és rendőrautó-bemutató, mobil bűnmegelőzési centrum, biztonságiöv-szimulátor, az ittas vezető látását szimuláló „részeg szemüveg”, pszichológiai műszerbemutató, újraélesztési bemutató az OMSZ munkatársaitól, Police Shop, főző- és sportversenyek (például kispályás labdarúgás, kosárra dobás, úszás, asztalitenisz, fekvőtámasz, sorversenyek). Ezek az események hagyományt teremtettek, azonban a 2020. év kivétel volt, ekkor a SARS CoV-2 vírus (COVID-19) által okozott világjárvány e bemutatók megtartását sajnos nem tette lehetővé. Ugyanakkor 2019-ben 26 területi szervnél tartottak családi sport- és egészségnapot.

Üdültetés és rekreáció a rendőrség dolgozóinak:

Jelenleg az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv vagyonek kezelésében lévő, üdülésre, pihenésre és rekreációs célokra igénybe vehető szálláshelyek igénybevételenek rendjéről szóló 6/2016. (III. 23.) ORFK utasításban foglalt módon és a Magyar Rendőrség intranet portálon megtalálható információk figyelembevételével a személyi állomány tagja egyénileg igényelhet és térítési díj ellenében kaphat üdülést vagy üdülési jogot a rendőrség üdülőiben. Az ORFK kezelésében jelenleg összesen 31 üdülő- és pihenőház van, amelyek országosan összesen 740 fő elhelyezésére adnak lehetőséget. Az úgynevezett rekreációs jellegű beutalás célja az aktívan dolgozó állomány elfáradt, kimerült tagjainál az idült betegségek kialakulásának megelőzése, a regenerálódás lehetőségének biztosítása a Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Hévízi

Rehabilitációs Intézetében, amely rekreációs programokat biztosít és rehabilitációs kezeléseket folytat. A létesítményt évente 200 rendőr veheti igénybe. A kezelés időtartama két hét. A beutalást vezetői javaslatra, általában kimerültség vagy rendkívüli megrendítő életesemény hatására bekövetkező állapot okán lehet igénybe venni.

A munkahelyi egészségfejlesztő és rekreációs programok megalkotóinak véleménye

A program kialakításában és aktuális operatív működtetésében három meghatározó szereplő vesz részt:

- Dr. Sipos Edina r. o. ezredes, a rendőrség vezető főorvosa;
- Szeles Erika r. alezredes, a rendőrség szakirányító szakpszichológusa;
- Witzing Zoltán r. főhadnagy, a rendőrség közegészségügyi-járványügyi főfelügyelője.

A mélyinterjúk eredménye a következő pontokban foglalható össze:

- A munkahelyi egészségfejlesztés kitüntetett szerepe az állomány számára. Az üzemegészségügy és a foglalkozás-egészségügy történetét áttekintve megállapítható, hogy a kuratív (gyógyító) ellátás mellett a prevenció (megelőzés), az egészségmegőrzés és az egészségfejlesztés már a 20. században is egyre nagyobb szerepet kapott a dolgozók foglalkozás-egészségügyi ellátásában. A munkahelyi egészségkárosító kockázatok felismerésével és csökkentésével, védőeszközök használatával, a dolgozók oktatásával és tájékoztatásával, munkaköri alkalmassági vizsgálatokkal – a kuratív tevékenységet kiegészítve – biztosítható a dolgozók egészségének és munkavégző képességének megőrzése, fejlesztése. A rendőrség feladatrendszerét tekintve kiemelten fontos a személyi állomány szolgálatképességének megőrzése, aminek záloga a munkahelyi egészségfejlesztés magas szakmai színvonalú biztosítása. A rekreációs lehetőségek, az egészséges életmóddal kapcsolatos tanácsadások, a sportolási lehetőségek biztosítása, a korszerű étkezési szabványok megteremtése, a szűrőprogramok szervezése, a munkahelyeken a foglalkozás-egészségügyi ellátás biztosítása fontos célokat szolgál: a személyi állomány egészségét, szolgálatképességét támogatja, a krónikus megbetegedések kialakulását megelőzi. A munkahelyi egészségfejlesztés, az egészséges és hatékony munkavégzés feltételeinek megteremtése és a munkavállalói egészségtudatosság kialakulása nyomán javul az egyéni és szervezeti hatékonyság és teljesítőképesség, összességében pedig jelentősen javul a rendőrség személyi állományának „hadrafoghatósága”.

- A munkahelyi egészségfejlesztés szakmai támogatásáról
A rendőrség központi szervének (köz)egészségügyi, pszichológiai, és munkavédelmi szakterületen dolgozó munkatársai együttesen kidolgozták a rendőrség ötéves egészségfejlesztési programját, amelynek az Élet–Erő–Egészség Program nevet adták. A program minden eleme a személyi állomány egészségmegőrzését és -fejlesztését szolgálja. A belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi szervek közül egyedül a rendőrség az a szerv, amelynek valamennyi szervezeti egységénél hivatali munkaidőben biztosított a foglalkozás-egészségügyi ellátás. A szakterület elsődleges feladata a személyi állomány egészségének megőrzése és fejlesztése. Az egészségügyi szakterület folyamatosan nyomon követi az aktuális járványügyi kihívásokat, a rendőrség feladatrendszerében bekövetkező változásokat, és új intézkedések bevezetésével, az állomány oktatásával és tájékoztatásával hozzájárul a szolgálatképesség megőrzéséhez. Kiemelt hangsúlyt fektet az állomány időszakos egészségi és pszichológia alkalmassági vizsgálatainak elvégzésére. Ezek – különös figyelemmel a kockázati tényezőkre – lehetőséget adnak a megbetegedések kialakulásának megelőzésére, illetve korai felismerésére és az egészséges életmódra való nevelésre. A rendőrség központi szervének egészségügyi szakterülete szakirányító feladatkörében folyamatosan figyelemmel kíséri és segíti a területi szervek egészségügyi szakterületének egészségfejlesztéssel kapcsolatos tevékenységét. Így például a pszichológiai alkalmassági vizsgálatok és a pszichológiai mentálhigiénés ellátórendszer működését, a tréningprogramok kidolgozását és az előadók munkájának koordinálását. A pszichológiai témájú egészségfejlesztési témakörök kialakítása és koordinálása, valamint az oktatási segédanyagok elkészítése megtörtént.
- Az állomány részvételi hajlandósága az egyes programokban
A különböző programokon más és más létszámban vett részt az állomány. A családi- és egészségnapokon, amelyek szervezésekor különös figyelmet fordítunk arra, hogy az egészségfejlesztési programunk elemei közül (például szűrés, sportolás, egészséges táplálkozás, egészségfejlesztéssel kapcsolatos előadások stb.) minél több megvalósuljon, nagyszámú állománytag vett részt. A részt vevők számát természetesen az adott rendőri szerv személyi állományának létszáma is befolyásolja. A havonta tartandó egészségügyi felvilágosító előadásokon nem cél a magas létszám, hiszen e programok interaktív módon, kiscsoportos formában valósulnak meg. A népegészségügyi szűrőprogramok iránt nagy volt az érdeklődés. A hepatitis C- és B-fertőzés szűrése az éves időszakos alkalmassági vizsgálatok része volt. Elmondható, hogy az állomány, felismerve az egészségfejlesztés jelentőségét, évről

évre egyre nagyobb számban vesz részt az egészségügyi szakterület által szervezett programokon, közülük is a legtöbb érdeklődőt a stresszkezelési, a csapatépítő, a kommunikációs és a konfliktuskezelési tréningek vonzották. A 2020-as évre vonatkozóan még nem állnak rendelkezésre országos statisztikai adatok, de a COVID-19 járvány miatt a programok az év nagy részében felfüggesztésre kerültek. Megállapítható, hogy az állomány kezdetben ugyan idegenkedett az e programokon való aktív részvételtől, a folyamatos támogatás, valamint az újabb és újabb elemek bevezetése és az állomány igényeinek felmérése meghozta gyümölcsét, s az állománytagok körében évről évre nagyobb az érdeklődés főként a sport- és egészségnap iránt, illetve a különböző szűréseken is egyre többen vettek részt (ez több száz részt vevőt jelent). 2020-ban a pandémia felülírta az egészségfejlesztési programokat, így a nagyobb tömeget vonzó programok leállításra kerültek.

- A magyar rendőrállomány igényei országos szinten
Az első és legfontosabb igény az egészségügyi szakterület elérhetősége, az egészségügyi ellátás biztosítása. Sokévi munka eredményeképpen a személyi állomány minden tagja bizalommal fordul az egészségügyi szakterülethez saját magát vagy családtagját érintő megbetegedések esetén vagy akár szaktanácsadásért. A hatékony egészségfejlesztéshez elengedhetetlen az egészségügyi személyzet és a dolgozó közötti bizalom, valamint harmadik partnerként a munkáltató. Ez egy tripartitális rendszer, ahol a cél eléréséhez mindhárom szereplő együttműködése szükséges. A rendőrség vezetéséről elmondható, hogy maximálisan támogatja az egészségügyi szakterület tevékenységét, különös figyelmet fordít az állomány egészségmegőrzésére, egészségfejlesztésére, szolgálatképességének fenntartására. A rendőrség központi szervének egészségügyi szakterülete az éves továbbképzések programjának összeállításánál kiemelt figyelmet fordít arra, hogy az egészségügyi szakterület munkatársai széles körű tájékoztatást kapjanak a prevenciók lehetőségeiről, valamint minél szélesebb együttműködést alakítsanak ki a civil népegészségügyi szervezetekkel. A pszichológiai gondozásokra egyre nagyobb az igény, ami nem feltétlenül a problémák fokozódását, hanem azt jelenti, hogy a szervezeti kultúrába már többnyire beépült és kialakult a pszichológusok iránti bizalom. A különböző tréningprogramok is népszerűek az állomány körében. A tapasztalatok alapján szükség van arra, hogy a személyi állomány tagjai ne csak feladataik végrehajtása közben tartsák egymással a kapcsolatot, hanem szabadidejükben, kötetlen környezetben is töltsenek együtt időt. Ilyen alkalom például az évente megrendezésre kerülő sport- és egészségnap. Ezen a napon a munkatársaknak lehetőségük van családtagjaikkal, gyermekeikkel

és kollégáikkal együtt szórakozni, a munkakörnyezeten kívül megismerhetik a másik felet, miközben a különböző vetélkedőkön, egészségfejlesztő programokon bővíthetik az egészséges életvitellel kapcsolatos ismereteiket.

- A program kötöttségei, nehézségei, valamint hiányosságai
Mint minden egészségfejlesztési program, a rendőrség Élet–Erő–Egészség Programja is költségigényes, ennek ellenére a rendőri vezetés a rendelkezésre álló költségvetésből a lehető legnagyobb mértékben támogatja a szakterületet. Ugyanakkor az is elmondható, hogy amennyiben a költségvetés nem jelentene korlátot, még színvonalasabb programok lennének megvalósíthatók. A másik kötöttséget az okozza, hogy a rendőri állomány esetében – teljesen természetes módon – a szolgálati feladatok ellátása az elsődleges. Az egészségfejlesztés kevésbé eredményes, ha azt a szabadidő terhére kívánjuk megvalósítani. Így tehát mind a munkáltató, mind az egészségügyi szakterület számára időigényes és kihívást jelent, hogy a szolgálati feladatok maximális biztosítása mellett a rendőri állomány a szolgálati idejében részesüljön az egészségmegőrzést, egészségfejlesztést segítő programból. A különböző programok szervezése szempontjából nehézséget jelent, hogy a szolgálati feladatok mellett azokon biztosítani kell az állomány részvételét. A személyi állomány leterheltsége, illetve a különböző munkarendben szolgálatot teljesítők esetében nehéz olyan időpontot találni, amely az állomány legtöbb tagjának megfelelő.
- További lehetőségek és fejlesztési irányok a jövőre nézve
Az Élet–Erő–Egészség Program a 2017 és 2021 közötti időszakra szól. A 2021. év fő célkitűzése egy újabb ötéves program kidolgozása. Az új program kidolgozói figyelembe veszik az előző program tapasztalatait, szélesíteni próbálják a lehetőségeket, a társszervekkel együttműködve közös programokat kívánnak szervezni. A foglalkozás-egészségügy az a szakterület, ahol az aktuális kor kihívásaihoz igazodva a program szervezőinek folyamatosan képezniük kell magukat, kreatívnak, innovatívnak kell lenniük ahhoz, hogy hatékony egészségfejlesztést tudjanak megvalósítani, biztosítva ezzel a rendőri állomány szolgálatképességének megőrzését. Cél, hogy az állomány igényeinek megfelelően bővítsék a lehetőségeket, ezért felmérik, hogy a munkatársak milyen típusú programban vennének részt szívesen a pszichológiai szakterület szervezésében. Az erre vonatkozó kérdőíveket év végén összesítik, hogy a programokat az igényeknek megfelelően alakíthassák a jövőben. Az Élet–Erő–Egészség Program ötéves ciklusa 2021-ben ér véget. Ezen időszak tapasztalatait hasznosítva 2021-ben kidolgozásra kerül a következő öt évre szóló egészségfejlesztési program,

amely a tervek szerint megtartja a jelenlegi program bevált főbb pontjait, ugyanakkor kidolgozói újabb elemekkel igyekeznek bővíteni, színesíteni azt, ehhez a különböző szakterületek bevonásával újabb együttműködések valósulnak meg.

Vizsgálati eredmények értékelése, következtetések

Az eredményes programok kapcsán a következő megállapítások tehetők. A területi szervek féléves adatszolgáltatása alapján készített központi kimutatás szerint elmondható, hogy egyre többen keresik fel az egészségügyi szolgáltatásokat, amit az általános adatvédelmi rendelet (GDPR) alá tartozó teljes rendőri állomány személyes adatai is alátámasztanak. Összesen 33 egészségügyi telephely által szolgáltatott adatok feldolgozása alapján kimutatás készült arról, hogy az egészségfejlesztési program nyolc alappillérét milyen arányban teljesítették az országos szervek. Ennek alapján a rendőri szervek közül két szerv teljesített négy alappillért, hat-hat szerv teljesített öt, illetve hat alappillért, hét szerv teljesített hét alappillért és tizenkét olyan szerv volt, amely mind a nyolc alappillért teljesítette. A krónikus betegségek megszüntetésében számos eredmény született, és sokan számoltak be arról, hogy a sikeres életmódváltás hatására elhagyták gyógyszereiket. Pozitív visszajelzések érkeznek az állománytól az egészségfejlesztő programok hatékonyságáról, hiszen egyes megbetegedések időben történő kiszűrésével lehetővé vált a gyorsabb és teljes gyógyulás. A felvilágosító, ismeretterjesztő tévé-anyagok hatására is jelentősen gazdagodott az állomány táplálkozási kultúrája, hiszen egyre többen fogyasztanak egészség tudatosabb reformételeket. A személyi állomány egészsége dolgozóknak és munkáltatónak egyaránt értéket jelent. Az egészségmegővés érdekében hozott intézkedések az állomány hosszú távú megtartása és a rendőri szakma presztízse szempontjából is kiemelt fontosságúak. A fent ismertetett biztató eredmények ismeretében érdemes tehát fontolóra venni a fejlesztési lehetőségeket. Ilyen például további rendelői és sportlétesítményi felszerelések beszerzése és korszerűsítése, amihez az anyagi és az erkölcsi támogatás továbbra is kiemelten fontos. A meglévő rendszerek megtartása mellett még több hasonló egészségfejlesztő és rekreációs lehetőséget kellene biztosítani a rendőri állomány számára. A még színesebb programok létrehozása érdekében a munkahelyi rekreációs programok kidolgozásába és operatív lebonyolításába célszerű lenne bevonni a rekreáció és egészségfejlesztés szakon diplomázott munkavállalókat is.

Felhasznált irodalom

- Ammendolia, C., Côté, P., Cancelliere, C., Cassidy, J. D., Hartvigsen, J., Boyle, E., Soklaridis, S., Stern, P. & Amick, B. (2016). Healthy and productive workers: using intervention mapping to design a workplace health promotion and wellness program to improve presenteeism. *BMC public health*, 16(1), 1190. <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3843-x>
- Bangkoki Charta (2005). *The Bangkok Charter for Health Promotion in a Globalized World*. https://www.who.int/healthpromotion/conferences/6gchp/hpr_050829_%20BCHP.pdf
- Baxter, S., Campbell, S., Sanderson, K., Cazaly, C., Venn, A., Owen, C. & Palmer, A. J. (2015). *Development of the Workplace Health Savings Calculator: a practical tool to measure economic impact from reduced absenteeism and staff turnover in workplace health promotion*. *BMC research notes*, (8), 457. <https://doi.org/10.1186/s13104-015-1402-7>
- European Network For Workplace Health Promotion (1997). *Luxembourg Declaration on Workplace Health Promotion in the European Union*. https://www.enwhp.org/resources/toolip/doc/2018/05/04/luxembourg_declaration.pdf
- Kapás Zs. (2010). Felismert, félreismert, fel nem ismert erőforrás: munkahelyi egészségfejlesztés. *Népegészségügy*, 86(2), 28–34.
- Mácsár G., Bognár J. & Plachy J. (2017). Sportolási és életmódszokások kérdőíves vizsgálata a Budapesten szolgálatot teljesítő rendőrállomány körében = Questionnaire examination of sports and lifestyle habits among police officers serving in Budapest. *Recreation*, 7(3), 13–15. <https://doi.org/10.21486/recreation.2017.7.3.1>
- Salvara M. I., Bognár J. & Huszár A. (2007). Exercise and health. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 8(29), 24–30.
- Varsányi P. & Vitrai J. (2017). *Egészségügyi kockázatok, kiemelt megállapítások*. Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet.

Alkalmazott jogszabályok

2011. évi CLXVII. törvény a korhatár előtti öregségi nyugdíjak megszüntetéséről, a korhatár előtti ellátásról és a szolgálati járandóságról
- 1534/2016. (X. 13.) Korm. határozat a „Nemzeti Népegészségügyi Stratégia 2017-2026” kidolgozásához és végrehajtásához szükséges intézkedésekről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Tánczos Z., Sipos E., Szeles E., Witzing Z., Polácska E. & Bognár J. (2021). Munkahelyi egészségfejlesztés a rendőrség személyi állományának körében. *Belügyi Szemle*, 69(SI3), 32-47. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.3.2>

Tihanyi Miklós

Sportrendezvények büntetőjogi védelmének alapvonásai Magyarországon

Basic Features of Criminal Law Protection of Sports Events in Hungary

Absztrakt

A sportrendezvények biztonsága olyan társadalmi jelenség, amelyre – a nagyfokú nyilvánosság miatt – társadalmi és politikai figyelem egyaránt irányul. A magyarországi sportrendezvények biztonsága elsősorban rendészeti jellegű kérdés, ezért elsősorban rendészeti jellegű megoldásokat kíván. Azonban a jogi védelem záróköve a büntetőjog. Egyrészt ez biztosítja a hatósági fellépések jogalapját, másfelől ultima ratióként szolgálja a sportrendezvények biztonságát. Az írás középpontjában a hazai jogalkotás folyamata és annak háttérében húzódó indokok állnak. A vizsgálatok középpontjában a sportrendezvények biztonságát jogtárgyként védő tényállások és a speciálisan sportrendezvényekre irányuló prevenciós hatást célzó szankciók állnak. A büntetőjogi védelmet kiterjesztve nem lehet megkerülni a szabálysértési jogi kérdéseket sem, hiszen azonos jogtárgy védelmére irányulnak. A jogfejlődés eredményeként a sportrendezvényeket veszélyeztető vagy sértő – eddigi ismereteinek szerint – valamennyi emberi magatartás szankcionálhatóvá vált. A hazai jogalkotó annak tulajdonít jelentőséget, hogy valamely cselekmény mennyire befolyásolja a sportrendezvény élvezeti értékét a békés nézők számára. A kívánt társadalmi eredmények elérése a jogi felhatalmazás birtokában csupán a rendezvények szervezői és a hatóságok belátásán, azaz a jogalkalmazás hatékonyságán nyugszik. Ehhez kapcsolódik a szervezők különleges jogosultsága a kizárás alkalmazására. A szervező, mint magánjogi jogalany olyan intézkedés alkalmazására jogosult, amely hatását tekintve teljesen megegyezik a büntetőjogi, illetve szabálysértési jogi szankciókkal. Ezzel tehát az állam lényegében a stadionok területén, a sport biztonságát veszélyeztető cselekmények esetében privatizálta a büntetőhatalmi igényét.

Kulcsszavak: sportbiztonság, sportrendezvények büntetőjogi védelme, sport-huliganizmus elleni fellépés, rendbontás

Abstract

The security of sporting events is a social phenomenon that receives, due to the high level of publicity, both social and political attention. The security of sports events in Hungary is primarily a law enforcement issue, therefore it requires primarily law enforcement solutions. However, the cornerstone of legal protection is criminal law. On the one hand, it provides the legal basis for official action and, on the other hand, it serves as the ultima ratio for the safety of sporting events. This writing focuses on the process of domestic legislation and the reasons behind it. The focus of the investigations is on the facts that protect the safety of sporting events as a matter of law and on sanctions specifically aimed at the preventive effect of sporting events. By extending criminal law protection, it is also not possible to circumvent infringement of the law issues, as they are aimed at protecting the same subject matter. As a result of legal developments, all human behaviors that endanger or offend sports events, have become punishable to the best of our knowledge. The Hungarian legislature attaches importance to the extent to which an act affects the enjoyment value of peaceful spectators at a sporting event. Achieving the desired social results by a legal authority rests solely on the discretion of the event organizers and the authorities, i.e., on the effectiveness of law enforcement. Related to this is the special right of the organizers to apply exclusion. The organizer, as a private legal entity, is entitled to apply a measure which has the same effect as criminal or infringement sanctions. With this, the state essentially privatized its claim for criminal power in the field of stadiums, in the case of acts endangering the safety of sports.

Keywords: sports safety, criminal law protection of sports events, action against sports hooliganism, disorderly conduct

Alapvetések

A sport büntetőjogi védelme alapvetően három területet foglal magában:

- 1) Sportteljesítmények tisztasága. E terület leginkább a tiltott teljesítményfokozó szerek tilalmát hivatott védeni.
- 2) A sporteredmények tisztasága. A sportra szakosodott szerencsejáték, azaz a sportfogadás igen jelentős üzleti forgalmat bonyolít le. A szervezett

bűnözői körök számára sok haszonnal kecsegtető terület. Az eredmények manipulálásmentessége alapvető társadalmi érdek, mert ennek hiánya egyrészt csorbítja az állam által felügyelt legális szerencsejátékba vetett bizalmat, másrészt tisztességtelen gazdasági előnyhöz juttatja a manipulálókat, ezzel együtt másokat tisztességtelen hátránnyal sújt. Végül pedig hátrányosan érinti a sportfinanszírozás rendszerét, mert a szponzorok bizalma is megrendül az általuk támogatott klubokban, csapatokban, versenyzőkben.

- 3) Végül pedig az állam büntetőjogi eszközökkel védi a sportrendezvények háborítás mentes lebonyolítását. Az előző két jogtárgytól függetlenül az ide sorolható tényállások lényegében a közrend részeként oltalmazzák a sportrendezvényen, illetve annak helyszínéként szolgáló létesítmény közelében lévő személyek élet és vagyónbiztonságát. Ezen túlmenően e tényállások védik a sportnak, mint társadalmilag hasznos tevékenységnek a biztonságát. Ezen írás keretei között kizárólag az utóbbi csoportba tartozó bűncselekményekkel kívánok foglalkozni.

A vizsgált jogterület fejlődését kiváltó okok elsősorban a labdarúgó-mérkőzésekhez kapcsolódó sporthuliganizmusban gyökereznek. Az írás kereteit jelentősen meghaladná e nemkívánatos jelenség társadalmi, illetve kriminológiai jellemzőinek vizsgálata. Ezért kizárólag jogi, elsősorban büntetőjogi megközelítést alkalmazok. A büntetőjog ultima ratio jellegének követelménye egy állam jogrendjének, a különböző felelősségi rendszerek közötti mozgástérnek a kialakításához kapcsolódó kritérium (Amberg, 2012). A fenti követelmény értelmében a sportrendezvények biztonsága elsősorban rendészeti jellegű kérdés. A szervezőnek, a rendezőknek és a rendőrségnek minden eszköze adott ahhoz, hogy biztonságossá tegye a sportesemények látogatását. Azonban legalább két oka van annak, hogy miért elengedhetetlen a büntetőjogi védelem biztosítása úgy, mint a sportrendezvények védelmének zárátköve. Egyfelől minden rendészeti eszköz professzionális alkalmazása mellett is előfordulhatnak – és elő is fordulnak – olyan emberi magatartások, amelyek sértik vagy veszélyeztetik a sportrendezvény megtartását, vagy az ezen résztvevők személy- és vagyónbiztonságát. Másfelől amennyiben elmaradna ezeknek a cselekményeknek a kriminalizációja, az azzal járna, hogy a rendészeti szerveknek sem lenne meg a kellő felhatalmazása az elkövetőkkel szembeni fellépéshez. Ennek megfelelően lép fel a büntetőjog, illetve enyhébb esetekben a szabálysértési jog a sportrendezvények biztonságát sértő vagy veszélyeztető személyekkel szemben. E helyen e két jogterület eszközeit párhuzamosan vizsgáljuk, mert ugyanazon társadalmi érdekek jogi védelmét látják el. A különbség csupán a veszély mértékéhez igazodó védelmi szintben mutatható ki. Vizsgálódásomnak két iránya határozható

meg. Egyrészt azokra a tényállásokra fókuszálok, amelyek jogi tárgya a sportrendezvények biztonsága, másfelől pedig elemzés tárgyát képezik azok a szankciók, amelyek speciálisan a sportrendezvényekre nézve szolgálják a büntetőjog által kitűzött prevenciók célokat.

A nézőtéri huliganizmus nem újkeletű jelenség Európában. Magyarországon már a rendszerváltást megelőző időszakban is jelen volt, azonban a szigorú állami kontroll eredményeként igazán nagy volumenű események nem zajlottak le. Az 1990-es évek első felében a nagyobb futballklubok köré szerveződő radikális szurkolói csoportok megerősödése és természetesen egymással szembeni ellenségessége eredményeként több olyan rendbontó cselekmény történt, amely már a jogalkotó figyelmét sem kerülhette el. Mindezek mellett a későbbiekben sajnálatosan általános jelenséggé vált, hogy a nagyobb klubok, illetve sportági szövetségek igyekeztek a vezetőségükbe a politikai élet prominens szereplőit megválasztani. Ilyen módon meghatározó politikai szereplők sem mehettek el szó nélkül a klubjukat támogató ultrák rendbontásai mellett.

A sportrendezvények biztonságának társadalmi érdekét védő tényállások jellemzői

Alapvetően két elkövetési magatartástípus tartozik a vizsgált jelenségek sorába. Az egyik a stadionon belüli, a másik pedig a stadionon kívüli magatartások. A hazai jogalkotó már idejekorán felismerte, hogy a két magatartáscsoport egymástól nem választható el, hiszen a jelenség gyökerei ugyanoda nyúlnak vissza, a köztük lévő különbség legfeljebb az elkövetés helye. Ezért a hazai jogfejlődésben a stadionokon kívüli és azokon belüli erőszakkal szembeni büntetőjogi védelem fejlődése párhuzamosan ment végbe. A szabályozás másik lényeges sajátja a kriminális cselekményekkel szembeni jogi védelem dichotómiájából származik. Ennek megfelelően vannak olyan cselekmények, melyek azonos jogi tárgyat védenek, de a veszélyeztetés vagy a jogtárgy sérelem súlyára tekintettel minősülnek szabálysértésnek vagy bűncselekménynek. Sokáig úgy tűnt, hogy a meglévő büntetőjogi tényállások elégséges lehetőséget biztosítanak a hatóság tagjainak a fellépéshez. A garázda, erőszakos jellegű cselekmények mellett a büntetőjog kellően szankcionálta a tiltott önkényuralmi jelképek használatát, a nemzeti jelképek megsértését, a nemzeti, faji, etnikai csoportok elleni erőszakot, illetve rendet fenntartani igyekvő hatóságok tagjai elleni erőszakot. Ugyanakkor megjelentek azok a magatartási formák, amelyeket a jogalkotó nem rendelt büntetni, de nyilvánvalóan sértették a sporttal összefüggő társadalmi érdekeket. Az is nyilvánvalóvá vált a jogalkotó előtt, hogy a súlyosabb

sérelemmel járó események nem a semmiből keletkeznek, hanem jól definiálható és gyakorta ismétlődő cselekmények láncolata vezet el hozzájuk. Okkal adódott a felvetés, hogy ezeknek a cselekményeknek a szankcionálása megnyitja az utat a hatóságok előtt arra, hogy kellő eréllyel lépjenek fel a súlyosabb rendbontás megakadályozása érdekében. A szabályozás elvileg minden sportágban egyaránt érvényes normákat fogalmaz meg. Ugyanakkor a törvények indokolásából is jól kitűnően a jogalkotó elsősorban a futballra koncentrált. Ez természetes törekvés, hiszen a valódi problémák jellemzően ezzel a sportággal hozhatók összefüggésbe. A jogalkotási folyamat 2000-ben kezdődött, amikor az országgyűlés elfogadva a Btk. módosítását, beemelte tényállásai közé a rendbontást. E cselekményt az követi el, aki a nyilvános rendezvény rendezőjének a rend fenntartása érdekében tett intézkedésével szemben erőszakkal vagy fenyegetéssel ellenállást tanúsít. A jogalkotó diszpozitív normaként határozta meg a rendbontást, ennek megfelelően megállapítására akkor kerülhet sor, ha nem valósul meg súlyosabban büntetendő cselekmény. A törvényjavaslat országgyűlési vitájában egyértelművé vált az a jogalkotói cél, hogy megkívánják erősíteni a sportesemények rendezőinek helyzetét azáltal, hogy az intézkedésekkel szembeni erőszakos magatartásokat büntetni rendelik. Ez ugyanis eddig hiányzott. A rendezők életét, testi épségét eddig is védte a jogalkotó az erőszakos cselekményekkel szemben, csak hogy most már nem csupán a személyük, hanem az intézkedéseik is élvezik a büntetőjog oltalmát (URL1). 2008-ban ez kiegészült a szervezők intézkedéseivel szemben tanúsított erőszak büntetőjogi védelmével.

A következő és valóban lényegi változás 2011-ben következett be. Úgy tűnt ekkorra, hogy a rendbontás törvényi tényállása nem jelent elégséges eszközt a nézőtéri rendbontások megfékezéséhez. Ugyanis e magatartások sok esetben a nélkül veszélyeztették a rendezvény megtartását, hogy a szervezők vagy a rendezők intézkedéseivel szemben erőszakosan léptek volna fel. Sőt nem ritkán e cselekmények teljes mértékben nélkülözték az erőszakot, azonban mégis zavarják a rendezvények rendjét. Ilyen magatartás volt tipikusan a tárgyak játéktérre való bedobása vagy befutás a játéktérre. A jogalkotó kiindulási alapja az volt, hogy a labdarúgó mérkőzéseken elszaporodott szurkolói rendbontások, sportszerűtlen nézői magatartások, események károsan hatnak egyrészt magára a mérkőzésre, a labdarúgók teljesítményére, másrészt a nézői látogatottságra, nem utolsósorban a mérkőzések bevételeire, a csapatok színvonalas működtetésére. A magyar kormány kiemelt figyelmet fordít a sportra, azon belül is elsősorban a futballra. A kormányzati célok között szerepel a sportesemények látogatottságának növelése, amelyhez nélkülözhetetlen feltétel azok biztonságosabbá tétele. Az is világossá vált, hogy ezeknek az értékeknek a védelme miatt a büntetőjogi

beavatkozás lehetőségeit szélesíteni kell. Ezért ez időtől kezdve a jogalkotó a rendbontás körébe emelte a szurkolók létesítményen belüli, egymás elleni atrocitásait és a sportesemény megtartását veszélyeztető olyan cselekményeket is, amelyek nélkülözik ugyan az erőszakot, de egyfelől zavarják a rendezvény megtartását, másfelől, rendszerint erőszakos cselekménybe torkollanak. Ennek megfelelően büntetendővé vált, aki sportrendezvényen a létesítménynek a nézőktől vagy a nézők meghatározott csoportjától elzárt területére jogosulatlanul belép, ott tartózkodik vagy e területre bármit bedobott. A 2012-ben elfogadott új Btk. előkészítésekor felmerült, hogy a rendbontás erőszakot nélkülöző elkövetési magatartásainak kriminalizálása aránytalan. Ezért a benyújtott törvényjavaslat szerint e cselekmények nem lettek volna büntethetők (Nagy, 2014). Az országgyűlés végül a javaslatlól eltérően fogadta el a törvényt és bekerültek az erőszakot nélkülöző magatartások is a tényállási elemek közé, azzal a változtatással, hogy a tárgy bedobása akkor valósít meg bűncselekményt, ha a sportrendezvény megtartását vagy mások testi épségét veszélyezteti.

Sportrendezvények szabálysértési jogi védelme

Természetesen a sportrendezvényeken számos olyan szabálysértés elkövethető, amelyeknél az elkövetés helye nem nyert kifejezetten a sportrendezvényekre szabott tényállási megfogalmazást. Ilyen lehet többek között a köztisztasági szabálysértés, a tulajdon elleni szabálysértés, a garázdaság szabálysértése. E szabálysértésekre külön nem térek ki, mert nem kifejezetten a sportrendezvények védelmét szolgálják, hanem általában véve a közrend védelmét. A rendzavarás szabálysértés több szempontból is relevanciával bír. E tényálláshoz tartozó elkövetési magatartások sorába tartozik a verekedés, feltéve, hogy sérülés nem történik és a cselekmény – figyelemmel az elkövetés körülményeire, különösen annak helyére és idejére – nem alkalmas arra, hogy másokban riadalmat vagy megbotránkozást keltsen. A cselekmény sporttal való kapcsolata az ustawka jelenségében érhető tetten. Elsősorban Lengyelországban és Oroszországban előforduló szurkolói magatartás kívül esik maguktól a sportrendezvényektől, azokkal semmilyen kapcsolatot nem mutat. Ugyanis két szurkolói tábor előre megbeszélte keretek között zajló összecsapásáról van szó, amelynek helyszíne a városokon kívülre vagy a városok elhagyott területeire esik. A felek előzetesen leegyeztetik az összecsapás főbb részleteit. Ilyen az időpont, a helyszín, a létszám, nem ritkán pedig a védőfelszerelések használata és a résztvevők életkora is megegyezés tárgyát képezik (Nagy, 2016). E cselekmények nem érintik a sportrendezvények biztonságát, mert attól időben és térben távol eső módon

kerülnek elkövetésre. Sőt, Magyarországon éppen az a szurkolói tábor bizonyult élvonalnak, amelyik e cselekmények elkövetési idején bojkottálta kedvenc csapatának meccseit. Elég beszédes, hogy e három és fél évig tartó szurkolói bojkott indoka azok a sportbiztonsági intézkedések és eszközök voltak, amelyek alkalmazását a tábor tagjai magukra nézve sértőnek találták.

A rendezvarás másik kapcsolódási pontja a sportrendezvényekhez az a tényállás, amely szerint szabálysértést követ el az, aki sportrendezvényen az arcát olyan módon eltakarva jelenik meg vagy tartózkodik, amely alkalmas arra, hogy megghiúsítsa a személyének a hatóság vagy az eljáró hivatalos személy által történő azonosítását. A történelmi hűség kedvéért meg kell említeni, hogy e szabályozás 2018-ban az eredeti szabályozáshoz képest megváltozott. Eddig ugyanis ugyanígy szankcionálta a törvény mindazokat, akik a gyülekezési törvény hatálya alá tartozó demonstráción jelentek meg hasonló módon. E szabályok 2006 ősze után kerültek bele a hazai jogrendszerbe. Az ekkor lezajló demonstrációsorozatok alkalmával számtalan személy elleni erőszakos magatartás történt, amelyek elkövetői ismeretlenek maradtak, mert cselekményüket úgy követték el, hogy arcuk a személyazonosság megállapítását lehetetlenné tévő módon volt eltakarva. Ekkor a jogalkotó kriminalizálta mind a gyülekezési jog hatálya alá tartozó rendezvényeken, mind pedig a sportrendezvényeken a személyazonosítást megghiúsító módon történő megjelenést. Az indokolásból az derült ki, hogy a jogalkotó felismerése szerint, aki az arcát eltakarva jelenik meg egy rendezvényen, az már eleve a békétlenség szándékával érkezett. Az ilyen módon megjelenő személy azért takarja el az arcát, hogy a később általa elkövetett cselekmények miatti felelősségre vonást lehetőség szerint elkerülje. A 2006 óta eltelt időben úgy tűnhet normalizálódtak a magyarországi demonstrációk, mégis személyes megítélésem szerint elhamarkodott volt a sportrendezvényekre szűkíteni a rendezvarás szabálysértésének ezt az esetét.

Különleges szankciók a sportbiztonság védelmében

Eltiltás, kitiltás

A korábban vázolt tényállások mentén kialakult jogalkalmazói gyakorlat azt mutatta meg, hogy a szabályozás nem volt minden tekintetben elégséges a sportuliganizmus kezelésére. Az is igaz, hogy a jogalkalmazásban is mutatkoztak hiátusok (Madai, 2015). Ezért a további szigorítás jegyében módosításra került mind a büntetőjogi, mind pedig a szabálysértési szankciórendszer. Ezek mellé pedig társul egy azonos hatású, de jellegét tekintve igazgatási típusú szankció.

A sportrendezvények büntetőjogi védelmének szankciós elemére a 2012. évi jogalkotásig kellett várni. Ekkor a teljes magyar büntetőjog újrakodifikálásra került. Az új törvény 2013. július 1-jén lépett hatályba. Ekkor került a szankciók sorába a sportrendezvények látogatásától való eltiltás büntetése. E büntetés bármely bűncselekmény miatt kiszabható, amennyiben az elkövető azt a sportrendezvényen való részvétel, az odamenetel vagy az onnan történő távozás során a sportrendezvénnyel összefüggésben követi el. E büntetés kiszabása során két tényezőt kell értékelnie a bírónak. Egyfelől, hogy a vád tárgyává tett bűncselekmény összefüggésben van-e a sportrendezvénnyel. Másfelől a cselekmény elkövetési helyének van annyi relevanciája, hogy az történhet a sportrendezvény helyszínén, illetve az odavezető vagy az onnan elvezető úton. Megeshet, hogy valamely bűncselekmény akár a sportrendezvény helyén kerül elkövetésre, még sincs összefüggésben magával a rendezvénnyel, csupán az elkövetésre alkalmas helyszín volt. Ilyen lehet tipikusan a lopás, leginkább az alkalmi jellegű lopás. Egyébiránt ez a leggyakrabban elkövetett cselekmény a sportrendezvények helyszínén. A létesítmény területén elkövetett cselekményeknél a legtöbb esetben az eljáró hatóságok szerint kimutatható a sportrendezvénnyel való összefüggés. Ennek megfelelően született olyan jogerős ítélet, amelynek tárgyát képező ügy tényállása szerint a vádlottak a sértettekől a stadion területén erőszakkal eltulajdonították (elrabolták) a tulajdonukban lévő szurkolói sálát. Az eljáró bíróságok szerint egyértelmű az elkövetés helyszíne és az elkövetési tárgy miatt, hogy a cselekmény a sportrendezvénnyel összefüggésben került elkövetésre.¹ E szankció jogkövetkezménye, hogy az elítélt eltiltásra kerül bármelyik sportszövetség versenyrendszerében megrendezésre kerülő sportrendezvény látogatásától vagy bármelyik sportlétesítménybe való belépéstől, amikor az valamely sportszövetség versenyrendszerében megrendezett sportesemény helyszínéül szolgál. A bűncselekményekhez hasonlóan szabálysértések is elkövethetők a sportrendezvényen való részvétellel, az odautazással vagy az onnan történő távozással összefüggően. Ezért a jogalkotó megalkotta az eltiltás „szabálysértési párját”, a kitiltást. Jogi hatásait tekintve a két szankció között nincs különbség, legfeljebb csak az időtartamában.²

Kizárás

A kizárás a hazai jogrendszernek a sorthuliganizmus ellen utolsóként hadba lépett eleme. Jellegét tekintve kétségtelenül joghátrány, mégsem a szabálysértési

1 Miskolci Törvényszék Bf.1097/2015/6. ítélete.

2 Az eltiltás egy évtől öt évig, a kitiltás pedig hat hónaptól két évig terjedhet.

vagy a büntetőjog terrénumához tartozik, hanem a sporttörvény által létrehozott igazgatási jellegű szankció.³ Jogi hatásait tekintve roppant hasonló az eltiltáshoz és a kitiltáshoz, azonban az előzőktől eltérően nem valamely állami szerv, hanem a sportrendezvény szervezője alkalmazhatja. Ha valakit a szervező vagy a rendező a sportrendezvényről eltávolított (mert nem felelt meg az előírt rendszabályoknak), abban az esetben bekerül a sportrendészeti nyilvántartásba és részére nem lehet belépőjegyet eladni, illetve meg kell akadályozni, hogy sportrendezvényen részt vehessen. Ennek határideje a szervező vagy a vendégcsapat által szervezett rendezvények esetében hat hónaptól két évig terjedhet. Az adott sportlétesítményből való kizárás határideje hat hónaptól négy évig terjedhet. A jogalkotó számít arra az esetre is, ha valakinek az eltávolítására azért nem kerül sor, mert a rendezők attól tartanak, hogy ezzel a probléma tovább eszkalálódna és olyan méreteket öltene, amely nem állna arányban az eltávolítással elérhető céllal. Ennek megfelelően a rendezők mérlegelhetnek a tekintetben, hogy alkalmazzák-e az eltávolítást vagy sem. Ennek során figyelembe vehetik, hogy adott személy eltávolításával a helyzet tovább súlyosbodhat, mert olyan indulatokat válthat ki a többi szurkolóból, amelyek kezelése már meghaladja a kompetenciájukat. Amennyiben a rendezők által ismert személyt ebből az okból nem távolítják el, de személyazonosságát ismerik, abban az esetben is alkalmazható vele szemben a kizárás. A kizárás a magyar jogrend egyik különleges intézménye. A szervező, mint magánjogi jogalany olyan intézkedés alkalmazására jogosult, amely hatását tekintve teljesen megegyezik a büntetőjogi, illetve szabálysértési jogi szankciókkal. Ezzel tehát az állam lényegében a stadionok területén, a sport biztonságát veszélyeztető cselekmények esetében privatizálta a büntetőhatalmi igényét. A magyar jogrend a szankciók érvényre jutását is védett jogtárgyak körébe emeli. Megeshet, hogy valaki megszegi a sportrendezvények látogatásától való eltiltás büntetés bíróság által meghatározott szabályait. Ez a magatartás alkalmas egy önállóan szankcionálandó szabálysértési tényállás megállapítására. Ez a szabálysértés a kitiltás, illetve az eltiltás szabályainak megszegése. Ezzel lényegében a büntetőjogi, illetve a szabálysértési szankció alóli kibúvás vált büntethetővé.

Zárszó, következtetések

A 2000-ben megkezdődött jogalkotási eljárás eredményeként a magyar szabályozás eljutott oda, hogy gyakorlatilag a sportrendezvényeket veszélyeztető vagy sértő – eddigi ismereteinek szerint – valamennyi emberi magatartás

3 2004. évi I. tv. a sportról 73. §.

szankcionálhatóvá vált. A hazai jogalkotó nem annak tulajdonít jelentőséget, hogy valamely cselekmény erőszakos-e vagy sem, hanem sokkal inkább annak, hogy adott cselekmény a békés nézők számára mennyire befolyásolja a sportrendezvény élvezeti értékét. Meglehet, hogy a hazai futballmérkőzések látogatottsága ettől még nem lesz sokkal magasabb, de ez inkább a játék színvonalának tudható be, nem pedig a rendezvények biztonságának. A rendelkezésre álló eszközök alkalmazásának egyetlen gátja lehet, ez pedig a szervezőnek az a hozzáállása, amely szerint a tényállásszerű, de alacsony veszélyeztetési szintű cselekményekkel szembeni rendezői fellépések hátrányosan befolyásolják a szurkolók élményét (Bérces, 2017). Ez a fajta hozzáállás azonban leginkább nem a szurkolói élmény, hanem a bevételek színvonalának csökkenésétől való félelmet tükrözi. A létesítményen belül a rend fenntartásáért elsősorban nem a rendőrség, hanem a szervező felel. Ezért ezen az attitűdön nehéz változtatni, még akkor is, ha a védelme érdekében valójában egyetlen legális indok sem hozható fel. A stadionokon belül elkövetett jogsértésekre nézve privatizált büntetőhatalom komoly alkotmányos aggályokat vet fel, mert hiányoznak azok az eljárásjogi garanciák, amelyek a büntető vagy szabálysértési eljárásokat jellemzik. Ugyancsak hiányzik a jogorvoslati fórum, amely miatt a hibás döntések orvoslása lehetetlenné válik. Ezt nem pótolja az a lehetőség, hogy polgári bírósághoz lehet fordulni a sérelmek orvoslása érdekében, mert ez semmiképp nem tekinthető rendes jogorvoslatnak. Márpedig az állami szankciókkal hatásában megegyező szankció alkalmazásánál ezeknek a szempontoknak a figyelmen kívül hagyása nem megengedhető. Amennyiben az állam ragaszkodik a privatizált megoldáshoz, abban az esetben lehetősége lenne a sportági szövetségeket jogalkotás révén köztestületnek nyilvánítani és felhatalmazni arra, hogy ezekben az ügyekben közigazgatási jogkörben eljárva hozzon döntést. Így biztosítható, hogy a rendőrségre se háruljon többletteleher és meglegyenek a szükséges jogállami garanciák is.

Felhasznált irodalom

- Amberg E. (2012). Büntetőjogi ultima ratio? *Magyar Rendészet*, 12(4), 41-47.
- Bérces V. (2017). A futball-huliganizmus visszaszorításának jogi eszköztára. *Jogelméleti Szemle*, (1), 2-19.
- Madai S. (2015). *Büntetőjogi felelősség a sportjogban*. Campus Kiadó
- Nagy L. T. (2014). A sport huliganizmus elleni fellépés tapasztalati és lehetőségei. In Bárd P., Hack P. & Holé K. (Szerk.), *Pusztai László emlékére* (pp. 285-296). OKRI.
- Nagy L. T. (2016). Az ustawka és büntetőjogi megítélése. *Kriminológiai Tanulmányok*, (53), 168-180.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: Dr. Hende Csaba igazságügyi minisztériumi államtitkár, a napirendi pont előadása.
https://www.parlament.hu/naplo98/162/n162_026.htm

Alkalmazott jogszabályok

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2004. évi I. tv. a sportról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Tihanyi M. (2021). Sportrendezvények büntetőjogi védelmének alapvonásai Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 69(S13), 48-58. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.3.3>

Tóth Nikolett Ágnes

Szemelvények a belügyi sport, a labdarúgás és a sportrendezvények biztosításának 20. század eleji történetéről

Selections on the history of home affairs sport, football and securing sports events in the early 20th century

Absztrakt

Jelen tanulmány a „*Szemelvények a 20. század eleji belügyi sport világából*” címmel a Belügyi Szemlében megjelent írás folytatása, melyben bemutattam, hogy a hivatásos állomány sportolási lehetőségei hogyan és miért alakultak ki, illetve ennek milyen történeti előzményei voltak. Ennek feltárása mellett a tanulmányban szerepelnek szemelvények a labdarúgás történetéből hazai és nemzetközi kitekintéssel, valamint a 20. század első felét érintő szabályozó normák a sportrendezvények biztonságos lebonyolításáról is, az 1900-as évek elejétől kezdve, visszatekintve a labdarúgás eredetének a történetére is.

Kulcsszavak: belügyi sport, labdarúgás, sporttörténet, sportrendészet, sportrendezvény

Abstract

The present paper is a continuation of the article entitled ‘*Selections from the world of domestic sport in the early 20th century*’, published in *Belügyi Szemle*, in which I described how and why the sporting opportunities of the professional police staff were developed, and the historical background of this progress. The paper also includes selections from the history of football, with a Hungarian and international dimension, as well as regulatory standards for the safe management of sporting events in the first half of the 20th century, from the early 1900s onwards, looking back at the history of the origins of football.

Keywords: home affairs sport, football, sporting history, sports policing, sports event

Bevezetés

Kutatásaim során megállapítottam, hogy a Rendőrtiszti Atlétikai Club (továbbiakban RAC) megalakulása egy óriási mérföldkő volt az állomány életében, hiszen ettől az időponttól, szervezett keretek közötti intenzív sportélet vehette kezdetét. A rendőrök a „rend őrei”, és amikor klubot alakítottak, azal a cél is elérhetővé vált, hogy a rendőr saját magának, saját testének is fegyelmeztettséget, fegyelmet tudjon parancsolni, ugyanakkor őre legyen saját lelkének is. *„A RAC azt is jelenti, hogy „rohamozd a célt”. Ez a jelmondat egyúttal kifejezi a klub célját, ami nem lehet más, minthogy mindenki legyen saját testének és lelkének az őre, mert csak így lehet nemesebb célok szolgálatába állítani.”* (A Magyar Detektív, 1931). A sport az egészségmegőrzés, a rendre és fegyelemre, valamint a szabálykövetésre való nevelésnek az egyik legfontosabb eszköze.

A magyar rendőrség történetében először szervezett sportolásról csak az I. világháborút követő évektől lehet említést tenni. Ezt megelőzően az 1885-ben megalakult Budapesti Torna Clubban sportoltak szabadidejükben a nemzetközi sikereket is elért sportemberek.

1885-ben néhány sportolni vágyó újpesti fiatalember megalapította a ma már 135 éves Újpesti Torna Egyletet is. Számos élsportoló az aktív sportolói pályafutását követően a Belügyminisztérium dolgozójává vált.

A rendőrségi sport megszervezésének egyik nagy akadálya az volt, hogy a kis létszámú budapesti rendőrség tagjainak a nehéz és fárasztó szolgálat után sem ideje, sem kedve nem volt a sportolásra (Borbély & Kapy, 1942). A RAC 1921-ben történt megalakulása a rendőrsport alapkövének a letételét jelentette.

A RAC alapszabályában megtalálható volt, hogy a klub célja a sportnak kizárólag amatőr alapon való, minden anyagi érdektől mentes gyakorlása, valamint a rendőrtiszti karnak a klubba tömörült tagjai között a bajtársi szellem ápolása és fejlesztése, a társas érintkezésének előmozdítása, társadalmi életének és mozgalmainak irányítása és vezetése.

A RAC tagjai rövid idő alatt megállapíthatták, hogy a klub hatalmas fejlődést ért el. A tagok száma 500 taggal büszkélkedhetett. A fő cél továbbra is a testi egészség sportolás útján történő előmozdítása, valamint a baráti, társadalmi kapcsolatok szorosabbra fűzése volt. A klub szakosztályai közül a vívó, evezős, tenisz, lovagló, atlétikai szakosztályok voltak a legnépszerűbbek.

1922-ben már a detektívek körében is felmerült egy egyesület alapításának a gondolata, a RAC-nak ugyanis csak rendőrtisztek lehettek a rendes tagjai. Így alakult meg a Belügyminiszteri és Államrendőrségi Segédhivatali Tisztviselők Társasköre, amelynek célja az volt, hogy a kezelő-, és számvevőszéki tisztviselőket társadalmi egyesületbe tömörítse. A társaskör égisze alatt alakult meg a labdarúgó-szakosztály. Rövid idő alatt igen komoly játékerőt képviselő csapat alakult, és felvették a kapcsolatot a különböző, más egyesületek labdarúgó csapataival. A detektívek szervezési munkája is a sportegyesületek megalakítása irányában indult meg (Borbély & Kapy, 1942).

A Rend című folyóiratban 1924-ben megjelent, hogy mindenki köteles sportolni. Ez alól nem volt kivétel, csak az orvos adhatott felmentést.

„A rendőrségnek a sport egészségügyi előnyei mellett azért is kell foglalkoznia a testneveléssel, a sporttal, mert a sportoló rendőr képes csak igazán tökéletesen ellátni feladatát. A rendőri szolgálat közben gyakran kerül sor olyan intézkedésekre, ahol a testi erőt, ügyességet kell igénybe venni. A tettes elfogásánál annak ártalmatlanná tétele, a tettes üldözése esetében a futás, mind olyan testi adottságot kíván, melyet kizárólag a sport adhat meg. De nemcsak az őrszemélyzet számára szükséges a sport, hanem valamennyi rendőrségi alkalmazott számára, még az íróasztal mellett ülők részére is.” (Magyar Rendőr, 1947).

A Magyar Testnevelési és Sportszövetség II. Kongresszusának határozatában szerepelt, hogy jelentőségének megfelelően kell foglalkozni a fegyveres testületekben folyó testneveléssel és sporttal, amely a kiképzési feladatok segítése mellett az iskolai kötelező testnevelésnek, a kialakult sportolási igényeknek és tevékenységeknek töretlen színvonalú folytatásának kellett lennie (Sportpropaganda Vállalat, 1970). A Belügyminisztérium a testnevelési és sportmunka fejlesztése során fokozott figyelmet fordított a testület jellegéből adódó sajátosságok érvényesítésére. Elősegítette az atlétika, az úszás, a torna, valamint a honvédelmi jellegű és a belügyi szakmai feladatokkal összefüggő sportágak fejlesztését, mint a sportlövészet, a cselgáncs, az önvédelem, a birkózás és az ökölvívás (Sportpropaganda Vállalat, 1970).

Végül 1925-ben megalakult a Detektív Atlétikai Club (továbbiakban DAC), és itt is megkezdte működését egy labdarúgó-szakosztály, mint ahogyan az korábban a RAC esetében is megtörtént.

A labdarúgósport népszerűségét bizonyította, hogy alig öt év alatt a rendőrsportnak három labdarúgócsapata is megalakult, továbbá hetente 12 őrszemélyzeti csapat vett részt labdarúgó-mérkőzéseken. A DAC mindent megtett annak érdekében, hogy a rendőrök sportolását lehetővé tegye, azonban a közbiztonság fenntartása nagyon igénybe vette az őrszemélyzet tagjait. Az őrszemélyzeti

sport megszervezését csak a II. világháború utáni nyugodtabb időkben tudták megvalósítani (Borbély & Kapy, 1942).

A rendőrség sporttevékenységét 1947-ben két részre osztották, ugyanis a rendőrsportnak volt hivatalos kiképzési része és társadalmi vonatkozása is. Ez utóbbi a szabadidőben végzett sporttevékenységet jelentette, és egyúttal a tanfolyamokon szerzett sportismeretek továbbfejlesztését és gyakorlását is célozta. A kiképzési részhez tartozott a kötelező testnevelés és sportolás, amellyel a testületnek magának közvetlenül, szolgálati érdekből kellett foglalkoznia. A kiképzési testnevelést, sportoktatást további két nagy csoportra osztották ebben az időben, mégpedig a hivatási sportágak és a nem hivatási sportágak csoportjába. Ebben az időszakban a rendőri tanfolyamokon a hallgatók mindennap 8-10 óra elméleti tanulással voltak elfoglalva, de nem volt mód a testmozgásra. Ezért a vezetők a tanfolyamok keretein belül megtervezték a sport, a testnevelés megvalósítását. Ezzel egyidőben döntés született a rendőri sportoktatói tanfolyam felállításáról is. A hivatási sportágak csoportjába tartoztak azok a sportágak, amelyek a rendőri szolgálat ellátásánál nélkülözhetetlenek voltak: az ökölvívás, birkózás és dzsúdó, úszás és vízből mentés, céllövés, vívás, az egyes különleges alakulatoknál a sí, kerékpár és repülés. A nem hivatási sportágak körébe tartozók további két alcsoportra voltak oszthatók, egyéni sportágakra és csapatsportokra. Az egyéni sportágak körébe sorolták azokat a sportágakat, melyeket bárki egyedül vagy már két ember is űzhetett (atlétika, korcsolya, szertorna, talajtorna, öttusa, súlyemelés, evezés, tenisz, asztalitenisz, túrázás, sportrepülés). A csapatsportok közé pedig a labdarúgást, kézilabdát, kosárlabdát és a röplabdát sorolták, természetesen a legnépszerűbb sportág ebben az időszakban is a labdarúgás volt (Magyar Rendőr, 1947).

Szemelvények a labdarúgás történetéből hazai és nemzetközi kitekintéssel

Ebben a történeti bevezető részben fontosnak tartom leírni a kutatásom labdarúgás eredetéről szóló részét, hiszen a sportrendezvények biztosítása témában is a labdarúgásból vett példákat kölcsönzöm.

Érdekes tény, hogy a labdarúgás eredetét az ókorban kell keresni. Az egyiptomiaknak már öt-hatezer évvel ezelőtt is volt labdájuk. Az egyik fáraó sírjában labdát is találtak. A kínaiak többféle labdarúgójátékot ismertek, Cseng Ti császár maga is szenvedélyes labdarúgó volt. Ők szerkesztették az első futballkaput, ők állították össze a játékszabályokat is. A görögök is futballoztak, az általuk episzkurosznak nevezett játéknak már játékvezetői is voltak. A labdarúgás első igazi

írott bizonyítékának a londoni polgármester 1314-ben kiadott rendeletét tekintik. Egy 1577-ben kelt írásban szerepel először a gól szó, mint az eredmény megjelölése. A középkor végén sokszor vezették be a labdarúgástilalmat, mert az elvonta a figyelmet, a tömegeket az újazástól, a háborúra való készüléstől, így az uralgó osztály megtiltotta a tömegek ezirányú szórakozását. 1863-tól számítjuk a modern labdarúgás születését, kezdetét. Érdekesség, hogy 1878-ban először használt sípot játékező a mérkőzésen, 1891-ben először szerepelt a kapukon háló, és ebben az évben vezették be a tizenegyes büntetőrúgást. A labdázás egyike a legősibb játékoknak. A harcot a labdajátékkal lehetett a legegyszerűbb módon, a legtöbbféleképpen és a legmulatságosabban utánozni. A sporttörténelmi kutatások szerint a labdarúgás őse a rómaiak harpastum nevű játéka volt, valamint a folist is vezető labdajátékként üzték, melyet aztán a középkorban már fejlett formában játszottak Olaszországban, Franciaországban és Angliában egyaránt. A római katonák terjesztették el ezt a játékot, amelynek még a Kaukázusban is maradtak nyomai. Kínában például a labdarúgás nagy hagyományokra tekint vissza. A Szung-dinasztia kora óta a kínai labdarúgás valamennyi társadalmi rétegben nagy népszerűsége tett szert. Ekkor kezdődött el a játék professzionizálódása és kommercializálódása is. De aligha létezik még egy kontinens, amelyen a labdajátékok olyan széles körben elterjedtek, mint Amerikában. Három évezrede is léteztek rituális labdajátékok (Behinger, 2014).

A középkori labdarúgás annyira durva sportnak számított, hogy a kőcsatákkal és az ökölharcokkal állították egy sorba. Lehetséges, hogy a labdarúgás a normann hódítással került Angliába, mivel az angolszász és viking időkől semmiféle adat sem fellelhető.

A runkelsteini vár falfestményén Nagy Lajos lánya, Mária magyar királynő és Zsigmond látható, amint labdával játszanak. A középkor vége felé a labdajáték szenvedélyét különféle tilalmakkal igyekeztek korlátozni, mégis az 1800-as évek közepén közel 1800 labdaház volt Párizsban. A játékot fogadásokkal kötték össze és a labdaházak játékbarlanggal vegyes sportintézetekké alakultak.

A mai sportághoz leginkább hasonlító játékot, a labdarúgást az angolok találták ki 1863-ban, majd terjesztették el a világ többi részén. A 16. és 17. század fordulóján Erdélyben is akadt egy lelkes labdakedvelő: Báthory Zsigmond fejedelem, aki olasz vadászvendégeivel, a vadászatok szünetében felfűjt labdával játszott labdajátékokat. Porzolt Kálmán író, újságíró a Magyar Szalon 1888. évi számába cikket írt a labdázásról, melyben elmondta, hogy külföldön a labdázást télen is üzik és e célra külön labdatermeket rendeznek be, sőt labdaházakat is építettek. Comenius a labdajátékot kellemesnek tartotta, amely megéröltetés nélkül fejleszti a testet, s amelyet a test élénksége, a lélek vidámsága és a rend megtartása díszesít (Behinger, 2014).

A magyar labdarúgás kezdetéről elsőként 1879-ben jelent meg egy írás Molnár Lajos Atlétikai gyakorlatok című munkájában. Bély Mihály 1896-ban Angol rúgódsdi (Futball) címen adta ki a sportág első magyar nyelvű szabálykönyvét. 1897. május 9-én rendezték meg az első magyar labdarúgó mérkőzést összesen száz fő néző előtt. A századforduló idején fokozódott a hazai labdarúgás népszerűsége, sorra alakultak meg a csapatok. 1901. január 19-én alakult meg a Magyar Labdarúgók Szövetsége. Az alakuló közgyűlésen 13 egyesület képviseltette magát, az első magyar labdarúgó bajnokságot 1901-ben bonyolították le. A 19. század második felében kialakult hazai testnevelési és sportszervezetek államigazgatásilag a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz tartoztak, a Belügyminisztériumnak azonban volt alapszabályjövahagyási és ellenőrzési jogköre. Ebben az időszakban indult el az Edzett Ifjúságért Tömegmozgalom, amelynek célja és feladata az volt, hogy ösztönözze és mozgósítsa a 6–26 éves fiatalokat a rendszeres testedzésre, sportolásra, a nemenként és korosztályonként változó követelmények teljesítésére, hogy segítse az egészséges életmód kialakítását, a fizikai képességek, a honvédelmi készségek, valamint a mozgáskultúra fejlesztését, programlehetőséget kínáljon a szabadidő hasznos eltöltésére (Antal & Sas, 1984). Magyarországon a labdarúgás előtérbe kerüléséről megírt publikációkban szerepelt, hogy a sportéleten belüli érdeklődésváltást hazánkban egy 1899 végén hozott belügyminisztériumi rendelkezés is elősegítette. A budapesti és más nagyvárosok sétányain a gyalogosok és a kerékpárosok között kialakult acsarkodásnak a rendőrség úgy vetett véget, hogy a járdákról kitiltotta a kerékpározást, a pályaversenyzésre is használható külföldi gépekre pedig magas adót vetett ki. 1905-ig Magyarország 21 vidéki kerékpárpályája csukta be kapuit. Budapesten is csak egy maradt, a Millenáris. A kerékpározás visszaesésével együtt ugrásszerűen megnövekedett a labdarúgás tábora. Az 1903/04. évi forduló során Budapesten és környékén az I. és a II. osztályban már 16 csapat játszott, vidéken pedig mintegy 24 csapat vívott különféle díjmérkőzéseket. Az 1913/14-es évadban már 101 csapat indult hat kerületben, ahol az alosztályok felállítását is megkezdték (URL1). Érdekes tény, hogy mikor általában a női sportra utaló írásokat kerestem, a középkor időszakát megelőzően nem találtam egyet sem, a későbbi időszakban is főként csak a labdarúgás sportág vonatkozásában. Így a női labdarúgók történetéről is meg tudok osztani néhány gondolat. A korábban népszerű durva harci játékokra, a lovagi tornákra és kőcsatákra a nők nemigen voltak alkalmasak, a gazdasági munkamegosztás pedig egyébként is a házban jelölte ki a feladataikat. Az ókorral ellentétben a középkorban a nőket sosem zárták ki a harci játékokról, sőt, a lovagi tornákon, regattákon és labdajátékoknál a közönség nagy részét nemes hölgyek alkották (Behinger, 2014). A kora újkorban a főnemeseik rendszeresen sportoltak, lovagoltak, vadásztak,

hódoltak az íjászatnak és a puskalövészetnek. A 19. században a sport a nőjogi mozgalmakhoz kezdett kötődni: a saját sportegyesületek létrehozása a női jogokért folytatott harcokban demonstratív jelleget öltött. Az első női labdarúgó egyesület alapítója, Nettie Honeyball maga is nőjogi aktivista volt (Behinger, 2014). A női labdarúgás angliai fellendülése az I. világháború éveire esett. Az 1920-as években a női labdarúgás hatalmas attrakcióná nőtte ki magát. 1921-ben Angliában egyébként mintegy 150 női labdarúgó egyesület működött. Magyarországon a belügyi sport világában a női labdarúgókról nem találtam adatokat.

Szemelvények a sportrendezvények biztonságos lebonyolításáról

A nézők sportrendezvényen való részvételét már az ókorban is részletesen szabályozták. A kitiltás eszközét például már a rómaiak is alkalmazták, az érintettek körét azonban a mainál tágabban határozták meg. Ugyanis nemcsak rendfenn tartási, hanem erkölcsvédelmi célból sem mehetett el mindenki megtekinteni a játékokat. A sportrendezvények biztonságos lebonyolítása nemcsak ma okoz kihívást a szervezőknek. Már az ókorban is a játékrendező felelőssége volt a játékok zavartalan rendjének fenntartása. Természetes a legújabb technológiák – mint például a kamerával történő megfigyelés vagy éppen a beléptetőrendszerek – használatát leszámítva a mai és az ókori rendfenn tartási módszerek tekintetében is sok-sok hasonlóságot találhatunk. A sportrendezvényeken előforduló problémákról, erőszakos cselekedetekről hazánkban már az 1900-as évek elején is beszámolt a sajtó, például „*Veszélyben a football-sportunk*” címmel jelent meg sajtóanyag a médiában. A cikk utalt a pályán a játékosok által elkövetett jogellenes cselekményekre is, ugyanakkor az írásom a nézőtérén elkövetett erőszakos viselkedésre koncentrált, amire ekként utalt az említett cikk: „... a fair játék arénái legyenek a football pályák és ne a bikaviadalokéi.” (Az ujság, 1913). Ebből következően már 1913-ban is felhívták a figyelmet ezekre a problémákra. A labdarúgás az a sport volt már a 20. század elején is, amely népszerűsége miatt különösen nagy tömegeket mozgatót meg, éppen ezért a futballversenyek felügyeleti szolgálatára jóval nagyobb figyelmet fordítottak. „*A mérkőzésekre kivezényelt tisztokra hárult a feladat, hogy kapcsolatot tartson és együttműködjön a pálya vezetőségével és a mérkőzés vezetőjével. Az ügyeletes tisztnek kellett értelemszerűen a kivezényelt karhatalmat a pályán megfelelően felállítani, különös figyelemmel a játékosok öltözőjéből a pályára vezető kijáratok biztosítására. A mérkőzésen résztvevő nézők köréből azokat, akik botrányos, sértő kifejezésekkel illették a játékvezetőt, a játékosokat, vagy durva*

játékra próbálták ösztönözni a játékosokat, igazoltatták őket. Lehetőség volt az eltávolításukra a sportrendezvényen való részvételtől. Ha az ügyeletes tiszt azt látta, hogy a játéktéren olyan szándékos tettelegességek fordultak elő, amelyek a nézőtérre is átterjedhetnek, a mérkőzést beszüntethették. A kivezényelt rendőrök a felállítási helyüket akkor hagyhatták el, amikor a közönség, a nézők elhagyták a sportrendezvény helyszínét.” (A Rend, 1921).

A magyar királyi belügyminiszternek a „football-mérkőzéseken” tapasztalt durva játékmód megszüntetéséről szóló 84.447/1921. B.M. számú körrendeletében szó volt arról, hogy egyes labdarúgó-mérkőzéseken kíméletlen és durva játékmód kezdett meghonosodni, amely amellett, hogy súlyosan veszélyeztette a játékosok testi épségét, a nézőközönség kevésbé fegyelmezett részének lelkületére is káros hatással volt, sokszor a közrendet is veszélyeztette. A mérkőzéseket vezető játékvezető a rendelet értelmében köteles volt a mérkőzésre kirendelt ügyeletes rendőrtisztviselőnek a mérkőzés zavartalan menetére, illetőleg a rend fenntartására vonatkozó utasításait pontosan teljesíteni. Ellenkező esetben az ügyeletes rendőrtisztviselő jogosult volt a mérkőzés további folytatását azonnal beszüntetni. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a rendelet szólt arról is, hogy a labdarúgó mérkőzésekre kirendelt ügyeletes rendőrtisztviselők – a lehetőséghez képest – az állomány sporthoz értő tagjai köréből kerüljenek ki (Belügyi Közlöny, 1921). A sportrendészet szót már 1937-ben leírták, s az alábbi címmel jelent meg egy újságcikk: „*Szervezzenek sportrendőrséget a futballpályák botrányainak megfékezésére*”. Abban az időben a labdarúgó-mérkőzéseket látogató közönség indulatos magatartása annyira veszélyeztette a mérkőzések sportszerű lefolyását, hogy gyakran a közrendet és a személyes biztonságot, is kockáztatták. Ezekhez a jelenségeikhez természetesen hozzájárult egyes játékosok durva viselkedése is a pályán, ami felbosszantotta a közönség egy részét. Éppen ezért a futballszövetség vezetősége és a rendőrség is elhatározta, hogy gátat fog vetni a jövőben hasonló botrányos eseményeknek. Usetty Béla, az MLSZ egykori elnöke felhívást intézett a közönséghez a rend fenntartása érdekében, majd a szövetség kifüggesztett néhány információs táblát, amelyek arra figyelmeztettek, hogy botrányok kitörése esetén a Nemzeti Liga betiltja a mérkőzést és a pályán nem engedélyez több bajnoki küzdelmet. A rend biztosítását célzó intézkedések egységes rendszere ekkor azonban még nem alakult ki, és sokan voltak olyanok, akik a botrányok megismétlődésétől félték. Ebben az időben elterjedt az, hogy rendszerint klubfanatizmusból, úgynevezett sportműveletlenségből és felettébb nagy elfogultságból fakadtak a jogellenes viselkedések. A tiszta sportszellem szégyenének nevezték ezeket a botrányokat. Felmerült, hogy a hatóságoknak intézményesen kellene beavatkozniuk a botrányok megakadályozására. Az volt az elképzelés, hogy egyéb

rendészeti osztályok példájára sportrendészeti osztály szerveződjön a rendőrségen. Mindazokra vonatkozóan, akik a sportesemények színhelyén megbotránkoztató magatartást tanúsítottak, megfelelő büntetések kiszabását helyezték kilátásba. Ezen intézkedések segítségével remélték a rend helyreállítását. „*A rendőrségnek van elég sportneveltje, ezekből igen könnyen lehetne kiválasztani a sportrendészeti osztály vezetőit és állandó tagjait, akik megfelelő jogérzékkel bírálnák el a sportszemponatok tekintetbe vételével az eléjük került ügyeket.*” (Nemzeti Ujság, 1937). Ebből következően már az 1930-as évek végén is elengedhetetlen volt a sportrendezvények biztosításának valamilyen szintű egységes szabályozása, természetesen ebben az időszakban is a labdarúgás kapcsán merült föl a legtöbb probléma. Magyarországon például az 5.660-20/1951. (X. 20.) BM rendelet értelmében határozták meg a sportrendezvények alkalmával a „rendőrségi engedély” díját. A rendeletben szerepelt az is, hogy a rendőrök létszámát a területileg illetékes rendőrkapitányság állapítja meg. 1953-ban készült egy kimutatás a nagyobb sporttelepekről, mely szerint a Nagyerdei Stadion 12 ezer ülőhellyel és 13 ezer állóhellyel rendelkezett, ezen kívül a megyékben lévő kisebb stadionokban legfeljebb 3 ezer ülőhely és 3 ezer állóhely volt. Ugyanebben az évben készült egy szigorúan bizalmas minőségű anyag, amelyben a budapesti ötéves sportpályafejlesztési program szerepelt. Ebben fellelhető, hogy akkoriban 1200 sportpálya állt Budapest területén rendelkezésre, 108 ezren sportoltak rendszeresen, így az egy sportpályára eső sportolók száma 900 fő volt. A tervben az szerepelt, hogy a rendszeresen sportolók számát duplájára szükséges növelni, ehhez 800 új sportpálya építését tartották szükségesnek 200 millió forint értékben.¹ Mindezt nevezhetjük egyfajta korábbi sportágfejlesztési koncepciónak is.

A sportrendezvények látogatására kizárólag a Sportlap és Könyvkiadó Vállalat által kibocsátott belépőjegyeket lehetett forgalmazni. A Testnevelési és Sportbizottságok és a sportkörök jegyszükségletét az illetékes sportbizottságok, illetve sportegyesületek rendelték meg a Sportlap és Könyvkiadó Vállalatnál. A szállítás a megyei sportbizottságokon keresztül történt a sportkörök részére a központi nyilvántartásból. Érdekes tény, hogy Magyarországon a sportbizottságok és a sportkörök kötelesek voltak évi jegyszükségletüket előre megtervezni és negyedévenként az egyesületükön keresztül megrendelni. A Népstadion és intézményei, a Nemzeti Sportuszoda és a Műjégpálya gondoskodott a létesítményeikben szervezett és megrendezett rendezvények jegyszükségletének a Sportlap és Könyvkiadó Vállalatnál megfelelő időben történő megrendeléséről, a jegyek szétosztásáról, illetve terjesztéséről. A fontosabb rendezvények

1 8800-32/1954. OTSB utasítás.

jegyelosztása az Országos Testnevelési és Sportbizottság (OTSB) elnökségének külön rendelkezése alapján történt. „Az utasítás a falusi sportkörökre nem terjedt ki, azonban ők is jelezhették jegyigényeiket.”²

A Magyar Országos Levéltárban számos olyan dokumentumot találtam, amelyet sportegyesületek vezetői írtak az OTSB-nek, melyekben arról panaszkodtak, hogy sem labdájuk, sem futballcipőjük nincs; az 1900-as évek közepén ilyen problémákkal is küzdöttek a sportolni vágyók. Nagyobb létesítmények rendelkezésre álltak, de a vidék ilyen problémákkal küzdött. A XV. Nyári Olimpiai Játékokat követően az OTSB javaslatot fogalmazott meg az előzőekben felvetett problémával kapcsolatban is a Politikai Bizottság számára a sport és testnevelési feladatokról, és elkészült egy sportfejlesztési terv az 1954. évre vonatkozóan. Szamba vették, hogy a magyar sportolók 1953-ban 141 nemzetközi találkozóon vettek részt, ebből 16 Európa- és világbajnokságon. A sportolóink 26 első, 36 második, 23 harmadik helyezést értek el a nemzetközi rendezvényeken. 1953-ban átadták az újonnan épült Népstadiont, a Testnevelési Főiskola első évfolyamára 236 új hallgató került felvétellel. A sportfejlesztési tervben szerepelt az is, hogy a falusi sportmunka fejlesztésében nagy elmaradás mutatkozott. Feladatként határozták meg a testnevelés és a sport tömegalapjának kiszélesítését, a sportoktatás színvonalának emelését, azt, hogy a versenyzőket sportszerű küzdelemre kell nevelni.³ A legnagyobb befogadóképességű sportlétesítmény, a Népstadion megnyitó ünnepségét 1953. április 4-én tartották, amelyen az egyetemi és főiskolai leányhallgatók 800 fős csoportja, 400 fő egyetemi és főiskolai férőhallgató, 1500 általános iskolai fiútanuló, 600 általános iskolai leánytanuló és 1500 középiskolai fiútanuló, valamint 216 középiskolai leánytanuló gyakorlatokat mutatott be. Egy másik dokumentum szerint 13 ezer fiatal működött közre, ugyanis a gyakorlatot bemutatókon kívül 500 fő zászlóvivőként szerepelt, 200 fő pedig történelmi ruházatban vonult be. Érdekes tény, hogy arra is gondot fordítottak az OTSB elnöki osztályán, hogy az utánpótlásnevelésben résztvevő oktatók, tanárok, tanítók is kaphassanak bérleteket, azért, hogy a mérkőzéseken szerzett személyes tapasztalataikat tovább tudják adni tanítványaiknak. Levéltári adatok alapján egyértelmű, hogy a Népstadionban is törekedtek kihelyezni minél több olyan információs táblát, amely a közönség tájékoztatására volt hivatott (jegyvásárlás, nézőtérien való részvétel szabályairól). Mindez a pályarendszabályok elődjének tekinthető. 1954-ben készült egy feljegyzés az OTSB elnöksége részére a Népstadionban rendezendő labdarúgó-mérkőzések alkalmával beállított rendezői létszámszükséglet csökkentése

2 8800-32/1954. OTSB utasítás.

3 Javaslat a Politikai Bizottsághoz az 1954. évi sportfejlesztési tervre és nemzetközi sportnaptárra, 1953.

tárgyában. Az irat tartalmazta, hogy az OTSB gazdasági osztálya és a Népstadion igazgatója között gyakori vita tárgyát képezte, hogy az említett sportlétesítményben megrendezésre kerülő sporteseményeken mekkora rendezői létszám szükséges. Levéltári iratanyagokban olvastam, hogy Németh Imre, a Népstadion egykori vezetője szerint a labdarúgó mérközéseken 700-710 fős létszám, atlétika versenyeknél 730-740 fős létszám szükséges. A Kinizsi–Falango, valamint a Vörös Lobogó–Austria labdarúgó mérközéseken 1954-ben tartott helyszíni ellenőrzésen szerzett tapasztalatok során megállapították, hogy szükség volt a kapuknál lévő jegyszedőkre és ellenőrökre, állóhelyi jegyszedőkre, ülőhelyi jegyszedőkre és ellenőrökre, külső irányítókra, kerítésőrökre, öltözőhelyiségi őrökre, WC-őrökre. Konstatálták, hogy az állóhelyes közönség beengedésénél nagy torlódás szokott kialakulni, és ennek következtében az is előfordult, hogy többen jegy nélkül jutottak be. Annak megakadályozására, hogy a nézők az állóhelyeket ne a korlátokon keresztül átlépve foglalják el, a kirendelt rendőrök átcsoportosításával kell megtalálni a megfelelő megoldást. Az ellenőrzés során megállapítást nyert, hogy a rendezői létszámot 208 fővel javasolt csökkenteni még a legnagyobb látogatottságot jelentő mérközések esetén is, kisebb jelentőségű mérközések esetén pedig egyedileg kell megállapítani a szükséges létszámot, figyelembe véve a Minisztertanács takarékosági rendeletét is.⁴

Az 1900-as évek közepén rendőri jelentések szólnak a sportversenyek felügyeleti szolgálatáról is, ami a kiemelt és fokozott biztonsági kockázatú mérközések rendjének biztosításához hasonló funkciót töltött be. Abban az időben felügyeleti szolgálatot kellett teljesíteni minden olyan sportrendezvényen, amelynek megtartásához rendőrhatalósági engedély volt szükséges, továbbá azokon is, amelyek nem voltak ugyan engedélyhez kötve, de előreláthatólag nagyobb számú közönség látogatásával kellett számolni. A jelentések szóltak arról is, hogy a sportrendezvényekre kivezényeltek létszámát a hatóság vezetője állapította meg. Ha több tisztet vezényeltek ki, a felügyeleti szolgálat vezetője az egyenruha viselésére kötelezett, rangban idősebb tiszt volt. A sportrendezvények engedélyezése 1955. január 15-ig a rendőrségi szervek hatáskörébe tartozott. A rendőrségi szervek hatáskörét azonban a Belügyminisztérium Országos Rendőrkapitánysága megszüntette és ezt a hatáskört az Országos Testnevelési és Sportbizottság vette át. Mindazokat a sportrendezvényeket, amelyek versenynaptárban nem szerepeltek, az illetékes OTSB-nek egyenként vagy havonkénti összesítésben, a rendezvény időpontját megelőzően legalább öt nappal írásban be kellett jelenteni. Amennyiben az illetékes OTSB a rendezvény megtartásához nem járult hozzá, erről a bejelentés beérkezésétől számított két napon belül köteles

4 OTSB ügyirat A sportrendezvények engedélyezése tárgyában, 1954. április 28.

volt a rendező sportszervezetet értesíteni. A sportrendezvényt az illetékes járási, városi osztálynak a szükséges karhatalom biztosítása érdekében három nappal előbb írásban kellett bejelenteni. A nemzetközi sportrendezvényeket nyolc nappal előbb volt szükséges írásban bejelenteni. A rendőri szerv vezetője a helyi viszonyok és egyéb körülmények figyelembevételével a sportegyesületek által igényelt karhatalmi létszámnál kisebb és nagyobb létszámot is vezényelhetett. A vezénylésről a rendőri szerv vezetője az illetékes őrsöt, Budapesten a közrendvédelmi osztály rendezvénycsoportját haladéktalanul értesítette.⁵

Amennyiben a karhatalom biztosítására irányuló bejelentés az illetékes rendőri szerv felé nem történt meg, a sportrendezvényt nem lehetett megtartani. Ha a rendező sportszervezet (OTSB) az említett bejelentés elmulasztása ellenére megtartotta a sportrendezvényt, vele szemben a legszigorúbb fegyelmi felelősségre vonást kellett alkalmazni. A közúton rendezett sportrendezvényekhez is engedélyre volt szükséges. Autó-, motorkerékpár- és kerékpárverseny tartására vonatkozó engedély iránti kérelmeket 14 nappal előbb kellett benyújtani az illetékes rendőrségi szervhez. A karhatalom biztosításáért azonban díjat nem kellett fizetni. Az engedélyt a törvény által előírt feltételek alapján azon község belügyi szolgálata adta ki, amelynek területén a rendezvényt tartották. Ha a rendezvényt olyan úton tartották, amelyen két vagy több község területén haladt át, az engedélyt a Tartományi Belügyi Titkárság adta ki. Ha a rendezvényhez rendőrségi kíséret volt szükséges és a rendezvényt egy község területén tartották, a kíséretet a község belügyi szolgálata biztosította. Ha a rendezvényt két vagy több község területén tartották, a kíséretet azon község belügyi szolgálata biztosította, amelynek területén a rendezvény kezdődött. Ha a rendezvényt olyan úton tartották, amelyen a közlekedést a Tartományi Belügyi Titkárság közlekedési rendőrségi őrszobái ellenőrizték, a kíséretet e rendőrőrszobák is biztosíthatták.

Ha a rendezvény biztosításához a rendezvényt felölölő minden, illetve némely községben külön szükség volt rendőri kíséretre, ennek biztosítását azon község belügyi szolgálata végezte, amelynek területén erre szükség volt.⁶ A rendezvények biztosítása során nagyon sokszor elengedhetetlen volt az operatív szervek igénybevétele. A bűnözők tevékenységének megakadályozása és ártalmatlanná tétele csakis az operatív szervek közreműködésével volt lehetséges már akkoriban is. Valóban nincs új a nap alatt, csak a régieknek a különféle változatai, mert a bejelentési kötelezettség szabályai alapjaiban nem változtak. Napjainkban ugyanis a sportrendezvény rendjéért, a sportesemény lebonyolításával kapcsolatos

5 Magyar Országos Levéltár, Budapest, 1954. december 23-án kelt ügyirat. Az Országos Testnevelési és Sportbizottság összefoglaló anyaga a sportrendezvények lebonyolításáról 8805-33/1954.

6 Törvénytervezet a közúti közlekedés rendjének szabályozásáról. 1970. 03. 10., 37. §

szabályok betartásának ellenőrzéséért a szervező felel. A szervező köteles megtenni minden olyan intézkedést, amely a sportrendezvényen részt vevők személyi, illetve vagyonbiztonságának megóvásához szükséges. Érdekesség, hogy már 1948-ban is ez volt a legfőbb célja a rendezvénybiztosításban résztvevőknek. A már hivatkozott, a Belügyminisztérium rendőrség részére kiadott Szolgálati Szabályzata a következőket tartalmazta: „Az ügyeletesek feladata a sportrendezvényeken általában a személy- és vagyonbiztonság megóvása, a rend fenntartása, továbbá a sportverseny színhelyének közelében és a sportverseny területén belül a járműforgalom és a gyalogosközlekedés biztosítása. Az ügyeletes tisztnek első kötelessége a rendőrhatósági és használhatósági engedélyek megtekintése és ellenőrzése, illetve annak megállapítása, hogy az előírt rendelkezéseket betartják-e. A versenypályák területén a rend fenntartása elsősorban a rendőrség feladata. A kivezényeltek támogassák a rendezők erre irányuló tevékenységét. Az ügyeleteseknek a versenyek lefolyásába beleavatkozni és hasonlóképpen azoknak sportszerű bírálatába bocsátkozni nem szabad, mert az a játékvezetők feladata. Közbelépésre csak a játékszabályokkal ellenkező durvaságok és büntetendő cselekmények gyanúja adhat okot.” (Belügyminisztérium, 1948).

1960-ban a jogász társadalom egy része a huliganizmust tartalmában és formájában közösségellenes életformának és magatartásnak tartotta. Hatósugarát tekintve a huliganizmus a fiatalságnak viszonylag szűk rétegére volt ebben az időben jellemző.

„A huliganizmus eredetét tekintve minden kétséget kizáróan nyugati, éppen úgy gyökerezik a vadnyugat cowboy és gengszter-romantikájában, mint a francia kikötők csavargóinak világában. Hozzánk is „import” útján jutott el. A huliganizmus vonzerejét nagymértékben növelte az a romantikus vonzóerő, mely a fiatalok becsületes rétegei előtt is kedvelté tette.” (Garázdaság és huliganizmus, 1960). Ebben az időszakban a joggal foglalkozók felhívták a figyelmet arra, hogy külön huligántörvény megalkotására lenne szükség. Az ilyen magatartást, mint garázdaságot büntették, a huligánok cselekményei tökéletesen e tényállás hatálya alá vonhatók már akkor is, hiszen a legjellemzőbb az volt, hogy a szurkolók egy része botrányosan viselkedett, mellyel felháborodást és a riadalmat keltettek (Garázdaság és huliganizmus, 1960). Az úgynevezett huligántörvény megalkotására aztán jóval később, csak napjainkban került sor. A Magyar Országgyűlés ugyanis 2011-ben fogadta el „A sporthuliganizmus jelensége elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CIV. törvényt”, az úgynevezett huligántörvényt. A huligántörvény bevezette a legnagyobb újítást, innovációt a résztvevők egyedi azonosítására alkalmas beléptetőrendszer alkalmazásának kibővítésével és a sportrendészeti nyilvántartás felállításával (Tóth, 2019).

Összefoglalás

Összefoglalva elmondható, hogy a labdarúgás a belügyi sport világát is átszötte, nemcsak a 20. században, hanem napjainkban is a legnépszerűbb látványcsapat-sportágnak tekinthető és a biztosításban közreműködők számára folyamatosan kihívást jelent. A kutatások alapján megállapítható, hogy a 20. század első felében, az ellenőrzött társadalomban a sportpályák lelátóin és környékén rendbontások, jogellenes cselekmények elkövetése nagyon ritkán fordult csak elő. A rendszerváltozást követően azonban jelentősen elszaporodtak a sportpályák nézőterein az erőszakos cselekmények. Sajnos az erőszak napjainkban a szabadidő-eltöltés egyik formájává is vált. A futballhuliganizmus visszaszorítása a szervező, a rendező, a rendőrség és valamennyi érintett rendvédelmi szerv együttműködésével valósítható csak meg hatékony módon. Magyarország Kormánya a 2020. évben kialakult járványügyi helyzetre tekintettel korlátozásokat vezetett be, melynek alapján Magyarország egész területén a sportrendezvények nézők nélkül, zárt körülmények között voltak megtarthatóak. Így a 2020-ban tervezett, 60. évfordulóját ünneplő Labdarúgó Európa-bajnokság idén került csak megrendezésre az UEFA döntése értelmében, az új Puskás Ferenc Stadionban biztosította a rendet a sportrendezvények biztosításában közreműködő magánbiztonsági és rendőri erő számos innovatív technológiai megoldás segítségével. A rend minden társadalom számára alapvető érték, így a sportrendezvények biztonságos lebonyolítása kiemelt feladat lesz, amíg világ a világ hazánkban és a nagyvilágban is. Ezek összegzését egy következő publikációban végzem majd el.

Felhasznált irodalom

A Magyar Detektív (1931). 5(9), 2.

Sportpropaganda Vállalat (1970). *A testnevelésre és sportra vonatkozó fontosabb jogszabályok és határozatok.*

Antal Z. & Sass T. (1984). *A magyar sport kézikönyve.* Sport Lap- és Könyvkiadó.

A Rend. (1921). 4(31).

Az ujság (1913). 11(285), 23.

Behinger, W. (2014). *A sport kultúrtörténete - Az ókori olimpiáktól napjainkig.* Corvina Kft.

Belügyi Közlöny (1921). 26(4).

Belügyminisztérium (1948). *Szolgálati szabályzat a rendőrség részére.*

Borbély Z. & Kapy R. (Szerk.) (1942). *A 60 éves Magyar Rendőrség.* Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat.

Garázdaság és huliganizmus (1960). A huliganizmus elleni harc jogi eszközei (31), 182.
Magyar Rendőr (1947), 1(11). 12-16.
Nemzeti Ujság (1937). 19(255), 9.
Tóth N. Á. (2019). *Sportrendészet a sportigazgatás rendszerében*. Nemzeti Közsolgálati Egyetem.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *A sportágak iránti érdeklődés változásai a századfordulón*. <http://vmek.niif.hu/02100/02185/html/573.html>

Alkalmazott jogszabályok

A m. kir. belügyminiszter 1921. évi 84.447. számú körrendelete, a football-mérkőzéseken tapasztalt durva játékmód megszüntetéséről
5.660-20/1951. (X. 20.) BM rendelet a sportrendezvények szabályozási rendjéről
Az Országos Testnevelési és Sportbizottság Elnökének 8800-32/1954. OTSB számú utasítása a központi jegyellátás szabályozásáról
Az Országos Testnevelési és Sportbizottság 8805-33/1954. OTSB számú utasítása sportrendezvények lebonyolításáról
Törvénytervezet a közúti közlekedés rendjének szabályozásáról. 1970. 03. 10.
Javaslat a Politikai Bizottsághoz az 1954. évi sportfejlesztési tervre és nemzetközi sportnaptárra. 1953. 12. 9.
OTSB ügyirat A sportrendezvények engedélyezése tárgyában, 1954. április 28.
2011. évi CIV. törvény a sporthuliganizmus jelensége elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Tóth N. Á. (2021). Szemelvények a belügyi sport, a labdarúgás és a sportrendezvények biztosításának 20. század eleji történetéről. *Belügyi Szemle*, 69(SI3), 59-73. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.3.4>

Sivadó Máté

Női alkohol- és drogrehabilitáció a Hajnalcsillagban COVID-19 idején

Female alcohol and drug rehabilitation in the Morning Star during COVID-19

Absztrakt

A Magyar Pünkösdi Egyház Hajnalcsillag Szenvedélybetegek Rehabilitációs Otthona egyike a hazai drogrehabilitációs helyeknek, melyet valamelyik keresztény egyház tart fenn. Egy összesen 21 klienst befogadó intézetről van szó, ami a drogrehabilitáció egy kevésbé ismert szegmensét végzi, a függő nők ellátását. A publikáció arra keres választ, hogy milyen módszereket alkalmaznak, milyen hatékonysággal, milyen nembéli specifikumok merülnek fel a nők ellátása során, illetve, hogy a hitnek milyen szerepe van a felépülésben. Igyekeztünk felvázolni, hogy a COVID-19 járvány milyen új kihívások elé állította a rehabilitációs tevékenységet.

Kulcsszavak: női drogrehabilitáció, portage-modell, művészetterápia, pszichodráma módszer, a hit szerepe a rehabilitációban, rehabilitáció COVID-19 idején

Abstract

The Morning Star Rehabilitation Home of the Hungarian Pentecostal Church is one of the Hungarian drug rehabilitations maintained by a Christian church. It is an institution that accommodates a total of 21 clients who perform a lesser-known segment of drug rehabilitation, the care of addicted women. The publication seeks answers to what methods are used, how effectively, what gender specifics arise in the care of women, and what role faith has in recovery. We intended to outline what new challenges the COVID-19 epidemic posed to rehabilitation activities.

Keywords: female drug rehabilitation, portage model, art therapy, psychodramatic method, the role of faith in rehabilitation, rehabilitation during COVID-19

Módszertan

Kutatásom során a kvalitatív kutatási stratégiát, illetve leíró stratégiát alkalmaztam. A kutatás elméletalkotó, folyamat közben alakuló, primer kutatás. Az intézmény vezetőjével, Kupai Szilviával és két munkatársával, Végh Anikóval és Dévényi Erikával félig strukturált interjút, több bentlakóval pedig mélyinterjút készítettem. Feltártam az intézménnyel kapcsolatban készült korábbi cikkeket, publikációkat. Azt kívánom bemutatni, hogy egy klasszikus drogrehabilitáció, amit ráadásul vallási keretek is kötnek, hogyan alkalmazkodik a változó társadalmi helyzetekhez. Feldolgoztam az intézet hivatalos dokumentumait, a felvételi tájékoztatót, a házirendet, a jelentkezési lapot, a megállapodást, a szervezeti és működési szabályzatot.

Bevezetés

Magyarországon szakmai körökben és azon túl is folyamatosan érkeznek veszjelzések a droghelyzettel, különösképpen az új pszichoaktív szerekkel kapcsolatban (Szécsi & Sik, 2016., Rác J, 2017., Szécsi, 2017., Szécsi, Lannert, Németh, Cziboly & Vince, 2017., Hüse, Szoboszlai & Fábián, 2017., Erdős, 2018). A kutatásokból az derül ki, hogy a szegregátumokban élő, döntően roma lakosság egy teljes generációját nagymértékben érinti a probléma. Az amúgy is komoly szociális hátrányokkal küzdő populációt a teljes kilátástalanság felé sodorhatja a drogprobléma (Mátyás, 2019). Ellátórendszer a közelben sincs, nemhogy addiktológus, de sokszor háziorvos, védőnő sem. A korábban tényként emlegett, a probléma orvoslására szánt addiktológiai kisbuszoknak hírére sem hallani.

A drogproblémán belül legalább ekkora megoldatlan probléma a szerfüggő nők addiktológiai ellátása. *„A rehabilitációs otthonok, a drogambulanciák vagy a kórházak szolgáltatásai kizárólag férfiakra vannak szabva. Muszáj a női igényekre célzott válaszokat adni, és szolgáltatásokat fejleszteni. Ez nehéz adósság. A számok és a statisztikák éppen erre vonatkozóan adnak eligazítást: nem mindegy a szolgáltatásszervezés szempontjából, hogy mekkora érintett populációról beszélünk. Egyre inkább láthatóak az érintett nők, egyre több a problémás szerhasználó (az illegitim szerek használói is), nem megengedhető, hogy akár a tinirehabok, akár a felnőttek számára fenntartott intézmények – nagyon kevés kivételtől eltekintve – csak a férfiakra koncentráljanak. [...] A legtöbb, főleg injekciós droghasználó nőt vizsgáló kutatás említi, hogy az érintettek szinte minden esetben átéltek párkapcsolati abúzust. Ezek a nők majdnem kivétel nélkül traumatizáltak. Egy koedukált tér nem lesz megfelelő terep a gyógyulásukhoz.*

[...] Az első akadály, ahogy a rendszer, a közvetlen környezetük reagál a problémáikra. Ez a háziorvosi rendelőkben, az üzemorvosoknál, a pszichológusoknál, illetve a családban kezdődik. Megfigyelhető egy nagyon érdekes kettősség: jellemző egyfelől az aluldiagnosztizálás, másfelől pedig éppen a felüldiagnosztizálás. Egyszerre látják a szakemberek nagyon gyengének és nagyon erősnek a nőket. Azért is írnak fel nekik többször gyógyszereket, antidepresszánsokat, mert nekik erősnek kell maradniuk. Menedzselni kell a hétköznapokat, végezni a munkát, nevelni a gyereket, vinni a háztartást. A verkli nem állhat le, hiszen a nő nélkül szétesik a rendszer. Ez megingathatatlan elvárás feléjük, amit a nők maguk is mélyen megélnék. A szakemberek is úgy érezhetik, hogy abban kell segíteniük a nőket, hogy ne essenek ki ebből a szerepből. Nem kiemelni kell őket, hanem benne tartani ebben a rendszerben – akár gyógyszeres segítséggel.” (URL1) Az ópium használat és a szexuális abúzus együttjárásáról más publikációk is beszámolnak (Brogly, Saia, Werler, Regan & Hernández-Díaz, 2018).

Az alkoholfüggőség kapcsán is jelentős probléma, hogy a nők titokban, négy fal között fogyasztanak, míg a férfiak alkoholfogyasztása a nyilvános térben történik, a környezetük számára láthatóbb, így a visszajelzés is hamarabb eljut hozzájuk. Erdős (2019) számos kutatás eredményeinek vizsgálatát összevető tanulmányában megjegyzi: „A nemi érintettség az addikciók esetében meglehetősen komplex, de semmi esetre sem korlátozható kizárólag a nőkre. Egyes addikciók vagy problémás viselkedésformák kapcsán azt látjuk, hogy egyazon patológiás magatartást vizsgáló, különböző kutatások egymástól teljesen eltérő módon jelzik a jelenség nemek közötti előfordulási arányát. [...] Amennyiben figyelembe vesszük a különböző kutatások által alkalmazott kutatási módszerek vagy a vizsgált populációk esetleges eltéréseit, akkor is jól látható, hogy a nemek meghatározó szereppel bírnak, de semmiképp sem olyan módon, hogy kizárnák egyik vagy másik nem képviselőit az addikciókkal érintettek köréből.” (Erdős, 2019) A Magyar Pünkösdi Egyház Hajnalcsillag Szenvedélybetegek Rehabilitációs Otthona a nők rehabilitációját tűzte zászlajára. A hazai ellátórendszer szinte kizárólag férfi vagy koedukált ellátást vállal. Az alábbiakból azonban kitűnik, hogy a nehéz helyzetben lévő, általában bántalmazott nők számára mennyire fontos a kizárólagosan női közeg nyújtotta biztonság. Az ellátás tartalmazza a modern drogrehabilitáció módszereit, amit a keresztény szellemiség keretében alkalmaz.

Az intézmény

Fábiánné Erzsébet 1986. április 19-én alapította az otthont Dunaharaszttiban, a Vörösmarty utca 17–19. számú házban. Ő tizennyolc évesen elhívást kapott arra,

hogy alapítson egy rehabilitációs otthont. A megvalósításra 30 évet kellett várnia. Egy püNKöSDi lelkész David Wilkerson alapította a Teen Challenge mozgalmat az Amerikai Egyesült Államokban. Ő nyitotta az első drogrehabilitációkat, ahol az általa megalkotott módszert alkalmazták. Ma a mozgalma már világméretű. Az ő életéről szól a Kés és kereszt című könyv, amit Erzsébet olvasott. Wilkerson fia eljött Magyarországra és itt találkozott Erzsébettel, így értek össze a lehetőségek. Amerikából jött a támogatás és a módszer. Először, amikor a célnak megfelelő épületet kerestek, minden tulajdonos visszautasította őket az épület későbbi rendeltetése miatt. Erzsébet erre hirdetést adott fel, amiben beírta, hogy drogrehabilitációs célból keres eladó házat. A ház, amit végül megvásároltak, egy olyan családé volt, ahol a fiúgyermeknek drogproblémája volt. Olvasták a hirdetést és érintettként gondolták, hogy ő eladják a házat erre a célra. Három lakóval és három munkatárssal indult az intézmény. Az első három évben munkájukhoz külföldi segítséget kaptak. Ennek megszűnte után nagyon nehéz helyzetbe kerültek, de később az eredményeik alapján az államtól normatív támogatást nyertek a gondozottakra, ami a mai napig is fennáll. Jelenleg az intézményt a Magyar PüNKöSDi Egyház tartja fenn, de a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelőtől (korábban OEP) és az államkincstári normatívából is kapnak támogatást. A lakók személyi térítési díjat fizetnek, amely alapesetben a szenvedélybeteg havi jövedelmének 80 százalékát jelenti. Ha nincs jövedelme az érkezőnek, akkor is részt vehet a terápián, sőt, még havi 5700 forint költségmentes is kap. Munkaterápiás jutalom is van, ha egy lakó plusz feladatokat vállal, akkor pirospontokat gyűjthet. Tizenöt pirospontért további 6000 forintot kap az otthontól.

Munka az intézményben

A segítők munkája komoly fizikai-lelki jellegű megterheléssel jár. Aki gondozottként idekerül általában nem magától, hanem külső kényszer hatására (nincs lakása, fél a rendőrségtől vagy eleve ide irányítják az orvosok) jön. A legfontosabb, hogy eddigi életmódját ne akarja tovább folytatni, akarjon megváltozni, meggyógyulni. Igyekeznek minden idekerülő háttérét személyesen feltérképezni. Az újonnan bekerülő gondozottól 8–10 oldalas önéletrajzot kérnek. Ezek segítségével megpróbálják a személyiség töréspontjai vonalán a probléma valódi okait megtalálni. Kudarok előfordulnak. Körülbelül a gondozottak 15%-a az első két hétben elmegy.

Ha valaki nagyon menni akar, azt el kell engedniük. Általában előbb-utóbb visszajönnek, mert már nem érzik jól magukat a korábbi állapotukban, környezetükben. Különösen az állami gondozottnál a legsúlyosabb az elutasítottság.

Akit a szülei csecsemőkorában eldobtak, abból hiányzik az ősbizalom az élethez. Nagyon nehéz ezt megváltoztatni, a tapasztalatok szerint általában csak a hitre találás által sikerül. Általában nagy probléma a széttört családnál, hogy az identitás kialakulása táján a fiatal lány nem tud saját nemével azonosulni, helyette apjával azonosul. Van még egy jellemző ok, amely a nemi szerep kialakulásának idejére esik. Ez pedig a másik nemhez való vonzódás, melyet a családtagok félreértelmeznek és visszaélnek vele.

A lakók kétharmada alkoholista, a többiek gyógyszer- és drogfüggők vagy politoxikománok (többféle tudatmódosító szerrel élők). A terápia időszaka legalább másfél év, ezalatt csoportos és egyéni foglalkozásokon vesznek részt a lakók. Amennyiben szükség van rá pszichiáter-addiktológus a leszokást segítő és hangulatjavító gyógyszereket ír fel, és fokozatosan töltenek egyre több időt családtagjaikkal. Ez azonban változó. Sokszor nem áll család már a háttérben. Ha van család, és nem részesül szenvedélybeteg hozzátartozóként maga is terápiában, segítséget nem kapnak a változásban, gyakran a gyógyulást gátló tényezővé válhat, pont a jól begyakorlott játszmarendszerük miatt.

Jelenleg 21 nő él a Hajnalsillagban, a lakók 18 és 55 év közöttiek. Az eredményes terápia érdekében egyesek akár három évig is maradhatnak, de csak kivételes esetben. Az első három hónap a szigorú elkülönítés időszaka, három hétig még a telefonálás is tilos. Azután is csak meghatározott időpontokban telefonálhatnak a gyógyulók, telefonkészülékeiket nem tarthatják maguknál.

A szervezet méregtelenítése a beköltözés előtt kötelező, a jelentkezőknek egyhetes-tíz napos kórházi detoxikáló kezelésem kell részt venniük. Az otthonban élő nők minden reggel kilenctől tízig csoportfoglalkozáson vesznek részt, amelyen átbeszéljük hangulatukat, terápiás és közösségi helyzetüket. A foglalkozást meditáció és reggeli talajtorna követi, amelyen a lakók átmozgatják magukat, és felkészülnek a napi foglalkozásokra.

Egyetlen állandó férfi alkalmazott van: a belgyógyász-háziorvos. A munkatársi gárda összetétele: intézményvezető, okleveles szociális munkás, aki komplex művészeti terapeuta képzettséggel rendelkezik, pszichiáter-addiktológus, belgyógyász, szociális munkatárs, mentálhigiénés munkatárs, addiktológiai konzultáns-teológus, pasztorálpszichológiai szakreferens, saját élményű segítő, foglalkozásvezető, gazdasági munkatárs, három ápoló-gondozó munkatárs. A felépülés időtartama mindig hosszú, hogy pontosan mennyi, az a szenvedélybetegségben eltöltött időtől függ alapvetően, másrészt egyéni alkati kérdés is. Az otthonban az agresszivitás, a lopás és a terápia elleni lázítás mellett a legsúlyosabb vétségnek az alkoholfogyasztás és a gyógyszerek kábítószerként való használata számít. A behozott gyógyszert a gondozónak le kell adni, aki az orvosi utasításnak megfelelő mértékben és időben osztja ki. Bár a dunaharaszti

otthon keresztény szemléletű, fenntartója a Magyar Pünkösdi Egyház, a jelentkezőktől mégsem várnak el vallásos előéletet. Ugyanakkor a vezető meggyőződése, hogy teljes átalakulást az élhet meg, aki Istennel személyes kapcsolatba kerül, aki Istenhez kapcsolódik. Az ember gyarló természet és nem találja meg boldogságát, amíg nem jön rá, hogy Isten a másik fele. Ha erre rájön, akkor nem fog többé a szerhez vagy egy másik emberhez kötődni, hanem kizárólag Istenhez ([URL2](#)). Alapelvük, hogy hiszik, aki Jézussal találkozik, nem tud olyan maradni, mint előtte volt. Megéli a szabadulást, a valódi megtérést. Ez nem pótolható semmivel. Az otthonban lehetőség van a megtérésre, de nincs erőszakos térítés. Szigorúan strukturált napirendben dolgoznak, a hangulat szeretetteljes, elfogadó, biztonságot adó, emellett mindig világosak az elvárások. A szabályokat, a megállapodásokat mindenkinek tartani kell ([URL3](#)).

A terápia fázisai

Nulladik fázis

Ez a próbaidő. Az első három hét biztosan így telik. Aki nem lázad a szabályok ellen, de nem teljesen motivált, annak meghosszabbodik a próbaidő. Ez alatt mentort kell választani, a gondozottaknak meg kell írniuk az életútjukat, és ki kell mondani, hogy hosszú távon itt akarnak gyógyulni. Ekkor léphetnek át az első fázisba. Változó, hogy kerülnek az otthonba. Leginkább kórházakban javasolják az intézményt. A második leggyakoribb, hogy a kliens maga tálálja meg az intézetet az interneten. A jelentkezőt behívják egy személyes beszélgetésre, melynek célja, hogy kiderüljön, a jelentkező is akarja a bent tartózkodást vagy csak a családjá. Nincs elvárva extra motiváció, viszont az fontos, hogy akarjon változást, mert elege van abból, ahogy eddig élt. Be kell ismernie, hogy függőséggel kapcsolatos problémája van. Ha ezek a feltételek adottak, és nincs különösebb pszichiátriai eltérése, ami miatt például nem tud csoportban működni, szabályokat betartani, akkor felvehetik. Enyhe fokú, gyógyszerrel jól karbantartott hasonló probléma esetén is elindulhat a folyamat. Szűrővizsgálatokat kell elvégezni a terápia megkezdése előtt, illetve pszichiáteri vagy addiktológusi szakvéleményt beszerezni, hogy a kliens valóban szerfüggő. Az első három hónapban tipikusan senki nem hagyhatja el a házat, csak közös programokra. Ez alól az olyan súlyos betegség a kivétel, amit az intézet háziorvosa nem tud kezelni. Az első három hétben nincs látogató fogadás és telefonálás sem. A bentlakóknak az irodában kell tartani a telefonjaikat. Három hónap után fokozatosan kijárhatnak szabadidőre, illetve inntól kezdve a kliens az irodában használhatja a telefonját.

Az első fázis

Ekkor a fő tevékenység a múltfeltárás. A gondozott a mentorával végigbeszéli az életét. Mindeközben terápiás közösségben működnek a kliensek. Valamennyien felelősek azért, ami a közösségben zajlik, s mindenki saját maga felelős a felépüléséért. A leghatékonyabb, ha más és más szenvedélybetegek együtt, mintegy egymáson dolgoznak, tükröt tartanak egymás elé. Ebből sok konfliktus adódik. A kliensek nagy része a kinti életében nem tudott mit kezdeni a konfliktusaival. Erre jön az ego, a háritások, tagadások, ami szenvedélybetegekre nagyon jellemző. Egy torz önkép. A tükör senkinek nem esik jól. Az a nyertes, aki tud alázatot gyakorolni, képes magát megvizsgálni, számvetést készíteni, belső működését feltárni. Az szokott felépülni, aki komolyan veszi a képet, amit a csoport mutat neki. Az egyik típus, aki mindent magába folyt, csendben ül. A csoport vissza szokott jelezni, hogy ideje lenne megnyílni. Ettől van, aki dühös lesz. Ezeknek az embereknek az ellenállását sok esetben porig rombolták megelőző életükben. De megjelennek az intézetben azok – ez a másik típus –, akik diktátorok voltak, irányították, manipulálták a családjukat, környezetüket, s bent ezt próbálják folytatni. A csoport visszajelzése ilyen esetben, hogy itt az ideje csendben maradni, elgondolkozni, hogy mi az egyén valódi helyzete. Ők nyíltan ellenállnak. Az első csoport is ellenáll és manipulál csak csendesebb módszerekkel, látens módon. Például passzív agresszív viselkedéssel. A kliensnek a csoport visszajelzését követően el kell döntenie, hogy szeretne-e maradni és változni. Egy ideig lehetséges, hogy nem akar változni, de elmenni se akar. Sok idő van a változás végbemenetelére. Azt várja el az intézet, hogy a hozzáállás javuljon, akarjon változni és meg akarja dolgozni magát. Aki nem akarja ezt az egészet, annak nincs értelme maradnia. Itt az az alapelv, ha felelősséget vállalsz önmagadért, akkor van esélye a gyógyulásnak, de ellenkező esetben nincs közös nyelv a kliens és az intézet között. Ez esetben csak céltalan időtöltés lenne itt maradnia. Emiatt nagy a lemorzsolódás. A jó út mellett minden nap újra döntenie kell. Nagyon könnyű visszaesni abba a gondolkodásba, hogy minden és mindenki felelős azért, ami velem történt, csak én nem. Minden fázisváltást a csoporttól kell kérni és a csoport szavazza meg, hogy igen vagy nem. Az első fázisból a másodikba lépéskor a csoport megkérdezi, hogy mi az illető gyökérproblémája. Mivel tudott addig szembenézni? Mi jelent az illetőnek nehézséget az otthonban? Megnézik azt is, hogy betartja-e a ház szabályait, elvégzi-e a munkáját. Ha ez megvan, jöhet a második fázis.

A második fázis

Miután rájött a kliens a gyökérproblémájára, megvizsgálja magát, hogy megértse, ami kialakult, a szerhasználat is azért volt, mert valamit pótol. Ekkor a kliens jelenlegi működésével foglalkoznak. Szeretnék, ha rálátna az álarcaira, manipulációira. Kapjon, elsajátítson, magáévá tegyen egy reális önképet. Fontos, hogy rálásson a gyökérproblémájára, el tudja fogadni a segítséget, de ne éljen vissza azzal. Önismeretének és azzal párhuzamosan az önbecsülésének is fejlődnie kell. A csoport visszajelzéseit el kell fogadnia, és képessé kell válnia, hogy másoknak visszajelzéseket adjon.

A harmadik fázis

A bentlakók, akik ebbe a fázisba eljutottak nagyon sok mindenért felelősek, szinte ők vezetik a házat. Ők felelősek azért, hogy a házimunkákat elvégezzék. Ha valami nem működik, szólnak a segítőknek, munkatársaknak. Utóbbiak szinte csak azért vannak – az összes szakmai munka mellett –, hogy a ház szabályait betartassák, meghozzák a végső döntéseket. Ebben a fázisban kezdődik el a jövő tervezése. Mit kezdjen magával, ha innen kimegy. Például képes legyen önéletrajzot írni, hol szeretne dolgozni, mit kellene tanulnia. Az intézet támogatja a lakókat abban, hogy menjenek el és lakjanak pár napig ott, ahol a későbbiekben lakni szeretnének. Ezt adaptációs szabadságnak hívják. Onnan vissza kell jönni, s a szabadságon történeteket a házban fel kell dolgozni. Úgy kell majd ténylegesen hazamenni, hogy tudja, hol fog lakni, kivel, hol fog dolgozni. Ha kiderül, hogy a változások nem illeszthetők be a korábbi környezetbe, akkor ki kell találni, mi legyen. A legjobb, ha teljesen új életet építenek. Ilyenkor pár hónapig még lakhatnak a kliensek az intézetben.

A negyedik fázis

Ezt a munkavállalás fázisának nevezik. Amikor a kliens tipikusan az intézetből jár ki dolgozni. Ennek több célja van. Egyrészt, hogy tőkét gyűjtsön az önálló életkezéshez. A belső cél, hogy minden munkanap után menjen vissza a házba, ahol támogatást kap. Amikor a kliens kimegy, az óriási trauma számára. Rájuk bízják, hogy a munkakeresés során a drogos múlttól beszámolnak-e, de azt javasolják, hogy az esetleges új párkapcsolatukban mindenképpen mondják el. Ha nem teszik, az újabb álarc viselését okozza, ami visszaeséshez vezet. Ha lesz egy kis spórolt pénze a kliensnek, megpróbálkozhat egy albérlettel. A mai albérlet árak okán mostanában a szállóra költözés jellemző, de általában hamar kialakítanak maguknak megfelelő lakhatást.

A napi munkarend

Fél hétkor van az ébresztő, fél nyolckor reggeli. Mindig van egy megbízott a lakók közül, aki felelős a reggeliért. Kilenctől van a napindító megbeszélés. Jelentkeznek a lakók, hogy ki szeretne közölni valamit a közösséggel. Ez egy olyan történés, ami a lakót mélyen érinti. Lehet beszélni a fejlődéséről. Az esetleges konfliktusokat is konstruktívan megbeszélik. Nem mindig van azonnali megoldás, csak a feltárás kezdődik el, sok esetben napokig dolgozik a közösség a konfliktuson. Megbeszélik, mi fog történni a nap folyamán, ki-nek milyen szükséglete van, amit el kell aznap intéznie. Ezt követi egy közös torna. Tíz órakor kezdődik az első csoportfoglalkozás. Ezek jórészt elméleti csoportok, a pszichoedukáció ¹ módszerével működnek, olyan témákban, amik súlyosan érinti a lakókat. A legfontosabb témák a függőség, a kommunikáció, a visszaesés megelőzése, társfüggőség, kapcsolatok stb. Délben kezdődik az ebéd. Ehhez egy étlapot állítanak előzetesen össze a lakók, s az egyik kolléga beszerzi a szükséges hozzávalókat. Mindig van egy kompetens lakó és neki egy segítője, akik elkészítik az ebédet. Délután kettőkor kezdődik az újabb foglalkozás. Ezek gyakorlatias csoportok, ahol beszélgetés történik. Egy kollégánő a pszichodráma módszerét, az intézet vezetője pedig művészet terápiát alkalmazva vezeti a csoportot. Alkalmaznak filmterápiát is, s sokszor nézik a következő filmeket: Kényszerleszállás, 28 nap, Egy kosaras naplója. Ezek rámutatnak olyan működésmódokra, amivel a lakók rendelkeznek, és ezek a filmek lehetséges alternatívákat is bemutatnak. Délután négytől hatig szabadidő van. Hatkor következik a vacsora. Közvetlenül ezután kezdődik a zárócsoport. Itt megkérdézik a lakótól, hogy hogyan érzi magát és mit visz magával abból a naphól. Nyolc körül kezdődik az utolsó csoport. Változó, hogy ezen mi történik. Hétfőn lehet beszámolni azoknak, akik otthon voltak látogatáson, elmondják, hogy az előzetes tervet sikerült-e tartani. Szerdán nyolctól elmeneteli csoport van, amin a haza menni szándékozók számolnak be a tervről. A csoport dönti el, hogy hazamehet-e a lakó. Pénteken filmnézés van este nyolctól. Hétfévente a látogatók fogadása a fő program. Aki túl van az első három héten, ahhoz kéthetente jöhet hétvégén látogató. A közös helyiségek valamelyikében beszélgetnek, s a hozzátartozók itt ebédelhetnek, ha szeretnének. Egyébként szombaton javaslatokat lehet tenni a következő hétre a közös szabad tevékenységekre. Vasárnap négy órától istentisztelet van a házban. A vasárnap első része általában szabad.

1 A beteg felvilágosítása betegsége lelki okairól és azok lehetséges megszüntetéséről.

Szabályok

A lakó a telefonját a lakótérbe nem viheti be. Ha lebukik azzal, hogy kábítószerrel vagy alkoholt csempész be a házba, akkor el kell hagyni az intézményt, de később újratekesheti a terápiát. Szóbeli vagy tettleges agresszió esetén el kell hagyni a házat. Ha a három hónap letelte után a szabadságán alkoholt vagy drogot vesz magához, akkor a hozzáállásától függően lesznek következmények. Ha utólag megérti, hogy gond van és újra szeretné kezdeni a terápiát, megetheti, de csak a nulladik fázistól. Ha kész az önfeltárássra, nyert ügye van. Ha már magát a fogasztást sem vallja be vagy nem érdekli a dolog, akkor el kell hagynia a házat, de ebben az esetben is jelentkezhetnek újra három hónappal később. Amikor a gyógyulási spirálban van visszaesés, az akár jót is hozhat ki a helyzetből.

Szembesülés a korábbi környezettel

Három hónap után egy-egy hétvégére hazamennek a lakók. Az első hazalátogatások nem okoznak nagyobb sokkot, de a többediken tipikusan kiderül, hogy a családtagjait a függő eddig nem is ismerte. Csak a játszmáikról van fogalmuk, ezek nem valódi kapcsolatok. Amikor kitisztulnak, lehetőségük nyílik valódi kapcsolatok kialakítására, de erre általában a felek egyike sem áll készen. A legjobb esetben is hosszú tanulási folyamat, míg ezek az új kapcsolati minták, egészségesebb határok kiépülnek. Ez sokszor nem is megy családterápia nélkül. A család épp úgy lehet a bűn forrása, mint a gyógyulása (Tihanyi, 2019). Sajnos sokszor a tényleges változásra a család nem nyitott, csak egy ember akar változtatni. Azonban, ha csak egy ember változtat, borul az egész családi rendszer. Ilyen esetben a függő előtt két út áll: vagy aktív függőként folytatja a meglévő családi mintákban az életét vagy kilép a családjából. Amikor függőség üti fel a fejét a családban, a családtagok különböző szerepeket vesznek fel abban a reményben, hogy a hozzátartozóra hatni tudnak. Ezekben a szerepekben évekig benne tudnak maradni, ám közben nem történik meg a várt változás, továbbá sérül az összes résztvevő. Minden család más és más, de hasonló módokon próbálkoznak a hozzátartozók, amikor szenvedélybetegséggel küzd egy családtagjuk. Berne (1984) ötszemélyes játszmaként ír az alkoholista játszmáról, ahol a központi szerep az „Alkoholistaé”, a mellékszerep az „Üldözőé”, a harmadik szerep a „Megmentőé”, a negyedik szerep a „Balek/Fajankó”, az ötödik szerep pedig az úgynevezett „Összekötőé”. A játszma során az *Üldözői* szerepben többnyire a szenvedélybetegséggel küzdő házastársát találjuk, ez annyit tesz, hogy dorgálja a függő házastársát, s ezt főként akkor

teszi, amikor ismételt alkoholos befolyásoltság alatt találja partnerét. Szóvá teszi, hogy miből mennyit sikerült újra elfogyasztania, hogy ezzel mennyire tönkre teszi a családot, továbbá egy idő után ellenőrizni kezdi partnerét, kifigyeli, hogy hova rejti az üvegeket, esetleg kiönti az újabb adag italt abban a reményben, hogy így elkerülhető az újabb alkoholfogyasztás. Ezek a szerepjátékok azonban nem azt segítik elő, hogy a függő elgondolkozzon azon, mit tesz a saját és családja életével. A házastárs ezáltal felvesz egyfajta szülői szerepet, aki ellenőriz, ezt pedig egy függőséggel küzdő személy nagyon rossz néven veszi, sőt, kialakul benne egyfajta lázadó attitűd, hogy ő márpedig azt csinál, amit akar, és neki nincs problémája. A *Megmentő* szerepbe gyakran sodródhat bele például a gyermek, aki újra és újra reménykedik abban, hogy a következő nap más lesz, ezért mindig ott van a szülő számára, segít, s azt reméli, hogy ez egyszer meghozza a gyümölcsét. Ez sajnos sorozatos kudarccal jár, mert amíg nem alakul ki a betegségtudat a használóban, nem jut el a mélypontra, addig nincs esély a gyógyulásra. Mindeközben a reménykedő gyermek vagy egyéb hozzátartozó folyamatosan sérül. A *Balek/Fajankó* szintén újra és újra bizalmat szavaz szeretnének, ha pénzt kér, ad neki, elhiszi, hogy most másképp lesz. Berne szerint ezt a szerepet gyakran a függő édesanyja tölti be, aki együtt érez felnőtt gyermekével, szemben az üldözői szerepet betöltő házastárssal, és szeretné elhinni, hogy változni fog az alkoholista. Az *Összekötő* szerepben találjuk az italbolti eladót például, mint az utánpótlás forrását, azonban a hozzátartozó is belekerülhet ebbe a szerepbe, amennyiben ő viszi haza a szerinte elfogadhatónak vélt alkoholemennyiséget.

Előbb-utóbb minden közeli családtag végigmegegy minden szerepen, és ezek a szerepek folyton váltakoznak, hol így viselkednek a hozzátartozók, hol úgy. Ami azonban a függő belátását elősegítené, az nem a szerepek váltogatása, hanem az, ha kilépnek a hozzátartozók ezekből a szerepekből. A függő ugyanis nagyon jól érzi azt, ha „partnerek” ebben a játékban, és így nem fogja meglátni a saját felelősségét. Kilépni azonban ebből a körforgásból nem olyan egyszerű. Maguknak a hozzátartozóknak is fontos eljutni a felismerésig. Ennek az elősegítésében segítség lehet akár a hozzátartozói csoport látogatása is (Berne, 1984). A hozzátartozók sokszor ragaszkodnak áldozati önképükhöz is. Az áldozati lét sok lelki és egyéb előnnyel jár, ez hasonló a betegség előnyjelenségéhez. Az áldozatot mindenki sajnálja, igyekszik támogatni, másrészt senki nem vár el tőle teljesítményt, illetve felelősségvállalást. Ez lehet az egyik oka annak, hogy a kapcsolati bántalmazások áldozatai a kapcsolat megszűnése után újra olyan partnert választanak, aki mellett újra áldozatok lehetnek.

Roma lakók

Az intézménynek volt már sok roma származású lakója, de sajnos tipikusan nagyon hamar el kellett hagyniuk az otthont, mert nem tudták betartani a szabályokat. A vezetőnő szerint szükség lenne a roma származású nők részére egy külön rehabra, roma vezetővel. A romákkal kapcsolatban (természetesen nem lehet általánosítani, csak a sok hasonló eset lenyomata tükröződik a következőkben) elmondható, hogy nem tudtak olyan viszonyítási alapokat meghatározni, ami a lakó és az intézmény számára egyaránt elfogadható. Rendszeres tapasztalat például velük kapcsolatban, hogy mások tulajdonviszonyainak tiszteletben tartását nehéz elfogadtatni velük. Ilyen például mások cigarettájának az elszívása. A tapasztalat szerint a gondot az okozza, hogy ez számukra csak egy elszívandó cigaretta, amit el lehet venni. Másrészt a lakók többségükben rá szoktak ébredni, hogy olyan kapcsolatokról, melyek nem támogatják józanságukat, meg kell válniuk. Ez egy bizonyos terápiás felépülési fokozatban szükséges a józanság érdekében. Az otthon dolgozói azt látják, hogy ennek még belátása sem történik meg a roma lakók részéről, nemhogy a cselekvés. Velük kapcsolatban még az is tapasztalat, hogy sokkal nagyobb a szabadságvágyuk. Az ide kerülő roma nők leginkább az állami gondozotti körből kerülnek ki. Nincsenek mintáik, hagyományos értelemben vett szocializációjuk, kevés az egészséges énrészük. Csak egy nagy traumatizált énrésszel rendelkeznek. Itt az egészséges részt lehet megszólítani, arra lehet építkezni. Pozitív példa, hogy jelenleg van egy roma lakó, aki most nagyon stabil és józan életet él, pedig kezdetben nagyon nehéz volt vele. Agresszívan reagált, ha közölték vele, hogy a szabályokat be kell tartania. Ő egy súlyosan bántalmazott lány, aki egyben nagyon szabad életet is élt. Sokáig nagy türelem, remény és szeretet szükségeltetett ahhoz, hogy az intézményben maradhasson. Most egy képzőművészeti ágba is megtalálta magát, vannak kiállításai, főállást és lakhatást is talált. Sajnos ő az egyetlen sikeres példa a roma lakók közül, pedig sokan jelentkeznek a kezelésre. Sokallják az adminisztrációs terheket és a szabályokat. Azonban ez nem alacsonyküszöbű ellátás. Sok mindent elvár a rendszer a lakóktól is. Ez egy klasszikus rehab.

A terápia során alkalmazott módszerek

A Portage modell

Környezet: A kölcsönös segítség és a társas támogatás által jellemzett környezetben a terápiás közösség arra ösztönzi tagjait, hogy a nehézségekkel való

szembenézés érdekében fejlesszék erősségeiket. A közösség tagjai a keretrendszer biztosításával és a változás bátorításával támogatják a társadalmi reintegráció folyamatát, amely egy pozitív, drogmentes életstílus eléréséhez vezet. A terápiás közösségben (TC) végbemenő változás meghatározó tényezője az egyéni erőfeszítések és a közösség támogatásának társulása. A tagok számára ez teszi lehetővé a saját életük feletti kontroll érzésének visszanyerését (URL4).

Eszközök: A TC terápiás tevékenységeken keresztül segít azonosítani a szerhasználati problémák forrásait. A Portage számos, bizonyítottan hatékony eszközt biztosít a tagok számára, egyúttal bátorítja őket azok használatára felépülési programjukban. Ezek segítik az önbizalom növelését, illetve azt, hogy valós kép alakuljon ki a szerhasználókban saját magukkal és másokkal kapcsolatban. Az eszközök megismerése csoportos képzések és közösségi tevékenységek során történik meg. A Portage környezetében biztosított kísérletező tanulással együtt ezek az eszközök kiemelkedő hatékonyságot eredményeznek.

Kompetenciák: A felépülési folyamat előrehaladtával a tagok egyre több kompetenciára és viselkedési stratégiára tesznek szert, amelyek segítik a problémákkal való megküzdést és a kitűzött célok elérését. A program során 21 kompetencia kerül meghatározásra, amelyek megszerzéséért minden nap dolgozni kell: szervezettség és szabálykövetés, következetesség, megbízhatóság, aktív részvétel a felépülésben, strukturált tevékenységek tervezésének képessége, strukturált tevékenységek vezetésének képessége, tudásátadás, kezdeményezőkézség, megfelelő önkifejezés, mások bátorítása, (hatóságok és/vagy társak általi) irányítás elfogadása, csapatmunka, hatékony kommunikáció, társadalmi integráció, objektivitás, empátia, döntéshozatal, problémamegoldó készség, segítségkérés képessége, konfliktuskezelés, öntudat.

A kezelési terv: A felépülési folyamat prioritásainak meghatározását segítő eszköz. Egyebek mellett olyan témakörökkel foglalkozik, mint a szerhasználat, testi és lelki egészség, személyes fejlődés, szociális és szülői készségek, személyközi és családi kapcsolatok, társadalmi reintegráció. A kezelési tervet az érintett személy az esetével foglalkozó segítővel közösen alakítja ki már a program kezdetekor. A tervet rendszeresen felül kell vizsgálni, újragondolva a kitűzött célokat (Molnár, 2012).

A pszichodráma módszer

Ez egy nonverbális technika. Van egy „mintha” realitás, egy tér, amiben olyan dolgok is megtörténhetnek, amire nincs lehetőség a valóságban. Például ki próbálhatja magát valaki egy szerepben, amiben egyébként nem. Lehetőség van párbeszédet kialakítani egy olyan személlyel, akivel a valóságban nem tud

valamilyen objektív vagy szubjektív okból, esetleg azért, mert már nem él az illető. Ez a folyamat picit fellazítja a rögzült mintákat, és ad egy kis „szellőzési teret”, hogy lehetne másként is. A tér és az idő kötött ebben a rehabilitációs formában. A drámapedagógiához sok mindenre lenne szükség, például sok időre, de itt kicsiben is lehet alkalmazni. Például a lakók nem azt mondják el közvetlenül, hogy milyen volt a viszonyuk az anyjukkal, hanem kiválasztanak sok közül egy követ, ami a leginkább kifejezi a kapcsolatukat az anyjukkal. Ez alapján el lehet kezdeni a kapcsolatról beszélni. A kiválasztás sokszor tudatalatti. Elkezdenek elbeszélgetni arról, hogy miért azt választotta. Így olyan tartalmakra is ráláthat, amit egy egyszerű kérdésre nem tudott volna elmondani. Megjelenítettek a drámaszínpadon egy pánikrohamot. Az egyik lakó azt mondta, hogy úgy érzi, a többiek nem értik meg őt. Azt gondolják, hogy a pánikrohama csak egy hiszti. Erre eljátszották vele. Felkérték szereplőnek a többieket. Megnézték, miből tevődik össze egy pánikroham. A többiek megformálták a remegést, a légszomjat, a rettegést, a szégyent, a magányt. A végére már sírt az egész csoport. A drámajátéknak van egy analitikus vonala, amikor mélyre kell menni a múltban, de lehet, hogy csak egy aktuális jelenséget jelenítenek meg.

A művészetterápia

Antalfai Márta művészetterápiás módszerét alkalmazzák az intézményben. Ennek lényege, hogy szavakkal nem vagy csak nehezen kifejezhető érzéseket, élményeket, emlékeket, lelki lenyomatokat, fájdalmakat, traumákat fejeznek ki az alkotás segítségével, speciális, összetett módszer alapján. Már pusztán az alkotással is csökkenthető a feszültség, oldódik a lelki góc. Az alkotás után pedig kívülről ránéznek az elkészült műre. Először visszajelzéseket fogad az alkotó a művével kapcsolatban, a csoport többi tagja megfogalmazza érzéseit, benyomásait a képről, címet adnak a képnek. Majd az alkotó mondja el, mit fejez ki a képe saját magának. A csoport visszajelzése és az alkotó megfogalmazásának összessége hozhat újabb szint az önismeretben, egymás megismerésében, a lelki feldolgozásban.

Néhány lakó példája

Brigi (51 éves)

Mindkét szülője alkoholproblémával küzdött. Fiatalon aktívan sportolt, a csapattársakkal összejártak iszogatni. Sportsérülései megakadályozták a komoly sportkarrier befutását, ami komoly csalódást keltett benne. Őt gyermeke született,

főállású anya lett, ami nem töltötte ki az életét, pótcselekvésként inni kezdett, előbb esténként, majd az egész nap folyamán. Az édesanyja halála megviselte, ami négyhónapos, folyamatos ivást hozott magával, majd ezzel szembesülve leállt az ivással teljesen. Egy ideig absztinens volt, majd az esténkénti ivás visszatért az életébe. A házasságában megjelenő fizikai bántalmazás hozta el az újabb nagyívó fázist. Majd elvált és újraházasodott, aminek során újabb gyermeket vállalt. Ez a kapcsolat is bántalmazóvá vált, ami újra elindította a jelentős mennyiségű alkoholfogyasztás felé. A felnőtt gyerekei végül azt mondták, hogy megszakítják vele a kapcsolatot, ha tovább iszik. A gyerekek szervezték le az intézménybe kerülését. Itt megtért. Nemsokára be szeretné fejezni a rehabilitációt, hazamenni. A józan élethez valószínűleg el kell válnia, új munkát kell keresnie, a lakhatását rendeznie. Az itt töltött időszakban nagyon sokat gondolkodott. A gyermekei úgy érzik, hogy sokat változott pozitív irányban és támogatják ezt a változást. Azt látják, hogy stabilabb lett.

Ancsa (34 éves)

Édesapja alkoholista volt. Vitte magával a kocsmába. Nővére problémás gyerek volt, öngyilkos hajlamokkal, dührohamokkal. Tizenhat éves korában a szülők szakítottak. A nővére Budapestre költözött, ő az anyjával maradt. Szegény körülmények között éltek Pápán. Nem voltak bútoraik stb. Iskola mellett ő is dolgozott. Az érettségit is munka mellett tette le. 14 évesen ivott először, már akkor részegségig. Eleinte bulizás során ivott hétvége a haverokkal. A következő lépésben már otthon is sörözgetett egyedül. Aztán egy idő után mindkét hétvégi nap részegséggel végződött. Párkapcsolatában is mindennapossá vált az ivás. Kocsmába kezdett dolgozni, ami komoly lökést adott az alkoholfüggőségének. Majd kipróbálta a drogokat. Speeddel kezdte, hogy ki tudjon józanodni. Kipróbálta az extasyt, hasist, kokaint, fűvet, de az alkohol maradt a fő tudatmódosító szere. Nem volt állandó otthona, mindig befogadták valahova. Később hajléktalanná vált. A kocsmaiban lakott, ahol dolgozott. A jövedelmét elitta. Még ekkor sem tűnt fel számára, hogy problémás módon iszik, mert a környezetben mindenki ezt csinálta. Egyre rosszabb minőségű alkoholt ivott. Egy idő után a hangulatingadozások miatt háziorvoshoz fordult. Ő elküldte egy kórház pszichiátriájára. Kiderült, hogy bipoláris zavara volt. A kezelést követően újra inni kezdett, majd volt egy bántalmazó párkapcsolata. Ennek lezárulta után az édesanyjához költözött. Állapotát jól jellemzi, hogy az anyukája nem ismerte fel először. Egyik italozása után alkoholmérgezéses tünetei lettek. Ekkor újra segítséget kért egy addiktológustól. Olyan pszichiátriai gyógyszereket kapott, amelyekre életveszélyes alkoholt inni, de ő újra ivott, kihívták hozzá a mentőt,

a győri kórház pszichiátria zárt osztályára szállították. Itt három napig maradt, azután elszállították Sümegre egy intézetbe, ahol a meglévő gyógyszereihez sok egyéb más is (Rivotril, Kvendiax) kapott. Az interneten találták ezt a rehabilitációt. A mentorával folytatott beszélgetés után előjöttek elfojtott élmények, például a hét éves korában történt szexuális zaklatás. Sok technikát tanulnak a sóvárgás kezelésére. Ilyen például a videószalag nevű módszer. Ez azt jelenti, hogy ha eszébe jut, hogy igyon, felidézi, hova szokott ez vezetni. Úgy érzi, hogy élete végéig kell dolgoznia magán. Ezekből lehet erőt is meríteni.

Drogrehabilitáció a COVID-19 idején

A járvány újfajta kihívások elé állította az intézetet. A koronavírus-járvány első hulláma idején az intézetbe kórházparancsnokot küldött a Belügyminisztérium. Az interjúalanyok elmondása szerint a járványhelyzet jelentős többlet terhet rótt a lakókra és a dolgozókra egyaránt. Az orvosok online tudtak csak rendelni. A dolgozók közül volt, aki online tartotta a csoportokat, ketten pedig beköltöztek az otthonba. Átalakultak a munkakörök is. Protokollokat és gyakorlatokat kellett kialakítani a rendkívüli helyzetre, fertőtlenítés, tájékoztatás stb. Otthonról drogrehabilitációs tevékenységet végezni, személytelenül, izoláltan sok nehézséggel járt. Ebben a munkában fontos a személyes találkozás. A lakóknak is többlet terhet jelentett a bezártság. Először kijárási korlátozás volt, majd tilalom, plusz látogatási tilalom. Ez sok feszültséget okozott. Több jelentkező pont ezért nem vállalta a terápiát. A COVID-19 előtt várólisták voltak, most félházzal üzemelnek. A munkavállaló fázisban lévők nem mehetek munkát keresni. A tavaszi COVID-19 hullám alatt nem volt számottevő visszaesés a lakók között, a két hullám között viszont óriási fluktuáció volt. Egy felépülőben lévő szenvedélybetegnek amúgy is nehéz új életet kezdeni. Nagy volt a terápiájukat befejező lakókban az aggodalom, hogy hogyan fognak majd munkát találni. Eddig szervezett szabadidős programokra lehetett menni, de ez is megváltozott a kijárási tilalom miatt. Több, korábban a terápiát követően hosszú ideig józan életet élő kezeltről érkezett olyan hír, hogy a COVID-19 tavaszi hulláma alatt újra a szerfogyasztás útjára léptek.

A terápiák speciális női aspektusai

Egy kutatás eredményei alapján: *„A női szempontok a drogfogyasztás okainál jelentek meg árnyaltabban: a drogfogyasztás és a prostitúció kapcsolatára többen*

utaltak, valamint a gyermekkorban átélt traumák jelentek meg a legfőbb okok között. A nehéz, krízishelyzeteken való átlendülés egyik eszköze a drog. A női létehez kapcsolódó krízishelyzetek közül az interjúalanyok a párkapcsolati problémákat emelték ki.” (Kaló, Hegedűs, Bihari & Szécsi, 2019.)

Vannak speciális, kizárólag nőket érintő kérdéskörök a rehabilitáció során, például abortusz, anyaság, gyereknevelés. Általában a lakók az intézetben beszélnek először a traumáikról, bántalmazásaikról. Ez egy biztonságos női közegben hangzik el, s megélik, hogy nincsenek egyedül, mivel szinte minden lakó érintett bántalmazásban. Az úgynevezett „lányos biztonság” fontos. A segítő férfiak (orvos, lelkesz) kapcsán sokszor azt élik meg, hogy ő az első férfi, akivel kapcsolatba kerülnek és nem bántalmazza őket. Az alkoholfogyasztás kapcsán lányspecifikum a zugszűrés. Nehéz felismerniük, hogy nem kevésbé alkoholista az sem, aki csak otthon iszik. A drogfogyasztásban kisebb a nembéli különbség. A bentlakó nők zöme azt gondolja, hogy egyedül életképtelen. Ha nem látja meg, hogy egy mérgező kapcsolatban él, ahonnan ki kell lépnie, az társfüggőséget okoz. A valóban felépülők közül ezért kevesen térnek vissza a korábbi közegükbe. A tapasztalatok szerint biológiai eltérés is felismerhető a nemek között ez ügyben. A nők kevesebb szertől, rövidebb idő alatt épülnek le, illetve halnak meg, kevésbé bírják a tudatmódosító szerek hosszútávú használatát. Az intézetben két korosztály jelenik meg. Az első, akik az intézetben nagyobb tömegben előfordulnak, a késői húszas, esetleg a harmincas-egyvenes éveikben kezdték meg a problémás szerszűrés, amikor már volt saját családjuk, férjük, gyerekük. Sajátosságuk, hogy anyai szerepüket részben, nagyon hézagosan gyakorolva, de nagyobb részét hátrahagyva menekülnek az ivásba, nyugtatóhasználatba. Amikor a rehabilitációra kerül a sor, nagyon jellemző, hogy gyermekjóléti szolgálattal, gyámhatósággal kell együttműködniük ahhoz, hogy visszakaphassa gyermeküket. Akik még később kerülnek terápiába, azok esetében gyakran a felnőtt gyermek erőlteti a terápiát. A másik korosztály, a fiatal lányok, általában drogproblémával küzdenek. Az intézetben ők kisebb számban vannak jelen, náluk nagy arányú az áldozattá válás, prostitúció. Általában nagyon fiatalon kezdik a droghasználatot, személyiségfejlődésük korai szakaszában már el vannak akadva. Korosztálytól függetlenül, mint női szenvedélybetegség specifikum a traumatizáltság, bántalmazás, jelentős arányban gyermekkorban nemi erőszakot szenvedtek el.

A hit szerepe a rehabilitációban és a józan élet fenntartásában

A segítőik szinte valamennyien felépülő függők, akik hitre jutás által haladnak a felépülés útján. A segítői munkájuk közben hajlandók feltárni a gyengeségüket,

amiből a segítői erejük ered. A segítők munkájuk során a bentlakók felé feltétel nélküli szeretettel fordulnak, ami utóbbiak számára sok esetben ismeretlen, legtöbbször nem is értik annak okát, forrását. A mentálhigiénés szakemberek igyekeznek azt tudatosítani, hogy az általuk közvetített szeretet, elfogadás isteni eredetű. Fontosnak tartják annak a felismerését, hogy a lakóknak a jövőben ennek a nem evilági eredetű szeretetnek a befogadásához nincs szükségük a segítők közvetítésére. Sok kezelt számol be arról, hogy különböző pszichiátriai betegségeikkel korábban pszichiáterhez fordultak, akiktől egyrészt gyógyszeres kezelést kaptak, másrészt annak a sugallatát, hogy meg kell tanulniuk együtt élni a problémájukkal. A hit alapú rehabilitációknak az egyik tapasztalata az, hogy a hit által véglegesen meg lehet szabadulni a betegségektől, függőségektől.² Ahogy Kupai Szilvia intézményvezető a kutatás során készített interjúban fogalmazott: *„A többségük arra eszmél rá, hogy szenvedésének fő forrása az, hogy az életét addig Isten nélkül élte, és amikor ráatalál Istenre, az űr betöltődik és sok mindenre válaszra talál, teljesen új lesz az irány, a gondolkodás, és ez az nagyon felszabadító és megszabadító érzés. Aztán a megtérés után nagyon gyakran szembenéznek azzal, hogy ez nem oldott meg mindent, visszatérnek régi fájdalmak, szokások, függőségek stb. És mivel nem szabadultak meg ezektől, kénytelenek elkezdni egy mélyebb munkát, amiben rátekinthetnek, hogy mi történik bennük. A gyógyulás definíciója átalakul: a régit túlnövi az új. Megváltozik az élet, bekövetkezik a csoda, miközben tudatosul bennem, hogy függősége, betegsége bizonyos aspektusait továbbra is hordozza, csak már más-képpen. Az étellel körbenöve.”*

Nemrég volt veterántalálkozó a gyógyult betegekkel. Az általános tapasztalat, hogy az tud talpon maradni, aki bármi áron meg akar gyógyulni. Ha nem érdekelte, hogy mit kell ezért tennie, vállalta a fájdalmat és a hihetetlenül sok munkát, az kifizette a gyógyulás árát. Az nagyon változó, hogy a házban nyert hit hogyan alakul az egyén életében. Akinél már a bent elsajátított szabályok tovább működnek a kinti életben, az jó eséllyel tiszta életet élhet. Képesse kell válni olyan döntéseket meghozni, ami nélkül nincs józanság. A legelső például az, hogy nem maradhat olyan ember, személyiség, mint addig volt. Rá kell ébredniük, hogy létezik olyan kommunikációs minta, amivel működtethetők a kapcsolatok. Sok esetben nehéz eldönteni, hogy mik a jó döntések a családi kapcsolatok folytatásának tekintetében, de a fő kérdés mindig az, mi kell ahhoz, hogy az illető józan tudjon maradni. Néha elég, ha a korábbi kapcsolatokban egészséges határokat jelölnek ki, esetleg a kapcsolattartás intenzitásán változtatnak. Az intézetben sosem javasolnak konkrét megoldásokat. Alternatívákat vázolnak inkább fel

2 A vallási nevelés hatásairól eredményeiről bővebben (Tihanyi, 2019).

nekik, és felkínálják a választás lehetőségét. A lelkiismereti kérdések ott szoktak oldódni, mikor a korábbi függő ráébred a saját értékességére. Mikor rájön, hogy a senkiből valaki lett. Arra, hogy céllal van itt a földön. Arra is, hogy mire képes és mire nem a realitások talaján. Ez általában jelentősen eltér a magukkal hozott, sok esetben torz önképtől. Aki ad magának időt és tud döntést hozni, rögtön másképpen lát rá a családi kapcsolataira. Ha nem adja meg a kliens magának az időt, lelkiismereti okokból visszamegy oda, ahonnan jön, akkor ennek a vége – az esetek jelentős részében – az újabb szerfogyasztás. A veterán találkozó tapasztalata, hogy érzékelhetően nő azoknak a száma, akik megtértek, Istent választották, beépültek a saját gyülekezetükbe, és Istennel kezdtek egy új életet. Velük szemben sok olyan egykori szenvedélybeteg van, akik bár absztinensek, de nem boldogok az új életükben. Akik megtértek, azok másképpen küzdenek meg ugyanazokkal a gondokkal. Többen elmondták, hogy ők majdnem meghaltak, mielőtt az intézetbe jöttek, ott segítségül hívták Istent, és egyszer csak minden megváltozott. Ezeknek a visszajelzéseknek a segítők nagyon örülnek.

Csizovszki Sándor a 2016-ban megvédett szakdolgozatában számol be egy kutatásról, mely „A centrumba vezető meditációs ima” módszerének vizsgálata volt. Kutatásában azt vizsgálták, hogy ennek a spirituális módszernek a gyakorlati alkalmazása milyen hatással van a szerfüggő személyek felépülési folyamatában. A vizsgálatok eredményei minden kísérleti programban résztvevőnél a spiritualitás mélyülését jelezték. A kutatási eredmények szerint a meditáció hosszútávon is növeli az egyén lelki stabilitását, a tartós józanság fenntartásának egyik stabil eszköze lehet. A kutatás bizonyítja, hogy a módszer gyakorlásának hatására közösséget szolgáló aktivitások figyelhetőek meg minden vizsgált személynél. A középpontba vezető meditációs ima rendszeres gyakorlásának hatására közösséget szolgáló aktivitások figyelhetőek meg. A mérések, de leginkább a mélyinterjúk alátámasztották, hogy az Istennek/Felsőbb Erőnek való önátadás következménye a lelki béke, a személyiség (jellem és viselkedés) megváltozása (Csizovszki, 2019).

Tervek a jövőre vonatkozóan

Az intézmény vezetése a jövőben tervezi utógondozó-félutas ház kialakítását, hogy a rehabilitációt követő legnehezebb időszakon átsegítsék a kezelteteket. Komplexebb segítségnyújtást terveznek a függő családjának, ami az egész családi rendszer segítését célozza, nemcsak a kliensét. Az intézet jelentős potenciállal rendelkezik, remélhetőleg a COVID-19 járvány elvonulása után újra teljes házzal üzemelhetnek majd.

Befejezés

Elmondható, hogy hazánkban többszintű ellátás kínálkozik a drog- és alkohol-problémákkal küzdők számára. Kórház, nappali-, közösségi szenvedélybeteg ellátás, rehabilitáció, félutas ház. Ezekben komoly potenciál van, de a csekély anyagi finanszírozás komoly akadályt jelent. Emiatt a rendszer a lehetőségei alatt teljesít. A keresletcsökkentésé a jövő, a hatékonyabb prevencióra nagy hangsúlyt fektető beavatkozásoké. Ezt a társadalom minden szintjén, minden korosztályban el kellene kezdeni. Sajnos egyelőre megelégszünk a látszatmegoldásokkal, a végeérhetetlen „drogprevenciós előadásokkal”, aminek során boldog-boldogtan járja az iskolákat különböző minőségű előadásokkal, a szülők és a tanári kar legnagyobb örömeire. Ez minden felelős részt vevőt a jóleső érzéssel tölt el, hogy tett valamit az ügy érdekében. Ezekről az információátadáson alapuló módszerekről elmondható, hogy hatástalanok. A magyar rendőrség által folytatott DADA³ program alapját képező DARE⁴ program (USA) kapcsán utánkövetéses vizsgálatokat végeztek. Arra voltak kíváncsiak, hogy 15 évvel az iskola elhagyása után milyen problémáktól szenvednek az egykori diákok. A program témáinak megfelelően vizsgálták a dohányzás, alkoholfogyasztás, droghasználat, HIV-fertőzés számait. A kutatás tapasztalata az volt, hogy nincs különbség azok között, akik éveken át részt vettek a DARE programban és azok között, akik nem (Rácz, 2007). Szemléletformáló, érzékenyítő, ismeretterjesztő, személyiségfejlesztő, önismeretfejlesztő programokra lenne szükség, amiket elérhetővé kell tenni több szintéren, óvodában, iskolában, munkahelyen stb. Ha a kliens akkor jut a segítséghez, amikor már elveszítette kontrollját a szerfogyasztása fölött, a személyisége jelentősen károsodott, akkor a helyzet alig visszafordítható vagy visszafordíthatatlan. A Hajnalcsillag és a hasonló intézmények ezekért az emberekért küzdenek a legmodernebb módszerek és a hit erejével.

3 Az Országos Rendőr-Főkapitányság dohányzás, alkohol, drog, AIDS megelőzési programja.

4 Drug Abuse Resistance Education program, melyet a Los Angeles Police Department indított el az USA-ban.

Felhasznált irodalom

- Berne, E. (1984). *Emberi játszmák*. Gondolat Kiadó.
- Brogly, S. B., Saia, K. E., Werler, M. M., Regan, E. & Hernández-Díaz, S. (2018). Prenatal treatment and outcomes of women with opioid use disorder. *Obstet Gynecol*, 132(4), 916-922. <https://doi.org/10.1097/AOG.0000000000002881>
- Csizovszki S. (2019). Egy spirituális módszer rehabilitációs programba illesztésének tapasztalatai. In Felvinczi, K. & Eisinger, A. (Szerk.), *A Magyar Addiktológiai Társaság XII. Országos Kongresszusa* (pp. 8-10). Magyar Addiktológiai Társaság.
- Erdős Á. (2018). A gyermekek drogfogyasztásának változásai – a Gyermekjogi Egyezmény végrehajtásáról szóló civil jelentés tükrében. *Fundamentum*, 22(1), 87-98.
- Erdős Á. (2019). Tényszerűen az addikciók hátteréről: Kritikai tanulmány. *Belügyi Szemle*, 67(7-8), 51-78. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.7-8.4>
- Hüse L., Szoboszlai K. & Fábíán G. (2017). A társadalmi periférián élő gyermekek és fiatalok droghasználati szokásainak feltárására irányuló kutatás. In Fábíán G., Szoboszlai K. & Hüse L. (Szerk.), *A társadalmi periférián élő gyermekek és fiatalok rizikómagatartásának háttere* (pp. 7-15). Periféria Egyesület.
- Kaló Zs., Hegedűs J., Bihari Zs. & Szécsi J. (2019). A gyermekvédelmi szakellátásba kerülő lányok szerhasználati tapasztalatai és kezelésbe kerülésük jellemzői egy kvalitatív kutatás tükrében. *Esély: Társadalom és Szociálpolitikai Folyóirat*, 30(1), 67-90.
- Kaló Zs. (2020). *Bevezetés a szerhasználó nők világába*. L'Harmattan Kiadó.
- Mátyás Sz. (2019). *A kábítószer-bűnözés elleni küzdelem, mint drogstratégiai kihívás a magyar bűnüldözésben*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Molnár D. (2012). A Portage-Modell. *Szociális Szemle*, 5(1), 88-97.
- Rác J., Csák R., Márványkövi F., Honti Z., Kovács A. & Kassai Sz. (2017). *Szerhasználati mintázatok vidéki szegregátumokban – egy pilot study tapasztalatai*. In Felvinczi K. & Eisinger A. (Szerk.), *A Magyar Addiktológiai Társaság XI. Országos Kongresszusa: előadáskivonatok: Siófok, 2017. november 30-december 2.* (p. 45). Addiktológiai Társaság.
- Rác J. (2016). A droghasználat megelőzése - prevenciók modellek és programok. In Demetrovics Zs. (Szerk.), *Az addiktológia alapjai I.* (pp. 417-447). ELTE Eötvös Kiadó.
- Szécsi J. & Sik D. (2016). Szerhasználat egy hátrányos helyzetű járás szegregátumaiban. *Esély: Társadalom és Szociálpolitikai Folyóirat* 27(2), 115-131.
- Szécsi J. (2017). Designer drog a marginalizálódott emberek körében - kutatások és tapasztalatok. In Felvinczi K. & Eisinger A. (Szerk.), *A Magyar Addiktológiai Társaság XI. Országos Kongresszusa: előadáskivonatok: Siófok, 2017. november 30-december 2.* (pp. 49-50). Magyar Addiktológiai Társaság.
- Szécsi J., Lannert J., Németh Sz., Cziboly Á. & Vince D. (2017). Droghasználat a peremhelyzetben élő általános iskolás gyerekek körében. In Felvinczi K. & Eisinger A. (Szerk.), *A Magyar Addiktológiai Társaság XI. Országos Kongresszusa: előadáskivonatok: Siófok, 2017. november 30-december 2.* (pp. 52-53). Magyar Addiktológiai Társaság.

Tihanyi M. (2019). *Bűn-Hit-Szabadulás A vallás szerepe a büntetés-végrehajtásban*. Nemzeti Közzolgálati Egyetem.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Miért hagyjuk magukra a szenvedélybeteg nőket?* https://hvg.hu/brandchannel/20190102_MirhagyjukmagukraaszenvedlybetegnketInterjKalZsuzsvalsSzcsiJudittal

URL2: *Azért kezdtem el inni, mert inni akartam.* https://index.hu/nagykep/2013/06/11/azert_kezdtam_el_inni_mert_inni_akartam/?fbclid=IwAR3SNSWsyDqGYHL-ZUo_rGm_gHiv-rehENfeDI3hO_rBcXe1ZHbDiRlidi90

URL3: *A sokszínű vallás.* <https://mediaklikk.hu/musor/asokszinuvallas>

URL4: *The Portage Therapeutic Community.* <http://www.portage.ca/therapeuticcommunity-substance-abuse>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Sivadó M. (2021). Női alkohol- és drogrehabilitáció a Hajnalsillagban COVID-19 idején. *Belügyi Szemle*, 69(SI3), 74-95. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.3.5>

Torma Albert

A COVID-19 járvány hatásai a nőkre, a rendőrség női munkatársaira

The impact of the COVID-19 pandemic on women, especially on policewomen

Absztrakt

A COVID-19 pandémia sokkolta az egész világot, amely többletterhet ró minden emberre, nemre, korra, egészségi állapotra vagy társadalmi helyzetre való tekintet nélkül. A világjárvány a nők gyermekvállalással kapcsolatos döntésére, várandósságára, szülési körülményeire, szülői szerepvállalására, egészségi állapotára és párkapcsolatára is kihat. A tanulmány a nőkre vonatkozó kihívásokkal foglalkozik, különös tekintettel a rendőrség kötelékében szolgálatot teljesítő női munkatársak helyzetére, akiknek a járványhelyzet fennállása alatt a munkájukból eredő fokozott terheléssel is meg kell birkózniuk.

Kulcsszavak: COVID-19, pandémia, rendőrnők, nők egészségi állapota

Abstract

The COVID-19 pandemic has shocked the entire world, placing an additional burden on all people, regardless of gender, age, health condition, or social status. The pandemic also affects women's decision to have children, pregnancy, childbirth circumstances, parental involvement, health status, and partnerships. The study addresses the challenges for women, in particular the situation of the female staff serving in the police force, who also have to cope with the increased workload resulting from the epidemic.

Keywords: COVID-19, pandemic, policewomen, women's mental health

Bevezetés

Magyarországon 1946 óta van lehetőségük a nőknek rendőri beosztás ellátására, amelynek háttérében kezdetben a háborúban elesett férfiak pótlásának szándéka állt. Az első rendőrnők forgalomirányítási, illetőleg gyermekvédelmi feladatokat kaptak, mely területeket később kibővítettek. A rendőrség berkeiben a nők részvételi aránya emelkedő tendenciát mutat, amelyet jól szemléltet az a tény, hogy 1994 és 2004 között arányuk duplájára emelkedett, és ez a tendencia a későbbiekben is jellemző maradt. Hazánkban 2004-ben a hivatásos szolgálati jogviszonyban tevékenykedő nők aránya a teljes hivatásos állományon belül 17% volt, amely számadat 2012-re 30%-ra emelkedett (Földesi, 2013). A rendőrségen dolgozó nők jellemzően elsősorban a vizsgálati osztályon teljesítettek szolgálatot annak okán, hogy e területen különösen szükséges az alaposság, a nagyfokú körültekintés és a dolgok mélyére történő tekintés képessége. A másik, szintén jellemző terület az igazgatásrendészet, amelynek női dominanciája az egyes rendőri szerveknél a mai napig megtapasztalható. Mindazonáltal a helyzet mára kiegyenlítődöttnek tűnik, a rendőrnők szinte minden szakterületen bizonyíthatják képességeiket, amely lehetőséget elősegíti az a tény is, hogy a hivatásos állományon belül fizetési arányosság van, vagyis azonos munkakörben a nők és a férfiak pontosan megegyező bérben részesülnek. Az egyik megyei rendőr-főkapitányságon végzett reprezentatív felmérés alapján (Földesi, 2013) a vizsgálatok azt mutatják, hogy a rendőrségen belüli munkavégzés szándékának háttérében a szakmai érdeklődés és az elhivatottság igen magas – 80%-os – a hivatásos jogviszonyba jelentkező nők körében, amely adat lényegében korrelál a férfiak motiváltságának mutatójával. A felmérés azt a némileg nem várt munkavállalói véleményt is kidomborította, hogy a zárt, függelmi rendszer a női munkavállalókat – annak nehézsége mellett egyben – védettebbé is teszi, ezáltal a nők helyzete a rendőrség kötelékén belül bizonyos szempontok alapján kedvezőbbnek értékelhető, mint egyéb munkahelyen.

A rendőrnők 1989 márciusa óta önálló nemzetközi szervezettel rendelkeznek, hazai viszonylatban pedig 1993-ban alakult meg a Magyar Rendőrnők Szervezete a női és férfi rendőri tevékenységet ellátók közötti esélyegyenlőség megteremtése céljából. Tényszerűen leszögezhető, hogy egy nőnek a rendőrség állományában való munkavégzés többletjelentést jelent a polgári életben végezhető munkalehetőségekhez képest, mivel a rendőri szervnél a hierarchikus jelleg, az állandó pszichikai nyomás, és bizonyos beosztásoknál a fizikai teljesítés igénye együttesen magasabb elvárásokat támaszt. E jellemzőkhöz hozzáadva azon elvárásokat, amelyeknek hagyományosan a rendőrségen kívül is meg kell felelni nőként, összességében a rendőri hivatás az átlagosnál fokozottabb kihívás elé állítja az ezt választó nőket.

A COVID-19 vírus miatti közös kihívások

A 2019 decemberében, Vuhanban publikált COVID-19 megjelenése mára sokkolta a világot. A vírus fokozatos terjedésének eredményeként minden érintettnek át kellett szerveznie addigi életét, tekintettel arra, hogy a fertőzés nem valamiféle zárt világban, bizonyos feltételek mellett terjed, hanem mindennapi helyzetekben, hétköznapi emberek között üti fel a fejét. A tanulmányok egyértelműen azt mutatják, nincs kivétel, a fertőzés következményei individuálisak és megjósolhatatlanok – éppen e tényező adja a járvány leküzdésének elképesztő nehézségét. Nem lehet általánosítani, legjobb tudásunk szerint nincsenek abszolút védettek, sem kor, sem egészségi állapot, sem más objektíválható emberi tulajdonság nincs, amely alapján bárki teljes biztonsággal a pandémián kívülinek érezhetné magát. A kutatások napi szinten soha nem látott intenzitással folynak, ugyanakkor látva és érzékelve a fertőzés terjedésének ütemét és jellegét, versenyfutás zajlik az idővel. Paradox módon előbb kellene reagálni a vírus által keltett hatásokra, mint ahogyan tudni lehet azok következményeit. Ebből adódóan óriási feszültségek generálódtak, mind társadalmi, mind családi és egyéni szinten. A fő kérdés az, hogyan védekezzünk egy olyan ellenséggel szemben, amelyről alig rendelkezünk információval, ám folyamatos támadásai miatt állandó ellenállásra kényszerülünk. Nem kétséges, hogy az idő a COVID-19 vírusnak kedvez, mennél inkább késlekedünk a megfelelő ellencsapással, annál kevésbé tudunk hatékonyan fellépni a fertőzés terjedése ellen. A védekezés kihat életünk minden részletére és még ennél is nagyobb gondot okoz, hogy éppen azokon a pontokon érezzük legérzékenyebbnek a támadást, amelyek kiemelten fontosak az emberi létezés szempontjából, jelesül az emberi kapcsolatok terén. Számos tapasztalat mutatja, hogy az ember sok mindent kibír, legyen az éhezés, betegség, bármilyen megaláztatás vagy egyéb, adott esetben elviselhetetlennek tűnő ártalom, mégis a legnehezebben a magány viselhető el, az izoláció embertársainktól, amelynek tartóssága pszichés tünetekhez és a személyiség torzulásához vezethet. Nem véletlen, hogy a száműzetés, mint büntetési forma súlyos csapást jelent az érintettre, a büntetés-végrehajtás kereteiben a magánzárka nem privilégium, hanem a szabályok megszegéséért járó szankció, a nemzetközi szinten körözött bűnözők lebukását pedig gyakran az elszigeteltség elviselhetlensége okozza.

A COVID-19 járvány hatásai annyiban egységesek, amennyiben azt a társadalom minden tagja közvetve vagy közvetlenül megérzi, nemre, korra, egészségi állapotra vagy társadalmi helyzetre tekintet nélkül.

Napi szinten megtapasztalható a női érzékenység a világ dolgai iránt, a nő jelenléte mindig érződik egy közösségben, legyen az szűk családi kör vagy hatalmas multinacionális cég, illetőleg politikai terület. A női jelenlét egyben

meghatározó is, elég csak arra az általánosan ismert tényre utalni, hogy a legdominánsabb szervezett bűnözői csoport markáns vezetője is meghajol édesanyja kritikája és akarata előtt. Mindehhez társul az a tendencia, hogy a női jelenlét olyan területeken is kidomborodik, amely korábban elképzelhetetlen lett volna, ilyenek a politikai küzdőtéren, fegyveres testületekben vagy egyes, hagyományosan férfiaknak fenntartott sportágakban, illetőleg a bűnözésben, terrortámadásokban való részvétel. A fentiekből következik, hogy a nőknek a típusosan női feladatrendszer mellett – család, háztartás, gyermeknevelés – egyszerre az újabban meghódított területeken jelentkező tevékenységeket is el kell látniuk.

A pandémia hatásai a rendőrségen szolgálatot teljesítő nőkre

A rendőri szerveknél feladatot teljesítő nők a nőket általánosságban is érintő, de a világjárvány idején még inkább előtérbe kerülő problémákra (gyermekvállalás, várandósság, a szülést követő időszak, a szülői magatartás, párkapcsolati erőszak) érzékenyebben és fokozottabban reagálhatnak, nagyfokú odafigyelést igénylő szakmai tevékenységük ellátásának kötelezettsége mellett. További, szinte törvényszerű következménye a nők megváltozott életritmusának, feladataik átstrukturálásának a szorongás, amely generalizált formában fokozatosan, eleinte észrevétlenül alakul ki, a későbbiek során pedig általános állapotá, a mindennapokat gátló tényezővé válhat (Silverio-Murillo, Hoehn-Velasco, Balmori de la Miyar, & Rodriguez, 2021). A szorongás egészen odáig fokozódhat, hogy adott esetben orvosi beavatkozásra vagy gyógyszeres terápiára lehet szükség, továbbá ez kihatással lehet a későbbi életszakaszra is.

A rendőrség kötelékében szolgáló nők járvány alatti tevékenységében is megnyilvánul a nőkre oly jellemző önzetlenség és gondoskodás attitűdje. Egy, a moszkvai rendőrnők körében végzett kutatás adatai szerint (Soloviev & Zhernov, 2020) a tömegrendezvényen szolgálatot teljesítő rendőrnők 76%-a nem a saját egészsége miatt aggódott, hanem azért, mert fertőződése esetén rokonait, hozzátartozóit továbbfertőzheti. Annak ellenére, hogy a vizsgálatban részt vevő rendőrnők több, mint a fele mutatta a depresszió jeleit, mégis stresszes szituációban jobb neuropszichikai adaptációval, eredményesebben kezelték a helyzetet.

A nők egészségi állapota

A nők két, a járvány szempontjából kiemelt területen kétség kívüli felülreprezentáltsággal rendelkeznek. Egyfelől világviszonylatban az egészségügyben

dolgozó munkatársak 70%-a női munkaerő (URL1), amely tény már önmagában igazolja a nők fokozott kockázatát a világvárvány tekintetében. Másrészt nem elhanyagolható körülmény, hogy az idős korosztály javarészt a nők teszik ki, 70 évesek tekintetében 57%, a 80 évesek vonatkozásában 62% a nők aránya (URL2). Összességében megállapítható, hogy a nők hosszabb élettartammal rendelkeznek, de kevesebb életévet töltenek el jó egészségben. A világvárvány számos tekintetben megváltoztatta a nők egészségüggyel kapcsolatos viszonyát, amely körülménynek hosszú távú hatásai lesznek. Pozitív következmény, hogy a hozzátartozókról, családról való gondoskodás és törődés egyben az egészségtudatosság tekintetében is változást idézett elő, jelesül az egészséges táplálkozás tekintetében nagyobb odafigyelés mutatkozik. Más oldalról vizsgálva a pandémia hatásait ugyanakkor az állapítható meg, hogy világviszonylatban a nők kb. 2/3-a szorongóbbá vált, továbbá 60%-uk kénytelen volt elhalasztani a rendszeres orvosi vizsgálatait, amely tény különösen a krónikus betegségekben szenvedők vonatkozásában hordoz jelentős egészségügyi kockázatot a későbbi életszakaszban. A krónikus betegek rendszeres orvosi vizsgálatainak elhalasztása már csak azért is bír rendkívüli jelentőséggel, mert a krónikus betegséggel rendelkező páciensek fokozott kockázattal rendelkeznek a COVID-19 vírussal kapcsolatos betegség lefolyásában, és ez rontja a gyógyulási esélyüket. A járvánnyal kapcsolatban megállapítható az is, hogy világviszonylatban a nők 50%-a rosszabbul alszik, ez az állapot pedig éppen a korábban említett szorongó állapotot mélyíti.

A COVID-19 hatása a gyermekvállalásra

Vitathatatlan tény, hogy a gyermekvállalás a nők életében a legmeghatározóbb periódusként jellemezhető. Napjainkban minden feltétel adott ahhoz a tudatossághoz, amellyel felépíthető a gyermekvállalással kapcsolatos terv, mely ahhoz az érzelmi stabilitáshoz szükséges, hogy a nő kiegyensúlyozottan várja gyermekének megszületését. Ez élete legfontosabb eseményei közé tartozik, ezért körülményeinek hatása hosszan tart majd hátralévő életében. A tudatos tervezésnek számos feltétele van, amelyek közé tartozik a terhesség elleni védekezés lehetősége, a rendszeres szakorvosi vizsgálat, az anyagi háttér stabilitásának érzete, a nyugodt, legalább részben stresszmentes munkahelyi körülmények, és annak az érzete, hogy a születendő gyermek egészséges életet fog élni.

Megdöbbenő adat, hogy az Egyesült Államokban a terhességek hozzávetőleg 45%-a nem várt vagy nem tervezett várandósság. Önmagában az a tény, hogy a COVID-19 szerepe a fejlődő magzatra jelenleg még nem teljesen tisztázott,

továbbá a koronavírusos betegek ellátása okán a szülész-nőgyógyász szakorvosi ellátás korlátozott lehet, illetőleg mindez egészségügyi kockázatot jelenthet a várandós nő és magzata számára, nehéz döntés elé állítja a gyermeket vállaló párokat. Egy átfogó tanulmány szerint Olaszországban azon párok száma, akik a COVID-19 pandémia előtt gyermekvállalásban gondolkodtak, a járvány miatt 37,3%-kal csökkent. A jelenség mögötti leggyakoribb okok az anyagi kilátatlanság és a terhesség idején esetleg fellépő koronavírus-fertőzéssel kapcsolatos szövődmények miatti félelmek voltak. Nem mellékes körülmény, hogy a gyermekvállalás körüli időszak eleve stresszes egy nő számára, amely alapérzést fokozza a fertőzéssel kapcsolatos aggodás (Almeida, 2020).

A gyermekvállalással kapcsolatos tudatosság járványmentes időszakban problémamentesen kivitelezhető. A rendszeres szakorvosi vizsgálatok és a nem kívánt terhesség elleni védekezési lehetőségek tárháza lehetőséget ad arra, hogy a gyermek világrajövetele várt és örömteli esemény legyen. A COVID-19 járvány alatt e tudatosság feltételei nem vagy csak korlátozottan adóttak. A rendszeres szakorvosi vizitek kockázatot rejtenek magukban, tekintve, hogy az utazással kapcsolatosan, a váróteremben, illetőleg a vizsgálat alatt is fertőzés alakulhat ki, amely a legnagyobb elővigyázatosság esetén sem zárható ki. Ennélfogva e vizsgálatok száma csökkenhet, ami azt eredményezheti, hogy az adott védekezési forma már elavult vagy nem megfelelő, és ez a nem kívánt terhesség kockázatát veti előre. Nem mellékes körülmény, hogy az egészségügyi személyzet leterheltsége a COVID-19 elleni védekezés során minden szakterületet érint, hiszen az általános ellátáshoz az orvosi képzettség már hatalmas segítség, nem minden beavatkozáshoz szükséges szakorvosi képesítés. A lecsökkent szakorvosi vizsgálatszám a védekezés tudatosságát zavarja meg, bizonytalanságot szül annak érzetében, hogy a nem kívánt terhesség elkerülhető. Ehhez adódik még az a tény is, hogy – a fertőzésveszély okán – a gyógyszerárakba is csak a legszükségesebb okból látogatunk el. Mindezen tényezők együttesen a gyermekvállalással kapcsolatos tudatos tervezést, annak amúgy is körültekintést és komoly elhatározást igénylő folyamatát megzavarják, adott esetben ellehetlenítik. A gyermekvállalás kérdéskörével kapcsolatban az is lényeges, hogy a téma nemcsak egyéni, hanem társadalmi szinten is relevanciával bír.

Várandósság a pandémia időszakában

A gyermekvállalással kapcsolatos tudatosság egyik vitathatatlan előnye, hogy a várandósság periódusa nyugodt és kiegyensúlyozott belső érzésekkel párosul. Ismeretes tény, hogy a magzati fejlődésre az édesanya lelki és testi állapota

alapjaiban kihat, az anyai szerep a magzati fejlődésben alapvetően meghatározó. Természetes jelenség ugyanakkor, hogy bizonyos lelki folyamatok átalakulnak a várandósság kapcsán, amelyek enyhe lefolyása semmiképpen sem kóros. Ezen pszichés változások azonban abnormális szintet is elérhetnek. Egy tanulmány szerint (Fairbrother, Young, Zhang, Janssen & Antony, 2017) minden hét várandós nőből egy idegeskedéssel, depresszióval, stresszel éli meg gyermeke születésének időszakát, különösen akkor, ha esetlegesen valamilyen rizikótényező is fennáll.

Az általánosságban népi nyelven „más állapotnak” nevezett várandósságot a COVID-19 járvánnyal kapcsolatos helyzet alapjaiban rengeti meg, mivel természetes anyai érzés a pandémiával kapcsolatos aggódó, szorongó érzet anyasági érzésekkel való összekapcsolása. Mindenekelőtt az egyik leginkább foglalkoztató kérdés, amely ráadásul állandó jelleggel fennáll a terhesség alatt, hogy hogyan kerülhető el a fertőzés. Értelemszerűen a fokozottabb higiénés viszonyok jöhetnek szóba, az elővigyázatosság, azonban a legfontosabb preventív tényező, a közvetlen érintkezések számának csökkenése e tekintetben a vitathatatlan előnyén kívül negatív hatással is jár. A várandós nő kíméltre szorul, törődésre annak okán van szüksége, hogy egészsége stabil maradjon, ne erőltesse meg magát, egyre korlátozottabb mozgásában segítségre és támaszra leljen mások által, valamint szerető környezet vegye körül, elsősorban családja, szülei által. A COVID-19 járvány éppen e támogatásától fosztja meg a várandós nőt, hiszen minden személyes kontaktus egyben fertőzésveszélyt is jelenthet, így bármennyire is nyomasztó, de terhességével izolált állapotba kerül. Szükségszerű következménye e jelenségnek a pszichés változás, bizonytalanság, depresszió vagy szorongás érzése.

Természetesen a várandóssággal kapcsolatos kiemelt problémaként jelentkezik járvány idején a kórházi vizitek kockázata, amely a gyermekvállalással kapcsolatban mondottaktól annyiban tér el, hogy egészségügyi okoknál fogva megkerülhetetlen. Hiába a fertőzéstől való aggodalom, nem lehetséges e vizitek mellőzése, nem utolsó sorban azért sem, mert már nemcsak a nő egészségéről, hanem magzatának egészséges fejlődéséről és a szülési komplikációk minimalizálásáról is gondoskodik a vizsgálat. Értelemszerű az a következmény, hogy járvány idején e vizitek szorongással és aggodással párosulnak a várandós nő érzetében.

A várandóssággal kapcsolatosan megjegyzendő, hogy a hazai szabályozási rendszer a rendőrségen dolgozó nők számára korai táppénzjogosultsága okán lehetőséget biztosít a nyugodt terhességi periódus megélésére, távol a munkahelyi igénybevételtől, amely körülmény a COVID-19 járvány nem kívánt hatásait mérsékelni képes.

A szülés utáni nehézségek a járvány idején

A gyermekét világra hozó nő a szülést követően új, azonnal megoldandó nehézségekkel találja szembe magát, amely járványmentes időszakban, kellő aszisztenciával lényeges probléma nélkül átvészeltető.

A legfontosabb tényező a szociális támogatás, amelynek elmaradása szignifikáns korrelációt mutat a szülés utáni depresszió kialakulásával. A szociális támogatás összetett fogalom: a család, a barátok, a (nagy)szülők, a professzionális egészségügyi személyzet segítők közreműködését jelenti. A COVID-19 pandémia során mindezen tényezők számos oknál fogva nehezítettek vagy zavart szenvednek. Egyfelől a fertőzés kockázatának minimalizálása érdekében a látogatások száma – amelyre az édesanya oly nagyon vár – erős korlátozás alá kell, hogy kerüljön az anya és a csecsemő védelmében. Másrészt az egészségügyi személyzet védőfelszerelésben való tevékenysége tovább fokozza az izoláció érzését. Fokozott figyelem szükséges a fertőtlenítéssel kapcsolatosan, és általában minden apró mozzanatot a fertőzés lehetséges kockázata felől kell tekinteni, amely értelemszerűen elvonja a figyelmet a helyzetből adódó örömforrásoktól.

A kórházi körülmények közül kikerülő és fizikailag még felépülésre szoruló nő otthoni segítsége a járvány következtében adott esetben a nullára korlátozódhat. Hagyományosan a szülői segítség áll rendelkezésre, elsősorban a tapasztalattal rendelkező nagyszülő révén, azonban e korosztály különösen veszélyeztetett állapota miatt ennek hiányával kénytelen megküzdeni az újdonsült édesanya. Sajnálatos módon mind a korosztálya révén veszélyeztetett nagyszülő, mind a szüléssel kapcsolatos fertőzési kockázattal rendelkező édesanya kölcsönösen veszélyforrást jelentenek egymásra, így a kórházból hazatérő édesanya gyakorlati és lelki támasz nélkül marad. Különös problémát jelent ez a helyzet a többgyermekes családoknál, ahol esetlegesen a testvérét váró nagyobb gyermek még nem képes az önellátásra, ráadásul mint betegséghordozó tünetmentesen hazahozhatja a COVID-19 fertőzést, ahol akár az édesanyját és a nagyszülőt is megfertőzheti.

A szociális támogatottság fizikai és lelki segítséget egyaránt feltételez. A szülést követően a nő kimerült, alvásciklusa felborul, amely pszichés állapotára is nagymértékben kihat. Néhány órás alvásbehozatal kimondhatatlan jelentőséggel bír az édesanya mindennapjaiban. Fáradtan, frissen gyógyuló sebbel ön maga ellátására is alig képes, élelmezése, ellátása pótolhatatlan segítség, amelyet a bevételt termelő társ adott esetben képtelen megtenni. Egyedülálló nő esetében a helyzet kritikus. Nem elhanyagolható a pszichés támogatás sem, mivel a kimerültség, kialvatlanság erős hajlamot generál a depresszió kialakulására.

Külön kérdés a szoptatással kapcsolatos álláspont a COVID-19 járvány vonatkozásában. Általánosságban ismert tény, hogy az anyatejben található védőfaktorok nélkülözhetetlenek az egészséges immunitás kialakításában, így a COVID-19 elleni védekezésben is alapvető jelentőséggel bír. Mindazonáltal fertőzött anya védőfelszerelés – maszk – nélküli szoptatása pozitív koronavírus-teszt-eredményt produkálhat a csecsemő vonatkozásában. A szakmai álláspont egységesnek tekinthető abban a tekintetben, hogy az anyatejjel táplálás folyamatosságát nem befolyásolja az édesanya COVID-19 fertőzöttsége, tekintve, hogy az anyai fertőzés az anyatejben megjelenő ellenanyagok révén az újszülöttet passzív védelemben részesíti.

COVID-19 és a szülői szerepvállalás

A COVID-19 a családok mindennapi életének újragondolását kényszerítette ki, tekintettel arra, hogy a járvány terjedésének következményeként a családok minden egyes tagja változtatásra kényszerült. A probléma a még nem önellátásra vagy csak korlátozott önellátásra képes gyermekekkel rendelkező párok vonatkozásában merül fel markánsan, mivel a gyermekeiket nevelő nőnek egyszerre kell megoldani az otthoni munkavégzést, a háztartási feladatokat, a gyermekek nevelését. Az otthonában maradásra kényszerített nő számára a világjárvány oktatási feladatok ellátását is szükségessé teszi, hiszen értelemszerűen a digitális oktatás nem képes minden tekintetben helyettesíteni a hagyományos tanítást. Általánosságban tekintve a diákok 87%-a otthon maradt a járvány miatt, amely rendkívül megnehezíti az oktatás színvonalának fenntartását a szülő által. Az otthon maradt diákok egyik különösen veszélyeztetett szegmense – világviszonylatban – a serdülő lányok, akiknek a háztartási munkába, otthoni teendőkbe való bevonása azt a kockázatot hordja magába, hogy egy részük egyszerűen nem tud vagy nem akar az oktatásba visszatérni. Nem vitatható és szinte törvényszerűnek mondható az állapottal kapcsolatosan kialakuló feszültség, sőt agresszió kialakulása, amelyeknek célpontjai – a helyzetből adódóan – a gyermekek lehetnek.

Különös hangsúlyt kap a vázolt probléma a gyermekét vagy több gyermeket egyedül nevelő nő esetében. A kiegyensúlyozott érzelmi és megfelelő anyagi háttér nélkülözése szorongást és feszültséget fokozó állapotot generál, amelyet a minden fronton teljesíteni kényszerülő nő egyedül kell megoldjon, lényegében teljes elszigeteltségben. Még inkább fokozza a helyzet megoldhatatlanságát, hogy ezen elhatárolódás állandósul, mivel ilyen leterheltség mellett esélye sincs az egyedülálló nőnek arra, hogy esetlegesen társat találjon vagy rendezze zilált érzelmi és/vagy anyagi helyzetét.

A rendvédelemben dolgozó nők esetében járulékos kérdés, hogy bizonyos beosztások nem láthatók el távmunkában, továbbá vannak olyan tevékenységet végző nők, akik nem hivatali munkarendben, hanem ügyeleti, vagy 12 órás váltásban végzik munkájukat. A fenti problémahalmazt a szolgálatellátással kapcsolatos nehézségek nagymértékben kiegészítik, amelynek eredményeként adott esetben fáradt, kialvatlan állapotban kezdi meg munkáját a dolgozó. E kérdésnek azért van jelentősége, mert a rendőrség kötelékén belül szolgálatot teljesítő nők fegyverhasználatra jogosultak és adott körülmények között arra kötelezettek is.

Mindezen gondokat tetőzi az anyagi helyzet kérdésköre. Kiindulási adatként megdöbbentő, hogy világviszonylatban általánosságban elmondható a nők háromszoros alulfizetettsége férfitársaikhoz képest. A COVID-19 járvány bizonyos szektorokban dolgozó egyéneket fokozottabban súlyt, mivel például a vendéglátásban, turizmusban, művészeti területeken tevékenykedő személyeket, akik – amennyiben a szülői teendők nyomása alatt álló nő társaként vesznek részt a szülői teendőkben – elesnek a bevételtől, ami feszültséget, szorongást generál és további lelki terhet ró a nőre.

A párkapcsolati erőszak számának növekedése karanténhelyzetben

Sajnálatos tény, hogy a párkapcsolati erőszak jelensége fokozódó tendenciát mutat az egész világon. A bántalmazott nőket támogató szolgálatok megkeresése intenzív emelkedést mutat, Kanadában megháromszorozódott, Franciaországban 30%-kal emelkedett, Kínában a National Public Radio (2020) közlése szerint háromszoros értéket mutat adott időszakra nézve. Az ENSZ adatai szerint a pandémia kezdete óta rémisztő emelkedést mutat a családon belüli erőszak, amelynek háttérében gazdasági, szociális okok húzódnak meg, e körülményeket nehezíti az otthonok zsúfoltsága, telítettsége, az izoláltság érzése és a kortársakkal való kapcsolat megszakadása, redukálódása. A helyzetet tovább fokozza, hogy a járvány miatt az erőszak elől való elmenekülés, szökés és a segítség kérése nehezített vagy egyenesen lehetetlen.

Természeti katasztrófák esetén a partner elleni erőszak emelkedő tendenciát mutat. A Karib-tenger és a Mexikói-öböl térségében 2017 augusztusában tomboló 4-es erősségű trópusi ciklon idején, amely közvetlen csapást mért a texasi Houstonra, mind a partner elleni erőszak, mind a gyermekbántalmazás magasabb számban fordult elő a korábbi időszakhoz képest.

Nem várható más következmény a COVID-19 járvány fennállása alatt sem. A fentiekben felsorolt, többtényezős faktorok önmagukban is, ám együttesen

kiváltképpen fokozzák a szorongás, a depresszió, az aggodalom és a pszichés terheltség érzetét, amely folyamat óhatatlanul az agresszió növekedéséhez vezet, és ez alól nem kivételek az erős nyomás alatt álló nők sem, akik heroikus küzdelmet folytatnak azért, hogy a helyzet által generált problémákat megoldják. Az agresszív attitűd következménye annak levezetésének igénye, amelynek szenvedő alanyai a világszerte elrendelt általános karantén okán az egy háztartásban élő párok, családtagok, otthonmaradásra kényszerült gyermekek. Amiatt, hogy a nőknek egyszerre kell teljesíteniük és megfelelniük számos területen – munkaerőpiacon megfelelés, családról, idős szülőkről, gyermekekről gondoskodás, a háztartás ellátása, továbbá az esetleges egyedülléttől való félelem –, ezért fokozottabban vágnak a támaszra. E körülmény következtében azonban egyben sebezhetőségük is fokozódik, azaz a várt támogatás helyetti esetleges szembenállás vagy az áhított segítség elmaradása erősebb és mélyebb hatást eredményez a párkapcsolati erőszak kifejeződése során (Saad-Filho, 2020).

Összefoglalás

A COVID-19 járvány, túlzás nélkül állítható, megváltoztatta világunkat, amely átalakulás kitüntetett szereplői a nők, kiváltképp a rendvédelemben dolgozó, munkájuknál fogva fokozott lelki és fizikai terhelésnek kitett női munkatársak. Jelen tanulmányban bemutatásra került a nők kiemelt szerepe a járvány során, továbbá az a tény, hogy a rendőrnők terhelése ez idő alatt, munkájuk révén, az általános leterheltségi szintnél is fokozottabb lehet. A rendőrnőket és a más területen dolgozó nőket közös kihívás elé állítja a világjárvány egészségi állapotuk, gyermekvállalásuk, várandósságuk, szülésük, szülői szerepvállalásuk és esetleges párkapcsolati erőszakban való részvételük miatt. A számos, járvány által okozott stresszfaktor kezelését néhány alkalmazkodó mechanizmussal segíthetjük. E körbe tartozik a mindennapi teendők szervezettsége, a lehetőségekhez képest gyakori, telekommunikációs eszközökön kivitelezett kapcsolattartás, az otthonunkban végezhető stresszredukáló tevékenységek (jóga, meditáció), de mindenekelőtt kitérített figyelem és megbecsülés a nők iránt, akik nélkül a pandémia alatti mindennapok kezelhetetlenné, a folyamatok uralhatatlanná válnának.

Felhasznált irodalom

- Almeida, M., Shrestha, A.D, Stojanac, D. & Miller, L.J. (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on women's mental health. *Archives of Women's Mental Health*, 23(6), 741-748. <https://doi.org/10.1007/s00737-020-01092-2>
- Fairbrother N., Young A.H., Zhang A., Janssen P., Antony M. M. (2017). The prevalence and incidence of perinatal anxiety disorders among women experiencing a medically complicated pregnancy. *Arch Womens Ment. Health*, 20(2), 311–319. <https://doi.org/10.1007/s00737-016-0704-7>
- Földesi K. (2013). Férfiak és nők a rendőrségen. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIV. szám* (pp. 161-168). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Saad-Filho, A. (2020). From COVID-19 to the End of Neoliberalism (A COVID-19-től a neoliberalizmus végéig). *Critical Sociology*, 4(5), 477-485. <https://doi.org/10.1177/0896920520929966>
- Silverio-Murillo, A., Hoehn-Velasco, L., Balmori de la Miyar, J.S. & Rodriguez, A. (2021). COVID-19 and women's health: Examining changes in mental health and fertility. *Economic Letters*, 199(109729), 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2021.109729>
- Soloviev, A., Zhernov, S. & Ichitovkina, E. (2020). Female Moscow Police Officers' Emotional Reactions Features during Service in the COVID-19 Pandemic Emergency Conditions. *Journal of Biomedical Research and Environmental Sciences*, 1(6), 213-215. <https://doi.org/10.37871/jbres1145>

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *Aksu, Serap: Hidden costs – how Covid-19 is threatening women's long-term physical and mental health.* https://www-axa-com.cdn.axa-contento-118412.eu/www-axa-com/2a81237f-5413-4191-bdd6-0c6ef6949753_AXA_women_covid_health_v6.pdf
- URL2: *Policy Brief: The Impact of COVID-19 on Women.* <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/policy-brief-the-impact-of-covid-19-on-women-en.pdf?la=en&vs=1406>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Torma A. (2021). A COVID-19 járvány hatásai a nőkre, a rendőrség női munkatársaira. *Belügyi Szemle*, 69(S13), 96-107. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.3.6>

Minkó-Miskovics Mariann

A (lő)fegyver fogalmának változásai az 1961-es, az 1978-as és a 2012-es büntető törvénykönyvekben

The changes in the definition of (fire)arm in the Criminal Codes of 1961, 1978 and 2012

Absztrakt

A magyar büntetőjogban a (lő)fegyver fogalmának meghatározása viszonylag marginális kérdésnek tűnhet, tekintettel arra, hogy a 20–21. századi magyar büntető törvénykönyvekben viszonylag kevés olyan bűncselekmény szerepel, amely esetében a (lő)fegyver szerephez jut. Ugyanakkor ezen bűncselekmények esetében mindenképp érdemes vizsgálni, hogyan változott és alakult az említett fogalom az egyes büntető törvénykönyvekben, ideértve a (lő)fegyver utánpótlás megjelenését és a legújabb, vitatottnak tekinthető módosítást is.

Kulcsszavak: lőfegyver, fegyver, fogalom, büntetőjog, Büntető Törvénykönyv

Abstract

The establishment of the definition of (fire)arm might seem to be a marginal question in Hungarian Criminal Law, especially that in the latest Criminal Codes of Hungary, there were and there are only a smaller number of crimes where (fire)arms have any relevance. However, it would be definitely worth a closer examination to see how its definition was established and has changed in the latest Criminal Codes, including the creation of the (fire)arm replicas and the newest, rather controversial amendment.

Keywords: firearm, arm, definition, criminal law, Criminal Code

Bevezetés

A magyar büntetőjogban viszonylag korán megjelent a (lő)fegyverekre¹ vonatkozó szabályozás, amely a későbbiekben egyre részletesebbé és kidolgozottabbá vált. Az első olyan büntető törvénykönyv, amelyben már érdemben megjelent a (lő)fegyver eszközként, illetve mint minősítő körülmény szignifikáns része, az 1961-es büntető törvénykönyvhöz (a továbbiakban: 1961-es Btk.²) köthető. Bár az 1961-es Btk. hatályba lépésének idején még nem került elfogadásra olyan jogszabály, amely kifejezetten szabályozta volna az említett fogalmi kört, mégis hatályának ideje alatt került megalkotásra egy későbbi olyan jogszabály, amely érdemi rendelkezéseket tartalmazott a területen. Ezt követte az 1978-as büntető törvénykönyv (a továbbiakban: 1978-as Btk.³) amely teljes mértékben átvette a korábbi fogalmat és csak egy 2001-es módosítás érintette a (lő)fegyverekre vonatkozó szabályozást, amikor megjelentek a (lő)fegyverek utánzatai is. A jelenleg hatályos, 2012-es büntető törvénykönyv (a továbbiakban: 2012-es Btk.⁴) változtatás nélkül vette át az 1978-as Btk.-ban szereplő (lő) fegyverfogalmat, ugyanakkor egy új jogszabály ezt a területet alakítja át. Egy viszonylag újonnan, 2020. április 28. napján benyújtott⁵, 2020. június 10. napján kihirdetett és tervezetten 2021. január 1. napján hatályba lépő, leginkább a (lő)fegyverekre kiterjedő szabályozás ezt a területet is érinti és olyan formában módosítja, amely az eddigi ítélkezési gyakorlatot is – előreláthatólag jelentős mértékben – meg fogja változtatni.⁶ Ennek alapján a továbbiakban a (lő) fegyverfogalom három büntető törvénykönyvön átívelő bemutatására és részletes kifejtésére kerül sor, elemezve a kapcsolódó ítélkezési gyakorlatot és a rendelkezésre álló statisztikai adatokat is.⁷

1 Tekintettel arra, hogy a három bemutatásra kerülő büntető törvénykönyv, továbbá a hozzájuk kapcsolódó ágazati jogszabályok eltérő módon használják a kifejezéseket, tehát egyes esetekben lőfegyver, míg más esetekben fegyver a szabályozás tárgya, így az egységes jelölés érdekében végig (lő) fegyverként szerepelnek az eszközök és csak akkor kerül külön a „fegyver”, illetve a „lőfegyver” kifejezés használatra, amikor egyértelmű a szabályozás. A törvényjavaslat esetében még nem állapítható meg annak jövődöbéli, elfogadáskori és kihirdetési száma, ezért nem került megjelölésre, helyette az Országgyűlés esetén is alkalmazott általános, kipontozást használó megjelölés került alkalmazásra.

2 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvről.

3 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

4 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

5 T/10310. számú törvényjavaslat az egyes törvényeknek a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzésére vonatkozó európai uniós jogi szabályozás módosításával összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2020. évi XLIX. törvény.

6 2020. évi XLIX. törvény az egyes törvényeknek a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzésére vonatkozó európai uniós jogi szabályozás módosításával összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról.

7 A fegyveresen minősítés kizárólag említés szintjén kerül bemutatásra annak érdekében, hogy a fegyverfogalom változásai könnyebben érthetőbbek és átláthatóbbak legyenek.

A (lő)fegyver megjelenése az 1961-es büntető törvénykönyvben

Az 1961-es Btk. kizárólag a lőfegyver kifejezést alkalmazta, azonban viszonylag kevés bűncselekmény esetében jelent meg a (lő)fegyver eszközként, illetve a fegyveresen minősítés körében rendelkezik nagyobb jelentőséggel az eszköz.⁸ Megjegyzendő azonban, hogy az 1961-es Btk. nem foglalkozik az egyéb fegyverekkel, illetve a lőszerekkel sem. Ez azért is tekinthető meglepőnek, mert korábban a (lő)fegyver fogalma nem került meghatározásra⁹ és csak 1963-ban fogadta el a jogalkotó azt a jogszabályt, amely meghatározza a lőfegyver fogalmát. Tehát egy rövidebb, körülbelül másfél éves időszak (1962. július 1. és 1964. január 1. között) nem volt olyan háttérjogszabálya az 1961-es Btk.-nak, amely részletesen, műszaki paraméterek alapján szabályozta volna a (lő)fegyver fogalmát. A háttérjogszabályban szereplő fogalmat tekintve megállapítható, hogy az 1963-ban elfogadott szabályozás szerint lőfegyver az a fegyver, amelynek öbnagysága (kalibere) 4,5 mm-nél nagyobb és 1 mgk-nál (URL1)¹⁰ nagyobb erejű lövedék befogadására és kilövésére alkalmas, úgyszintén öbnagyságától függetlenül minden olyan fegyver, amelynek lövedéke az ember életét vagy testi épségét, illetve a vagyonzbiztonságot veszélyezteti.¹¹ Megjegyzendő, hogy a jogszabály (URL2)¹² egy kivételt enged a fogalmat tekintve: nem tartozik a hatálya alá az 1870-ig gyártott olyan lőfegyver, amely muzeális célokat szolgál és amelyet lövésre tartósan alkalmatlanná tettek.¹³ Ezt követően, még az 1961-es Btk. hatálya alatt került megalkotásra és elfogadásra az 1975-ös

8 A lőfegyver eszközként jelent meg a visszaélés robbanóanyaggal, robbanószerrel, lőfegyverrel vagy lőszerrel és a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekményei esetében, míg fegyveresen lehetett elkövetni az összeesküvés, a lázadás, a tiltott határátlépés, a magánlaksértés és a külföldre szökés, illetve az előljáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak bűncselekményeit.

9 Ez természetesen nem jelenti azt, hogy nem volt a lőfegyverekre, lőszerre vonatkozóan szabályozás, hanem azt mutatja, hogy a fegyver-lőfegyver fogalma nem került olyan mértékben, speciális műszaki paraméterekkel leírva meghatározásra, mint az 1963-as lőfegyverekre vonatkozó jogszabályban. Így már a vadászatnak és vadászatra használható fegyvernek megadóztatásáról szóló 1875. évi XXI. törvény-cikk, a fegyveradóról és a vadászati adóról szóló 1883. évi XXIII. törvény-cikk, illetve a fegyveradóról és a vadászati adóról szóló 1883. évi XXIII. törvény-cikk némely rendelkezésének módosításáról szóló 1921. évi X. törvény-cikk is rendelkezett a fegyverekről. Az 1963-as fegyvertörvény közvetlen előfutárának tekinthetők ugyanakkor a lőfegyverek és lőszerke előállításának, tartásának és forgalmazásának szabályozása, illetve bejelentése és beszolgáltatása tárgyában alkotott 7.150/1946. ME rendelet és annak módosításai is, amelyek nem határozták meg, milyen fegyverek tekinthetők lőfegyvernek.

10 Az mkp (méterkilopond) a forgatóanyagoték korábbi mértékegysége, amely 9,81 joule energiának felel meg. A lőfegyverek vonatkozásában a csőtorkolati energia mérésére jelenleg joule-ban történik.

11 A lőfegyverekről, a lőszerkekről és a lőterekről szóló 5/1963. (X. 15.) BM rendelet 1. § (2) bekezdés a) pont.

12 A kapcsolódó végrehajtási szabályokat lásd részletesen a 19/1963. sz. belügyminiszterhelyettesi utasításban (URL2).

13 5/1963. (X. 15.) BM rendelet 1. § (3) bekezdés b) pont.

Ezen rendelkezés jelentősége a későbbiekben, a 2012-es Btk. módosításával kapcsolatosan a működőképesség kontra hatástalanított lőfegyver vonatkozásában válik láthatóvá.

fegyvertörvény is, amelynek vonatkozó rendelkezése szerint lőfegyver az az eszköz, amelynek kalibere 4,5 mm vagy ennél nagyobb és egy mkp-nál nagyobb csőtorkolati energiájú lövedék befogadására és kilövésére alkalmas.¹⁴ Hasonlóan az 1963-as szabályozáshoz, az 1975-ös jogszabályban (URL3)¹⁵ is megjelenik egy kivételi kör: eszerint nem tekinthető lőfegyvernek az 1870 előtt gyártott elöltöltő fegyver és ennek utánpótlása.¹⁶ Megjegyzendő, hogy a magyar büntetőjogban szinte minden esetben a lőfegyver, nem pedig egyszerűen a fegyver használata alapozza meg az egyes bűncselekmények elkövetését, illetve a súlyosabb, fegyveresen minősítés megállapítását, amely ugyanakkor kiterjed a rendeltetésszerű és a nem rendeltetésszerűen használatra is, figyelemmel a lőfegyverek objektív veszélyességére.¹⁷ Ezt erősíti meg az 1961-es Btk. miniszteri indokolása is, amely szerint a fegyverrel elkövetés nem jelenti azt, hogy csak a fegyver szokásos módon való használata¹⁸ valósítja meg a minősítő körülményt.¹⁹ Emellett egy későbbi, 1978-as bírósági határozatban került megállapításra, hogy indokolt a szigorúbb büntetés kiszabása az őrszolgálatban leittasodó és az előljáróval szemben erőszakos módon fellépő terheltekkel szemben, mivel az ittas állapotban lévő elkövető az üres fegyverét fogta rá előljárójára és azzal fenyegette, majd az őrség jelenlévő tagjai előtt durván szidalmazta is.²⁰

(Lő)fegyver az 1978-as Btk.-ban: változások a háttérjogszabályokban

Tekintettel arra, hogy az 1978-as Btk. viszonylag hosszú ideig volt hatályban, így a (lő)fegyverekre vonatkozó szabályozás is rendkívül sokszínű volt, hiszen négy különböző jogszabály határozta meg a lőfegyver fogalmát. Az 1978-as Btk. eredeti rendelkezései²¹ változtatás nélkül emelték át a (lő)fegyverekre

14 A lőfegyverekről, lőszeréről és lőterekről szóló 2/1975. (IV. 16.) BM rendelet 2. § a) pont.

15 A szabályozáshoz kapcsolódó részletesebb rendelkezéseket tartalmazó végrehajtási utasítás a Belügyminisztérium Igazgatásrendészeti Csoportfőnökének 7. számú utasítása (URL3).

16 2/1975. (IV. 16.) BM rendelet 1. § (2) bekezdés c) pont. Kiemelendő, hogy a jogszabály már ebben az esetben a (lő)fegyverutánpótlásokat is szerepelteti, amelyek az 1978-as Btk. 2001-es módosításában rendelkeznek jelentőséggel, figyelemmel a (lő)fegyverutánpótlásokkal elkövetett bűncselekményekre. Az 1975-ös jogszabály ugyanakkor kizárólag a fegyverutánpótlásokat szerepelteti, tehát nem lőfegyverutánpótlásokkal foglalkozik.

17 Erre vonatkozóan rögzítésre került például, hogy a lőfegyver az emberi élet kioltására alkalmas eszköz (Somos, 1970).

18 A szokásos mód ebben az esetben a sértettre való irányítást, lövéssel fenyegetést, lövést jelenti. Lásd például: Legf. Bír. Bfv. II. 410/2008.

19 Legf. Bír. Katf. II. 62/1976. sz. (BH1976. 199.)

20 Legf. Bír. Eln. Tan. Kat. Törv. 143/1978. sz. (BH1978. 327.)

21 Az „eredeti” kifejezés használatára azért került sor, mert később módosult a „fegyveresen” minősítés fogalma és a félreértések elkerülése érdekében célszerű jelölni a módosítást.

vonatkozó szabályozást az 1961-es Btk.-ból, ugyanakkor 2001-ben szükségessé vált a Btk. olyan irányú módosítása, amely a fegyverek eddigi szabályozását is befolyásolta, ugyanis ekkor jelent meg az utánpótlásnak a törvénybe iktatása.²²

(Lő)fegyverfogalmak 1975–2020 között²³

Az 1975-ös jogszabályt²⁴ követően egy 1988-as szabályozás következett, amely kérszéletűnek bizonyult, hiszen kihirdetésére 1988. október 11. napján került sor és már egy 1988. december 7. napján alkotott törvényerejű rendelet alapján hatályba sem lépett. A szabályozás szerint lőfegyvernek tekinthető a kézilőfegyver és a lőfegyver alkatrész.²⁵ A jogszabály pontosabb meghatározást nem tartalmazott a lőfegyver fogalmának vonatkozásában, azonban megtartotta a kivételek között az 1870 előtt gyártott elöltöltő fegyvert és ennek utánpótlását.²⁶ Ezt követően 1991-ben került sor egy új lőfegyverfogalom megalkotására, amely szerint a lőfegyver olyan eszköz, amelynek csövéből gáz- (lőporgáz, sűrített levegő stb.) segítségével 7,5 joule-nál nagyobb csőtorkolati energiájú lövedék lőhető ki.²⁷ A jogszabály ugyanakkor már nem tartalmaz a (lő)fegyverek utánpótlásával kapcsolatos rendelkezést. A jelenleg hatályos szabályozás elfogadása 2004-ben történt, eszerint lőfegyver a tüzfegyver, valamint az a légfegyver, amelyből 7,5 joule-nál nagyobb csőtorkolati energiájú, szilárd anyagú lövedék lőhető ki.²⁸ A tüzfegyver pedig a mellékletben meghatározott, speciális kategóriába tartozó – vagy ilyenné átalakított – eszköz, amelyből gyúlékony hajtóanyag segítségével szilárd anyagú lövedék lőhető ki, kivéve, ha a jogszabályban meghatározott módon hatástalanították, vagy riasztásra, jelzésre, életmentésre, állatok leölésére vagy szigoronyal történő halászátra, illetve ipari vagy műszaki célokra tervezték, feltéve, hogy rendeltetészerűen csak e célokra használható, vagy a jogszabály rendelkezése alapján muzeális fegyvernek minősül.²⁹

22 A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2001. évi CXXI. törvény 19. § (3) bekezdés.

23 A megjelölés azért 1975–2020 közötti időtartamot foglal magában, mivel az új szabályozás 2021. január 1. napjától válik alkalmazandóvá.

24 Az 1975-ös fegyverekre vonatkozó szabályozás bemutatását lásd az 1961-es Btk.-val kapcsolatos részben kifejtve.

25 A lőfegyverekről és lőszerkekről szóló 1988. évi 23. törvényerejű rendelet 1. § (1) bekezdés.

26 1988. évi 23. törvényerejű rendelet 1. § (3) bekezdés e) pont.

27 115/1991. (IX. 10.) Korm. rendelet a kézilőfegyverekről és lőszerkekről, a gáz- és riasztófegyverekről, valamint a légfegyverekről és a lőterekről.

28 A lőfegyverekről és lőszerkekről szóló 2004. évi XXIV. törvény 2. § 16. pont.

29 2004. évi XXIV. törvény 2. § 29. pont.

1. számú táblázat: *A lőfegyver és az utánzat jogszabályi fogalmainak változásai az egyes fegyvertörvényekben*

	Lőfegyver alapeset³⁰	Lőfegyver speciális eset	Utánzat
1963	Kaliber 4,5 mm < ÉS Lövedék 1 mgk <	Minden olyan fegyver, amelynek lövedéke az ember életét vagy testi épségét, illetve a vagyonbiztonságot veszélyezteti	-
1975	Kaliber 4,5 mm =< ÉS Lövedék 1 mkp <	-	1870. előtt gyártott előltöltő fegyver utánzata
1988	-	Kézilőfegyver, lőfegyver alkatrész	1870. előtt gyártott előltöltő fegyver utánzata
1991	Lövedék 7,5 joule <	-	-
2004	Tűzfegyver	Légfegyver, ha lövedék 7,5 joule <	-

Forrás: A táblázat a jogszabályok alapján a szerző saját kutatásának eredménye.

A (lő)fegyverek jogszabályai fogalmait megvizsgálva megállapítható, hogy a jogalkotó már nem határozta meg a kaliber méretét (URL4)³¹, emellett a csőtorkolati energia jogalkotó által megkövetelt mértéke is csökkent 2,31 joule-lal, amelynek eredményeként olyan fegyverek is a lőfegyver kategóriájába kerülhettek, amelyek eddig ezen a fogalmi körön a csőtorkolati energiájuk mértéke miatt kívül estek, például egyes speciális légfegyverek (Tóth, 2005; Tóth, 1988). Ennek megfelelően a lőfegyverek fogalmai az alábbiak szerint alakultak a vizsgált időszakban.

Az 1978-as Btk.-ban szereplő bűncselekményeket megvizsgálva megállapítható, hogy viszonylag kevés, összesen két bűncselekmény esetében jelent meg a lőfegyver kifejezeten: a lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés és a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekményei esetében. Ezzel szemben ugyanakkor a fegyveresen minősítés nagyobb számú bűncselekmény esetében is szerepelt a jogszabályban, így fegyveresen lehetett elkövetni az összeesküvés, a lázadás, a háborús fosztogatás, a magánlaksértés, a külföldre utazás és

30 Alapesetnek tekinthető az, amikor a jogalkotó kifejezeten meghatározza mely fegyverek tekinthetők mindenképp lőfegyvernek. Ezzel szemben a lőfegyverek speciális esetei akkor merülnek fel, ha a jogalkotó egyes meghatározott fegyvertípusokat speciális körülmények megléte esetén tekint csak lőfegyvernek.

31 A kaliber – eredetileg öbnagyság – a lőfegyver csövének belső vagy átmérőjét jelzi (URL4).

külföldön tartózkodás szabályainak megszegése, a rablás, a szökés, az ember-
rablás, a közösség tagja elleni erőszak, a jármű önkényes elvétele, az ember-
csempészás, a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése, a hatóság eljárásá-
nak megzavarása, a közérdekű üzem működésének megzavarása, a személyi
szabadság megsértése, a hivatalos személy elleni erőszak, a közérdekű személy
elleni erőszak, a garázdaság, az önbíráskodás, az előljáró vagy szolgálati közeg
elleni erőszak bűncselekményei esetében.³² A jogalkalmazó – a jogszabályi fo-
galmak változásaival folyamatosan lépést tartva – többször is vizsgálta a (lő)
fegyver büntetőjogi fogalmát, különösen a fegyveresen minősítést tekintve. Így
megállapításra került, hogy a rablás büntetvény kísérlete nem minősül fegy-
veresen elkövetettnek, ha a terhelt az elkövetéskor olyan riasztó-forgópisztolyt
használ, amely az igazgatási jogszabályok értelmében nem tekinthető lőfegy-
vernek.³³ Ezt a határozatát a jogalkalmazó később megerősítette azzal, hogy a
gáz-, illetve riasztófegyver nem minősül lőfegyvernek, így ezek használata nem
alapozza meg a rablás fegyveresen elkövetés szerinti minősítését.³⁴ Kiemelen-
dő, hogy kizárólag a lőfegyver magánál tartása is megalapozta a fegyveresen
történő elkövetés minősítő körülményként való megállapítását, nem volt szük-
séges a lőfegyver töltöttsége, emellett a töltények magánál tartása sem alapozta
meg a minősítés megállapítását (László, 1986).

A (lő)fegyverutánzatok megjelenése és szabályozása az 1978-as Btk. hatálya alatt

Az eddig bemutatott, legalább körülírt fogalmakkal ellentétben azonban az
utánzatra vonatkozóan nem került pontos és univerzális fogalom megalkotásra,
amely bármilyen jogszabályban, bírósági határozatban vagy iránymutatásban
megjelenne (URL5).³⁵ Így a (lő)fegyverutánzat vonatkozásában és annak értel-
mezésével kapcsolatban csak egy általános jellegű fogalomra, illetve a kapcsolo-
dó joggyakorlatra lehet támaszkodni. A jelenleg elfogadott értelmezés szerint
utánzatnak tekinthető minden olyan eszköz, amely a megfenyegetett személy

32 A fegyveresen minősítés esetében az 1978-as Btk. összes időállapota szerinti összes fegyveresen minősítéssel rendelkező bűncselekmény szerepel.

33 Legfelsőbb Bíróság B. törv. II. 836/1991. sz. (BH1992. 370.).

34 Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság I. Bf. 1081/1994. sz. (BH1995. 450.).

35 Erre a hiányosságra utalásnak tekinthető Dr. Avarkeszi Dezső képviselő 2001. november 28. napján tett felszólalása, amelyben foglaltak szerint „[...] lehetnek olyan esetek, amelyeknél fel sem merülhet igazából az, hogy józan észsel egy tárgyat lőfegyvernek, pláne robbanóanyagként lehet nézni, egyáltalán nehezen tudom elképzelni, hogy a robbanóanyag-utánzat hogy néz ki; egy dobozra rá van írva, hogy bomba? Vagy nem tudom... (Dr. Répássy Róbert közbeszól.) Lőfegyvernél ez sokkal jobban látszik. (Dr. Hende Csaba: Dinamitruúd! - Dr. Répássy Róbert: Olyan, mint a lépfenespóra-utánzat!) [...] (URL5).

megtévesztésére objektíve alkalmas, a valódi eszközhöz olyan mértékben hasonló, hogy képes legyen ténylegesen megtéveszteni a sértettet. Feltétel továbbá, hogy az utánzat fizikai eszköz legyen, amelynek fenyegetés körében történt használati módja ugyanazt az érzületet kell, hogy kiváltsa a sértettben, mintha a fenyegetésre valóságos lőfegyverrel vagy robbanóanyaggal került volna sor.³⁶ Megjegyzendő, hogy a magyar jogirodalom a fegyverutánzatokra vonatkozó jogi szabályozással és egyáltalán, az azokkal kapcsolatos elemzéssel még adós maradt, közösségi jogi szinten azonban a lőfegyverutánzatok széleskörű vizsgálatára már sor került, amelynek eredményét egy jelentésben (URL6)³⁷ foglalták össze.³⁸ A Jelentés egyik legnagyobb vívmánya – fogalom hiányában is – a lőfegyverutánzatok elkülönítése a lőfegyverekkel³⁹ hasonlóságot mutató olyan termékektől, amelyek nem minősülnek lőfegyvernek.⁴⁰ Emellett a Jelentés azt is rögzítette, hogy a lőfegyverutánzat fogalma vonatkozhat olyan tárgyakra, amelyek hasonlítanak a valódi lőfegyverekhez, de akár olyanokra is, amelyek egy lőfegyverrel azonosak. A Jelentés mellett kiemelendő még egy másik közösségi jogi aktus is, amely a lőfegyverutánzatokat és a játékokat különíti el egymástól. Eszerint nem tekinthető játéknak a valódi lőfegyver másolata.⁴¹ A jelenleg elfogadott értelmezés szerint az utánzatok körébe sorolandók azok a fegyverek, amelyeket a már említett jogszabályok nem tekintenek lőfegyvernek.

36 Legfelsőbb Bíróság büntető kollégiuma és a megyei bíróságok (a Fővárosi Bíróság) büntető kollégiumának álláspontja a Btk.-t módosító novella (a 2001. évi CXXI. tv.) egyes rendelkezéseinek alkalmazásának kapcsolatos jogértelmezési kérdésekben *A novella 19. §-ához (a Btk. 137. § 4. pontjához)*

37 Az Európai Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és Tanácsnak – A lőfegyverutánzatok forgalomba hozatala COM(2010)404. (URL7).

38 A Jelentés alapját egy többször módosított irányelv képezte, amelynek célja a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzése volt, azonban sem az eredeti irányelv (91/477/EGK tanácsi irányelv a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzéséről), sem annak módosítása (az Európai Parlament és a Tanács 2008/51/EK irányelve [2008. május 21.] a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzéséről szóló 91/477/EGK tanácsi irányelv módosításáról) nem foglalkozott az utánzatokkal, ezért vált szükségessé egy ezzel a területtel is foglalkozó dokumentum megalkotása.

39 A 91/477/EGK irányelv a fegyvereket lőfegyverek és lőfegyvereken kívüli egyéb fegyverek kategóriájába sorolja. Ennek alapján lőfegyvernek minősül minden olyan tárgy, amely az irányelvben meghatározott valamelyik kategória egyikébe tartozik, kivéve, ha megfelel a meghatározásnak, de egyes speciális okok miatt ki van zárva ebből a kategóriából. Így lőfegyverek a tiltott lőfegyverek közé tartozó eszközök (például automata lőfegyverek, más tárgynak álcázott lőfegyverek stb.), engedélyhez kötött lőfegyverek (például félautomata vagy ismétlő rövid lőfegyverek, központi gyújtású egylövetű rövid lőfegyverek stb.), bejelentéshez kötött lőfegyverek (például hosszú lőfegyverek egylövetű huzagolt csövél, peremgyújtású egylövetű rövid lőfegyverek, amelyek teljes hossza 28 cm-nél nem rövidebb stb.), illetve az egyéb lőfegyverek. Feltétel továbbá, hogy az említett lőfegyverek meghatározott alkotóelemekkel rendelkeznek, így zárszerkezet, a lőfegyver töltényűrje és csöve, amelyek – mivel különálló tárgyak – abba a lőfegyverkategóriába tartoznak, amelyekre felszerelik vagy fel kívánják szerelni azokat. 91/477/EGK irányelv I. Melléklet I-II. pontok.

40 Ilyennek tekinthetők például az airsoft fegyverek, a paintball során használt fegyverek, antik fegyverek reprodukciói. Jelentés 3. pont.

41 Az Európai Parlament és a Tanács 2009/48/EK irányelve (2009. június 18.) a játékok biztonságáról I. Melléklet 2. pont e) alpontja.

Így utánzatnak minősülhet a gáz- és riasztófegyver, a légfegyver, festéklövő, a muzeális vagy a színházi fegyver, de akár egy műanyag játékpisztoly használata is eredményezheti a fegyveres elkövetés megállapítását.⁴² Ugyanakkor annak eldöntése, hogy az adott fegyvernek látszó eszköz löfegyver vagy csak annak utánzata, minden esetben fegyverszakértői vizsgálatot igényel (Ferenczy, 1977; Ferenczy, 1984; Tóth, 1988; Tóth, 2005; Fenyvesi & Nagy, 2008).

A vonatkozó adatgyűjtés és eredménye

A jogszabályok és a joggyakorlat vizsgálata mellett mindenképp érdemes vizsgálni, hogy az 1978-as Btk. hatálya alatt hogyan alakult a (lő)fegyverekkel, illetve a (lő)fegyverutánzatokkal elkövetett bűncselekmények száma, figyelemmel a rendeltetésszerű és a nem rendeltetésszerű használatra is. Ezzel kapcsolatban ugyanakkor megállapítható, hogy a bűnügyi statisztikai rendszer nem gyűjt és kezel adatokat arra vonatkozóan, hogyan alakult a löfegyverek általános használatának száma⁴³, illetve hogyan alakul a fegyverutánzatokkal elkövetett bűncselekmények száma.⁴⁴

A 2012-es Btk. (lő)fegyverfogalma

A hatályos fogalom: nincs változás

A 2012-es Btk. teljes mértékben, változtatás nélkül vette át az 1978-as Btk. fegyverfogalmát, azon nem változtatott egyáltalán. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az utánzatok már a 2012-es Btk.-ban nagyobb jelentőséggel rendelkeznek, mint a korábbi jogszabályban, amelyet megerősít a 2012-es Btk. törvényjavaslatának indokolása is, amely szerint az utánzat törvénybe iktatására azért volt szükség, mivel a sértettek az utánzatot valóságos löfegyvernek, robbanóanyagként vélik. Ez a magyarázat azonban a fegyveresen minősítéssel kapcsolatosan jelent meg és arra vonatkozóan értelmezte a jogalkotó a rendelkezést (Polt, 2013). A 2012-es Btk.-ban a löfegyver a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés és a löfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés bűncselekményei esetében jelenik

42 Lásd 39. lábjegyzet.

43 Az általános használat ebben az esetben azt jelenti, hogy az adatgyűjtés nem veszi figyelembe, hogy a löfegyverek vagy a fegyverutánzatok a fegyveres minősítéssel rendelkező bűncselekmények esetében kerültek felhasználásra vagy esetlegesen más bűncselekmény során tartotta magánál vagy használta őket az elkövető. Ennek eredményeként az – esetlegesen – rendelkezésre álló adatok is erősen torzítanak és ezért felhasználásuk, illetve elemzésük nem eredményez pontos adatokat.

44 LFIIGA//384-5/2020. számú megkeresésre adott válasz a Legfőbb Ügyészség részéről.

meg. Emellett fegyveresen követhető el az emberrablás, a személyi szabadság megsértése, a közösség tagja elleni erőszak, a magánlaksértés, a hatósági eljárás megzavarása, a hivatalos személy elleni erőszak, a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak, a közérdekű üzem működésének megzavarása, a nemzetközi gazdasági tilalom megszegése, a garázdaság, a rendbontás, a határzár tiltott átlépése, a határzár megrongálása, az embercsempészség, a rablás, az önbíráskodás, a jármű önkényes elvétele, a szökés és az előljáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak bűncselekményei. Bár a joggyakorlat egységesítését szolgáló iránymutatás meghozatalára nem került sor, a Kúria több egyedi ügyben hozott határozatokat a lőfegyverrel elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban a 2012-es Btk. hatálya lépése óta.⁴⁵

A legújabb módosítás: működőképes lőfegyver

A már említett 2020. évi XLIX. törvényben (a továbbiakban: Módtv.) újdonságként jelenik meg a „működőképes lőfegyver” fogalom, amelynek törvénybe iktatására a 91/477/EGK irányelv legújabb módosítása (a továbbiakban: 2017/853/EU irányelv⁴⁶), és két új irányelv (a továbbiakban: 2019/68/EU irányelv és 2019/69/EU irányelv⁴⁷) átültetése miatt került rá sor. A módosítás eredményeként a lőfegyver kifejezés helyébe a tűzfegyver kifejezés lép, amely révén viszont az eddigi fogalomrendszer teljes mértékben megváltozik, átalakul. A tűzfegyver a 2017/853/EU irányelvben foglaltak szerint minden olyan hordozható csöves fegyver, amely egy gyúlékony hajtóanyag segítségével egy vagy több töltényt, golyót vagy lövedéket lő ki, azt ennek kilövésére tervezték vagy átalakítható erre a célra, kivéve, ha az irányelv egyik mellékletében felsorolt valamely ok kizárja ezen fogalom meghatározásából.⁴⁸ A Módtv. eredményeként – többek között – megváltozik a tűzfegyver, mint speciális lőfegyvertípus fogalma, pontosabbá válik a gáz- és riasztófegyver fogalma és a korábbi lőfegyver kategóriák

45 Lásd például: Kúria Bfv.1071/2018/7. sz. büntetőügyben hozott határozat, Kúria Bfv.764/2018/8. sz. büntetőügyben hozott határozat, Kúria Bfv.1078/2017/6. sz. büntetőügyben hozott határozat, Kúria Bfv.400/2017/11. sz. büntetőügyben hozott határozat, Kúria Bfv.1485/2016/6. sz. büntetőügyben hozott határozat, Kúria Bfv.758/2016/6. sz. büntetőügyben hozott határozat.

46 2017/853/EU irányelv a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzéséről szóló 91/477/EGK tanácsi irányelv módosításáról. Megjegyzendő, hogy a módosítást 2018. szeptember 14. napjáig kellett volna átültetni a magyar jogba, de ez nem történt meg, ezért (is) kerül sor a jelenlegi fegyverekkel kapcsolatos jogszabályok és emiatt a 2012-es Btk. módosítására.

47 2019/68/EU végrehajtási irányelv a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzéséről szóló 91/477/EGK tanácsi irányelv értelmében a tűzfegyverek és alapvető alkotóelemeik megjelölésére vonatkozó műszaki leírások megállapításáról. 2019/69/EU végrehajtási irányelv a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzéséről szóló 91/477/EGK tanácsi irányelv szerinti riasztó- és jelzőfegyverekre vonatkozó műszaki előírások meghatározásáról.

48 2017/853/EU irányelv 1. cikk (1) bekezdés 1. pont.

tűzfegyverkategóriákká⁴⁹ módosulnak azzal, hogy a (módosított) 91/477/EGK irányelvben foglalt kategóriáknak feleljenek meg. A szabályozás ugyanakkor – büntetőjogi szempontból – leginkább releváns rendelkezése, hogy két bűncselekmény, a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés és a lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés esetében, illetve az értelmező rendelkezések körében szereplő fegyveresen minősítés lőfegyverfogalmait is módosítja. A bűncselekményekben, illetve a minősítés esetében ugyanis eddig kizárólag a lőfegyver kifejezés szerepelt, míg a módosítás eredményeként megjelenik egy új feltétel, a működőképesség („*működőképes lőfegyver*”).⁵⁰ Ennek indoka – figyelemmel a Módtv. részletes indokolására (a továbbiakban: részletes indokolás) – az, hogy a fegyverjogszabályok a rendeltetésszerű működésre összpontosítottak és a rendeltetésszerűen működő eszközökkel elkövetett jogellenes cselekményeket rendelték szankcionálni. Ugyancsak szerepel a részletes indokolásban, hogy a korábbi szabályozás fenntartása a fokozott mértékű biztonsági kockázatot ténylegesen nem jelentő működésképtelen lőfegyverek bűnelkövetéskori birtoklásának esetére történő kiterjesztését jelentené, amely nemkívánt következménynek tekinthető. Megjegyzendő emellett, hogy az új szabályozás érdemben nem érinti az utánzatok kérdéskörét.⁵¹ Az új fogalmat vizsgálva megállapítható, hogy az nem tekinthető büntetőjogi szempontból megalapozottnak, tekintettel arra, hogy a működőképesség, mint feltétel beiktatásával a jogalkotó kizárólag a rendeltetésszerű használatot vette figyelembe, mint lőfegyverhasználati lehetőséget. Ennek alapján kizárólag működőképes lőfegyverrel kerülhet sor foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetésre, illetve kizárólag működőképes lőfegyver megszerzésére, tartására, behozatalára, kivitelére vagy az országon történő átszállítására kerülhet sor, amennyiben a lőfegyver nem működőképes, azaz hatástalanított⁵², akkor nem valósul meg egyik esetben sem a bűncselekmény.

49 Megjegyzendő, hogy a 91/477/EGK irányelv jelenleg – 2020. június 4. napján hatályos – magyar nyelvű szövege kizárólag a „*lőfegyver*” kifejezést alkalmazza, a 2017/853/EU irányelv és a 2019/69/EU irányelv a „*lőfegyver*” kifejezés mellett a „*tűzfegyver*” kifejezést is használja, a 2019/68/EU irányelv pedig csak a „*tűzfegyver*” kifejezéseket alkalmazza. Ennek indoka – feltehetően – az angol fordításból eredhet, tekintettel arra, hogy az angol nyelvű irányelvek magyar fordítása esetében a fordító a „*firearm*” kifejezést egyaránt alkalmazza lőfegyverekre és tűzfegyverekre is vegyesen, figyelmen kívül hagyva a két, egymástól eltérő kategóriát. A magyar jog esetében is mindkét kifejezés, tehát a „*lőfegyver*” és a „*tűzfegyver*” is egyaránt szerepel a jogszabályokban, természetesen eltérő jelentéseket hordozva, figyelemmel azok műszaki előírásaira.

50 2020. évi XLIX. törvény 18. §.

51 T/10310. sz. törvényjavaslat Részletes indokolás, 17–18. §.

52 A lőfegyver akkor tekinthető hatástalanítottnak, ha a lőszer, illetve a lövedék kilövésére a jogszabályban meghatározott vagy az azzal egyenértékű biztonsági szintet garantáló módon hatástalanított tűzfegyverek végleges működésképtelenségét biztosító hatástalanítási előírásokra és technikákra vonatkozó közös iránymutatások meghatározásáról szóló 2015/2403 bizottsági rendelet kötelező alkalmazását megelőzően véglegesen alkalmatlanná tették. 2020. évi XLIX. törvény 1. § (1) bekezdés.

Ez azonban nem ilyen egyértelmű a fegyveresen minősítés esetében, hiszen ebben az esetben – a korábban már bemutatott joggyakorlatra hivatkozva – a működőképesség nem befolyásolja a nem rendeltetésszerű használatot. Tehát a minősítés ilyen módon történő kiegészítése nem tekinthető indokoltnak, hiszen egy hatástalanított lőfegyver nem rendeltetésszerű használata is megalapozhatja a minősítést utánzatként. Emellett a működőképes lőfegyver magánál tartása is megalapozza a súlyosabb minősítést. A módosítást megelőzően született több olyan bírósági határozat is, amelyek a lőfegyverek működőképességével kapcsolatosan kerültek megalkotásra. Egy ilyen határozatban foglaltak szerint a jogalkalmazó a működőképességet nem határozza meg feltételként a súlyosabb minősítés megállapítása érdekében, tekintettel arra, hogy a lőfegyverek vonatkozásában az objektív veszélyesség a működőképességtől független. A tényállásban foglaltak szerint a fegyver (pisztoly) csak azt követően vált működőképessé, hogy egy szakértő megtisztította azt, emellett az ügyészség álláspontja szerint a fegyveres elkövetés megállapítása kapcsán lényegtelen, hogy a fegyver működőképes volt vagy sem. Ezt megerősítette a bíróság is, és álláspontja szerint a rablás fegyveres elkövetése kapcsán közömbös a védő azon állítása, hogy a lőfegyver csak annak a szakértő általi kitisztítását követően vált működőképessé, tekintettel arra, hogy a lőfegyver utánzatának használata is megalapozza a súlyosabb minősítést.⁵³

A másik két, kissé korábbi határozat a lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés bűncselekményének és a (lő)fegyverek működőképességének összefüggéseit elemzi. A frissebb határozatban foglaltak szerint a lőfegyverrel visszaélés büntette valósul meg, amennyiben az elkövető a lőfegyver tartására engedéllyel nem rendelkezik, de éles lőszerrel befogadására és működtetésére képes, olyan átalakított légpisztolyt szerez meg és birtokol, amelyből lövés adható le. A bíróság ebben a határozatban azt rögzítette, hogy a lőfegyverrel visszaélés büntette kizárólag akkor nem valósul meg, ha az egyébként lőfegyvernek minősülő fegyvert átalakítással hatástalanították, működésképtelenné tették, és az nem alakítható vissza működőképessé.⁵⁴ Emellett egy másik határozatában a bíróság megállapította, hogy nincs helye a lőfegyverrel visszaélés miatt emelt vád alól a terhelt felmentésének, ha az általa engedély nélkül tartott lőfegyver csak a hibás összeszerelése folytán nem működőképes, a szerkezeti elemek helyes összeszerelésével azonban működése biztosítható.⁵⁵

53 Kúria Bfv. III. 1.485/2016. (BH2017. 253.) [24], [26], [53] pontok.

54 Kúria Bfv. I. 480/2014. (BH2015. 27.) [26] pont.

55 Legf. Bír. Bfv. I. 450/2010. (BH2011. 158.).

Érdemes még mindenképp kiemelni egy másik, inkább büntetőeljárásjogi kérdéskörrel foglalkozó bírósági határozatot is, amely esetben egy fegyvertartási engedéllyel nem rendelkező, de fegyvereket gyűjtő elkövető által tartott légpisztoly vonatkozásában került sor büntetőeljárás lefolytatására.⁵⁶ A határozatban foglaltak szerint – figyelemmel az igazságügyi fegyverszakértői véleményre – az elkövető által átalakított légpisztoly működőképes, azonban abban az állapotában lövés leadására nem alkalmas (lövés leadására alkalmatlan állapotban lévő működőképes lőfegyver).⁵⁷ Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy egy működőképes, de rendeltetésszerű használatra alkalmatlan fegyverről volt szó, amely esetben a lőfegyverrel visszaélés büntette megalapozottnak tekinthető annak működőképessége miatt. A bemutatott bírósági határozatok alapján megállapítható, hogy a jogalkalmazó a mostani módosítást már megelőzően is abba az irányba mozdult el a „fegyveres” bűncselekmények, tehát a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés és a lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés tekintetében, hogy a lőfegyverek működőképessége feltétel a bűncselekmények megállapításához, amennyiben működésképtelen lőfegyverről van szó, nem állapítható meg egyik bűncselekmény sem. Ezzel szemben a fegyveresen minősítés esetében már lényegesen árnyaltabb a helyzet, mivel a minősítés megállapításának nem feltétele továbbra sem a lőfegyver rendeltetésszerű használata, függetlenül annak működőképességétől. Tehát a minősítés megalapozottnak tekinthető, amennyiben az elkövető működőképes lőfegyverrel követi el a bűncselekményt, de nem rendeltetésszerűen használja azt (például működőképes tüzfegyverrel történő ütlegelés), illetve akkor is, ha nem működőképes lőfegyverrel követi el és nem rendeltetésszerűen használja azt (például nem működőképes lőfegyverrel történő ütlegelés). A nehézséget az okozza ugyanakkor, hogy a minősítés megállapítása esetében a lőfegyvernél elegendő a magánál tartás, az utánzatok esetében szükséges a magánál tartásnál aktívabb cselekvés, a használat is. Így kérdésként merülhet fel, hogy amennyiben nem működőképes lőfegyvert tart magánál az elkövető, amelynek objektív veszélyessége nem állapítható meg, akkor hogyan minősülhet az adott bűncselekmény, illetve amennyiben a lőfegyver nem működőképes és annak nem rendeltetésszerű használatára kerül sor, akkor hogyan minősül az adott cselekmény (egyáltalán bűncselekménynek minősül-e vagy sem). A 2. számú táblázatban foglalható össze, hogyan alakul

56 Más kapcsolódó, a működőképes lőfegyver vonatkozásában hozott nem elvi jelentőségű határozatokat lásd például: Kúria Bfv.743/2016/6. sz. büntetőügyben hozott határozat; Kúria Bfv.1485/2016/6. sz. büntetőügyben hozott határozat; Kúria Bfv.480/2014/7. sz. büntetőügyben hozott határozat; Legfelsőbb Bíróság Bfv.108/2008/5. sz. büntetőügyben hozott határozat; Fővárosi Ítéltábla Bf.25/2016/14. sz. büntetőügyben hozott határozat.

57 Legf. Bír. Bfv. II. 410/2008. (BH2010. 4.).

a működőképesség-rendeltetésszerűség-cselekvőség kapcsolata, és ezek milyen minősítéseket eredményezhetnek az egyes fegyveresen minősítéssel rendelkező bűncselekmények esetében.⁵⁸

2. számú táblázat: *A minősítés alakulása a lőfegyver egyes tulajdonságai és cselekvőségei alapján*

Működőképesség	Rendeltetésszerűség	Cselekvőség	Minősítés
Működőképes	N/A 59	Magánál tartás	Fegyveresen minősítés
Működőképes	Rendeltetésszerű	Használat	Fegyveresen minősítés
Működőképes	Nem rendeltetésszerű	Használat	Fegyveresen minősítés
Nem működőképes	N/A	Magánál tartás	Nem bűncselekmény
Nem működőképes	N/A	Használat	Fegyveresen minősítés
Nem működőképes	Nem rendeltetésszerű	Használat	Fegyveresen minősítés

Forrás: A táblázat a szerző saját kutatásának eredménye.

A 2. számú táblázatban foglaltakat áttekintve megállapítható, hogy a hat lehetséges párosításból kizárólag egyetlen esetben nem valósul meg bűncselekmény – összhangban a lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés bűncselekményére irányadó bírósági gyakorlattal⁶⁰ –, ekkor ugyanis amennyiben nem működőképes a lőfegyver és az elkövető csak magánál tartja a (nem működőképes) lőfegyvert, de nem használja azt, nem merülhet fel a fegyveresen minősítés utánzatokra vonatkozó kitételének alkalmazása. A másik öt esetben a fegyveresen minősítés – ilyen minősítő körülménnyel rendelkező bűncselekmény elkövetése esetében – megalapozottnak tekinthető, de eltérő formákban. Az első három esetben

58 A 2. számú táblázat a működőképesség és a rendeltetésszerűség a lőfegyver működőképességének pozitív (működőképes) és negatív (nem működőképes) irányait, illetve a rendeltetésszerűség esetében a pozitív (rendeltetésszerű) és a negatív (nem rendeltetésszerű) cselekvőségeket foglalja magában. A cselekvőség minden esetben a fegyveresen minősítés két cselekvőségét tartalmazza, tehát a passzív cselekvőséget (magánál tartás) és az aktív cselekvőséget (használat).

59 Az N/A megjelölés ebben az esetben azt jelenti, hogy az adott eset nem értelmezhető jogi keretek között. Tehát nem értelmezhető a magánál tartás cselekvősége esetén a rendeltetésszerűség, illetve a negatív működőképesség esetén sem értelmezhető a rendeltetésszerűség.

60 A fegyveresen minősítés és a lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés bűncselekménye ebben az esetben kizárólag analógia keretében értelmezhető, tekintettel arra, hogy a fegyveresen minősítés esetében a működőképesség vizsgálatára még korábban nem került sor.

ugyanis, amikor a lőfegyver működőképes és az elkövető magánál tartja vagy – rendeltetésszerűen vagy nem rendeltetésszerűen – használja azt, a fegyveresen minősítés alapesete valósul meg. Az utolsó két esetben ugyanakkor – figyelemmel a Btk. új módosítására – kizárólag az utánszatokra vonatkozó eset valósulhat meg, hiszen a nem működőképes lőfegyver alkalmas a megfenyegetett személy megfélemlítésére, a valódi lőfegyverhez olyan mértékben hasonló, hogy képes ténylegesen megfélemlíteni a sértettet.

Összefoglalás

A fentiek alapján megállapítható, hogy a 2012-es Btk. ilyen jellegű, szektorális szabályokkal történő összhangba hozása nem tekinthető érdemi előrelépésnek, tekintettel arra, hogy az érintett két bűncselekmény esetében a bírói gyakorlat már korábban megkezdte a működőképesességgel kapcsolatos feltétel kimunkálását és ennek megfelelően alkalmazását is. Hasonló a helyzet a fegyveresen minősítés esetében is, hiszen érdemi változást egyáltalán nem eredményez a működőképesesség feltételként történő megállapítása, a minősítés az egyes bűncselekmények esetében enélkül is megállapítható lehet. Az pedig teljes mértékben feleslegesnek tekinthető, hogy az utánszatok esetében „*működőképes lőfegyver utánszatok*” kerüljenek alkalmazásra, bár ezt a Módtv. indokolása kizárja, nem következik egyértelműen a módosított szövegből ennek ilyen irányú értelmezése. Megjegyzendő emellett, hogy a jogalkotó a nem kifejezetten szükséges működőképesesség törvénybe iktatása mellett továbbra sem foglalkozott a 2012-es Btk.-t érintő anomáliákkal, így a lőfegyverek minden más fegyvertípussal szemben történő kiemelésével, teljes mértékben figyelmen kívül hagyva azt a ténytet, hogy a kisebb kaliberű fegyverek, riasztófegyverek, gázpisztolyok és egyéb, lőfegyvernek nem minősülő fegyverek is képesek hasonló mértékű sérülés, vagy akár halál okozására, mint a lőfegyverek. A módosítás révén felmerülő jogszabályi anomáliák alapján pedig a módosítás megalapozottsága – függetlenül az európai uniós implementációs kötelezettségektől – mindenképp megkérdőjelezhetőnek tekinthető.

Felhasznált irodalom

- Fenyvesi Cs. & Nagy M. (2008). Egy fegyveres rablás kriminalisztikai és büntetőeljárás-jogi tanulságai. *Rendészeti Szemle*, 56(11), 106-121.
- Ferenczy Zs. (1977). A budapesti fegyveres postarablási kísérlet fegyverszakértői vizsgálata. *Belügyi Szemle*, 15(5), 111-115.
- Ferenczy Zs. (1984). A lőfegyverrel elkövetett szabálysértések megítélése gyakorlati oldalról. *Belügyi Szemle*, 22(3), 42-47.
- László J. (1986). *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Polt P. (Szerk.) (2013). *Új Btk. kommentár*. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyvkiadó.
- Somos J. (1970). A lőfegyverrel elkövetett élet elleni bűntettek jogi értékelése. *Belügyi Szemle*, 8(11), 52-55.
- Tóth I. (1988). Sörétes lőfegyverek vizsgálata. *Belügyi Szemle*, 26(6), 109-112.
- Tóth P. (2005). Természettudományos módszerek a lőfegyverekkel elkövetett bűncselekmények felderítésében. *Belügyi Szemle*, 53(1), 46-60.

Alkalmazott jogszabályok

- 2017/853/EU irányelv a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzéséről szóló 91/477/EGK tanácsi irányelv módosításáról
- 2019/69/EU végrehajtási irányelv a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzéséről szóló 91/477/EGK tanácsi irányelv szerinti riasztó- és jelzőfegyverekre vonatkozó műszaki előírások meghatározásáról
- A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és Tanácsnak – A lőfegyverutánpótlások forgalomba hozatala COM (2010)404.
1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2001. évi CXXI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 115/1991. (IX. 10.) Korm. rendelet a kézilőfegyverekről és löszerekről, a gáz- és riasztófegyverekről, valamint a légfegyverekről és a lőterekről
1988. évi 23. törvényerejű rendelet a lőfegyverekről és a löszerekről
2004. évi XXIV. törvény a lőfegyverekről és löszerekről
- 5/1963. (X. 15.) BM rendelet a lőfegyverekről, a löszerekről és a lőterekről
- 2/1975. (IV. 16.) BM rendelet a lőfegyverekről, löszerekről és lőterekről
1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
- A Tanács 91/477/EGK irányelve a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzéséről

Az egyes törvényeknek a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzésére vonatkozó európai uniós jogi szabályozás módosításával összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2020. évi XLIX törvény

Az Európai Parlament és a Tanács 2008/51/EK irányelve (2008. május 21.) a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzéséről szóló 91/477/EGK tanácsi irányelv módosításáról

Az Európai Parlament és a Tanács 2009/48/EK irányelve (2009. június 18.) a játékok biztonságáról
Fővárosi Ítéltábla Bf.25/2016/14. sz. büntetőügyben hozott határozat

Kúria Bfv. I. 480/2014. (BH2015. 27.)

Kúria Bfv. III. 1.485/2016. (BH2017. 253.)

Kúria Bfv.1071/2018/7. sz. büntetőügyben hozott határozat

Kúria Bfv.1078/2017/6. sz. büntetőügyben hozott határozat

Kúria Bfv.1485/2016/6. sz. büntetőügyben hozott határozat

Kúria Bfv.1485/2016/6. sz. büntetőügyben hozott határozat

Kúria Bfv.400/2017/11. sz. büntetőügyben hozott határozat

Kúria Bfv.480/2014/7. sz. büntetőügyben hozott határozat

Kúria Bfv.743/2016/6. sz. büntetőügyben hozott határozat

Kúria Bfv.758/2016/6. sz. büntetőügyben hozott határozat

Kúria Bfv.764/2018/8. sz. büntetőügyben hozott határozat

Legf. Bír. Bfv. I. 450/2010. (BH2011. 158.)

Legf. Bír. Bfv. II. 410/2008.

Legf. Bír. Bfv. II. 410/2008. (BH2010. 4.)

Legf. Bír. Eln. Tan. Kat. Törv. 143/1978. sz. (BH1978. 327.)

Legf. Bír. Katf. II. 62/1976. sz. (BH1976. 199.)

Legfelsőbb Bíróság B. törv. II. 836/1991. sz. (BH1992. 370.)

Legfelsőbb Bíróság Bfv.108/2008/5. sz. büntetőügyben hozott határozat

Legfelsőbb Bíróság Büntető kollégiuma és a megyei bíróságok (a Fővárosi Bíróság) büntető kollégiumának álláspontja a Btk.-t módosító novella (a 2001. évi CXXI. tv.) egyes rendelkezéseinek alkalmazásának kapcsolatos jogértelmezési kérdésekben A novella 19. §-ához (a Btk. 137. § 4. pontjához)

LFIIGA//384-5/2020. számú megkeresésre adott válasz a Legfőbb Ügyészség részéről

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság I. Bf. 1081/1994. (BH1995. 450.)

T/10310./7 számú törvényjavaslat. Egyes törvényeknek a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzésére vonatkozó európai uniós jogi szabályozás módosításával összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról (2020. május 29.)

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak A lőfegyverutánzatok forgalomba hozatala.* <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/521d7b10-3850-4e7a-8e89-bcd14f822e32/language-hu>
- URL2: *A magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 5/1963. (X.15.) számú rendelete és végrehajtásra kiadott 19/1963. sz. belügyminiszterhelyettesi utasítás a lőfegyverekről, a lőszerokről és a lőterekről.* http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_24_19_63.pdf
- URL3: *Mértékegység rendszerek és mértékegységek, különös tekintettel a klasszikus mechanikára.* <http://www.betonopus.hu/notesz/mertekegység/mertekegység.htm>
- URL4: *A Belügyminisztérium Igazgatásrendészeti Csoportfőnökének 7. számú utasítása.* https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/28-12-7_1975.pdf
- URL5: *Tudományos és Köznyelvi Szavak Magyar Értelmező Szótára.* <http://meszotar.hu/keres-kaliber>
- URL6: *Igazságügyi Bizottság.* http://www.parlament.hu/web/igazsagugyi-bizottsag/albizottsagok?p_auth=krFQtBLE&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D36%26p_uln%3D243%26p_felsz%3D58%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D58
- URL7: *A Bizottság Jelentése Az Európai Parlamentnek És A Tanácsnak A lőfegyverutánzatok forgalomba hozatala.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0404&from=EN>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Minkó-Miskovics M. (2021). A (lő)fegyver fogalmának változásai az 1961-es, az 1978-as és a 2012-es büntető törvénykönyvekben. *Belügyi Szemle*, 69(SI3), 108-125. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.3.7>

K I T E K I N T É S

Mogyoródi Gergely

Rendőr kiválasztás Ausztriában

Police selection in Austria

Absztrakt

A publikáció az Osztrák Szövetségi Rendőrség hivatásos állományú személyzetének kiválasztásával foglalkozik. A vizsgált területek vonatkozásában az általános szervezeti és képzési jellemzők, a toborzás, a személyi és a képesítési követelmények, valamint az alkalmassági kritériumok tanulmányozására került sor. A kutatás az angol és német nyelvű elektronikus források, továbbá a szakirodalom összegyűjtésével, elemzésével történt. Korábban ezzel a kérdéskörrel, ilyen formában idehaza csak részben foglalkoztak, ezért a cikk ismeretbővítőnek és hiánypótlónak is tekinthető. A beszerzett információkból megállapítható volt, hogy a rendőr kiválasztás személyi és képesítési feltételek, valamint az alkalmassági kritériumok köré épül, amelyek között leghangsúlyosabb szerepe a szellemi teljesítőképeségnek van.

Kulcsszavak: Ausztria, rendőrség, kiválasztás, alkalmasság, toborzás

Abstract

This paper examines the selection system of the Federal Police of Austria. To present this, the general organizational and educational characteristics, the process of recruitment, the personal and the qualification criteria, furthermore the eligibility requirements were studied. The research was performed by collecting and analyzing the English and Austrian open sources and the relevant literature. Previously, this topic was only partially addressed in Hungary, therefore it can be considered as knowledge-expanding and supplementary. The conclusion of the article is that the structure of police selection in Austria is based on personal

and qualification criteria, and together with the eligibility requirements, among them mental performance is stressed the most.

Keywords: Austria, police, selection, eligibility requirements, recruitment

Bevezetés

Az Osztrák Szövetségi Rendőrség szervezetével, rendészeti funkcióival, különböző nemzetközi rendőri együttműködési formákban betöltött szerepével már számtalan hazai publikáció foglalkozott, azonban a személyi állomány biztosítására vonatkozó kérdések kisebb figyelmet kaptak. Ha az utóbbi részeként értelmezzük a toborzást, a személyi és képzési feltételeknek való jogi megfelelést, az alkalmassági kritériumokat, valamint a rendőrképzést és a próbaidőt, akkor ehhez a témakörhöz szorosan a következő művek kapcsolódnak relevánsan. Zwickl (2009) folyóirat cikkében a rendőrség és a csendőrség szervezetét mutatta be, Révai (2010) a rendőrök orvosi alkalmasságáról írt disszertációjában analizálta az egészségügyi szolgálatuk működését, Kozma (2015) a 2005-ben végrehajtott szervezeti reformjukat tekintette át, Németh (2014) hangsúlyosan a vezető kiválasztásukat vizsgálta. Mellettük Bacszárdi és Christián (2018) könyve az osztrák önkormányzati rendészetet, valamint Fórizs (2011) publikációja a felsőfokú rendőrfelkészítésüket elemezte. A nemzetközi szakirodalomból idevonatkozóan ítélem meg Ferreira, Gomes és Perez (2018) toborzással és képzéssel foglalkozó összehasonlító elemzését, valamint Edelbacher (2016) oktatásfejlődéssel foglalkozó tanulmányát.

Ez a publikáció, kiegészítve a szakirodalomban már megjelent ismereteket, a következő kérdésekre keres választ: Az osztrák rendőrség milyen személyi és képzési feltételeket támaszt a pályázókkal szemben? Melyek az alkalmasság kritériumai? Milyen módszerekkel történik a toborzás? A szervezetnek vannak-e személyzetbiztosítási nehézségei?

A témakör kutatásához és feldolgozásához tanulmányoztam az eddig közzétett eredményeket, elemeztem az osztrák rendőrség és az egyes minisztériumok honlapján közzétett információkat, valamint a különböző sajtóforrásokat.

A tanulmány elkészítése előtt azt feltételeztem, hogy az osztrák rendőrkiválasztás a személyi és képzési feltételek, illetve az alkalmassági kritériumok köré épül, amelyek között a legmeghatározóbb szerepe a fizikumnak van.

Szervezeti és személyi állomány jellemzői

A személyzetkiválasztás részletezése előtt fontos kihangsúlyozni, hogy Ausztriában jelenleg kétféle rendőrség működik. Az egyik az Osztrák Szövetségi Rendőrség (Bundespolizei, állami rendőrség), a másik pedig a különböző települési önkormányzatok rendőrségei (Gemeindegewachkörper). A két modell egymással mellérendeltségi viszonyban áll. Hatásköreik megegyeznek, azonban az önkormányzati rendőrségeket a tartományok finanszírozzák, létszámuk a közigazgatási terület méretének függvényében változik. Külön érdekesség, hogy a két szervezet rendőreinek jogállása, fizetése és beosztási struktúrája megegyezik, azonban egyenruhájuk és a beszámolási kötelezettségük (belügyminiszter és polgármester) eltérő. Mind az önkormányzati, mind pedig a szövetségi rendőrség állományának kiválasztása, alapszintű felkészítése és a továbbképzése is a belügyminisztérium alá tartozik (Bacsárdi & Christián, 2018).

Az Osztrák Szövetségi Rendőrség az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium irányítása alá tartozik. Ausztriában 2005-ben jött létre az egységes rendőri szervezet, ekkor egyesült a Szövetségi Csendőrség (Bundesgendarmerie), a Szövetségi Közbiztonsági Rendőrség (Bundessicherheitswachekorps), valamint a Szövetségi Bűnügyi Rendőrség (Kriminalbeamtenkorps) (URL1).

A centralizációra azért volt szükség, mert a szervezetek létszáma jelentősen csökkent. Míg 2000-ben az összlétszám körülbelül 33 000 fő volt, addig 2016-ra ez 27 000-re csökkent (Edelbacher, 2016). Kozma (2015) értekezésében az akkori reformok eredményeit a következő módon foglalta össze: az intézkedések párhuzamosságokat szüntettek meg, növelték a rendelkezésre álló kapacitásokat és a reagálási képességet, 14-ről kilencre csökkentette a területi szervek számát, redukálta a közép és felsővezetői szinteket, illetve az adminisztrációs terheket, emellett korszerűvé tették a rendőrség szervezetét.

Az 1991-ben hatályba lépett, utoljára 2019-ben módosított rendőrségről szóló törvényük (Sicherheitspolizeigesetz – SPG) határozza meg a szervezet feladatait (közrendvédelem, határrendészet, bűnüldözés, bűnmegelőzés stb.) és felépítését is (URL3).

Az állami rendőrség dekoncentráltan működik. A belügyminiszter felügyelete alá tartozik a kilenc tartományi (Alsó-Ausztria, Felső-Ausztria, Burgenland, Tirol, Salzburg, Karintia, Bécs, Stájerország, Vorarlberg) rendőrigazgatóság (Landespolizeidirektion), amelyek szervezetileg – kivéve Bécset, annak mérete miatt – egyforma struktúra szerint épülnek fel (Bacsárdi & Christián, 2018). A rendőrigazgatóság alatt működnek a kerületi parancsnokságok (83), illetve velük párhuzamosan az önkormányzati (városi) rendőrségek (27). A helyi szintű szervek közé a felügyelőségek (körülbelül 1000), valamint a különböző szakterületek,

mint a határrendészeti kirendeltségek, a vízirendészet stb. tartoznak. A rendőrigazgatóságoktól elkülönülve működik például az országos hatáskörrel rendelkező Osztrák Szövetségi Bűnügyi Hivatal, a Szövetségi Korrupció Elleni Ügynökség vagy a Szövetségi Államvédelmi és Terrorrelhárítási Ügynökség ([URL2](#); [URL3](#)).

Az igazgatóságok a menedzsmentre, valamint a különböző szakterületekhez kapcsolódó szervezeti elemekre tagozódnak. Az igazgató tevékenységét két helyettes vezető segíti, akik közül az egyik a műveleti és stratégiai feladatokért, a másik pedig a szervezet üzemeltetésével és háttértámogatással összefüggő munkákért tartozik felelőséggel. Emellett a társadalmi kapcsolatokkal és a belső műveletekkel foglalkozó hivatal, továbbá az ellenőrzési szolgálat közvetlenül az igazgatónak tartozik jelentési kötelezettséggel ([URL4](#)).

Az osztrák rendőrségek beosztási struktúrájához rendfokozatok is társulnak, amely az alacsonyabbtól a magasabb felé a következő rendszer szerint épülnek fel: jelöltek, felügyelők (7 fokozat), tisztek (hadnagy, főhadnagy, százados), főtiszték (őrnagy, alezredes, ezredes), valamint a tábornokok (dandártábornok, vezérőrnagy, altábornagy) ([URL5](#)). A beosztási skála öt szintre tagozódik, ami az alapképzésben résztvevő jelöltekkel kezdődik, ezt követik a végrehajtói állomány (E2b szint), az irányítói (E2a szint), a vezetői (E1 szint) és a felsővezetői kategóriák ([URL9](#)).

A Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynökségének (Europol) honlapja szerint Ausztriában körülbelül 27 200 rendőr van, amely létszámnak 11% százaléka nő, ez hozzávetőlegesen 3000 főt jelent ([URL2](#)). Érdekesség, hogy a szövetségi közszolgálati munkaerő létszáma 1999-től 2018-ig a különböző kiszervezéseknek és átszervezéseknek köszönhetően 30 900 fővel csökkent (166 491-ről 135 581-re). Ehhez képest a rendőrségnél és az igazságügyi hatóságoknál ebben a periódusban 9,7%-os százalékos bővítés (2716) történt ([URL6](#)). Az előző forrás ugyan a létszámnövekedést helyezi előtérbe, azonban ettől eltérően több magyar és osztrák sajtócikk is foglalkozott az osztrák rendőrök létszámhiányával, valamint a rekord mennyiségben elrendelt túlórával. Idehaza a HVG, a Kurier osztrák lap információ alapján 2017-ben azt közölte, hogy az addigi legmagasabb létszám ellenére országszerte 6,7 millió túlórárt rendeltek el, ami a körülbelül 4000 fős humánerőforrás deficitnek köszönhető ([URL22](#)).

Toborzás és a jelentkezés módja

A hivatásos állomány létszáma 2016-ban 23 185 főből állt, amelynek bővítésére az osztrák belügyminisztérium erőteljes toborzási programot indított, mert számításuk szerint a megfelelő szolgálatellátáshoz 24 290-re rendőrré volt

szükség. Ennek köszönhetően először 2016-ban, majd 2017-ben is 1600 rendőrt vettek állományba. Ezt követően 2020 végére 2000 fős, 2022-re pedig összesen 11 000 fős (ebbe beleértve a 2016-ban már felvett személyeket is) létszámbővítést irányoztak elő.

A belügyminisztérium által kiadott közlemény szerint 2017-ben 5800-an, míg 2018-ban 6000-en jelentkeztek rendőrnek. A kampányt, amelyben a rendőrség több mint ötven sport- és iskolarendezvényen volt jelen, több újszerű toborzási módszert (például KTM versenyautók rendőrautóként történő használata, extrém sport bemutatók stb.) alkalmazott, a kormányzat sikeresnek ítélte meg, azonban a magas költségek miatt több ellenzéki sajtócikk is kritizálta.

A megfelelő létszám biztosítása során a bemeneti pontszámok évről-évre csökkentek, a maximális 982 pontból, a korábbi átlag 400–500 pont helyett, az új jelentkezőknek, figyelembe véve a 139 pontos küszöbértéket, 200 pont elegendő volt a felvételhez.

A személyzet-utánpótlást nehezítette, hogy a képzési (oktatói és intézményi) infrastruktúra nem állt rendelkezésre, a toborzási célcsoportok pedig a rossz munkakörülményeknek (hiányos munka felszerelések, erős felújítást igénylő szolgálati helyek), munkajellegének, valamint az elmúlt évek terrortámadásainak köszönhetően nem érdeklődtek a rendőri munka iránt.

Az osztrák rendőrség napi szolgálati feladatainak ellátását jelentősen nehezíti az a körülmény, hogy az állomány jelentős része kiöregedett, várhatóan 2030-ra a teljes létszám harmada nyugdíjba vonul ([URL21](#); [URL22](#); [URL23](#); [URL24](#); [URL25](#)).

A dekoncentrált feladatkörök és az erős tartományi autonómia ellenére Ausztriában a rendőrtoborzás centralizáltan történik. Egyfelől üzemeltetnek egy közszolgálati álláskereső portált, ahol többek között különböző rendőri beosztásokat is meghirdetnek ([URL7](#)). Másfelől a rendőrség különálló karrieroldalt biztosít, ahol a munkával, a képzéssel, a jelentkezéssel és az ahhoz szükséges követelményekkel kapcsolatos információk központosítottan rendelkezésre állnak. A jelentkezés a karrieroldalon keresztül indul, azonban a rendszer automatikusan átirányít a közszolgálati álláskereső portálra, ahol a következő adatokat kell megadni: önéletrajz, személyi és képesítési adatok, munkatapasztalat, preferenciák (munkakör, munkaidő, szakterület stb.), csatolmányok, rövid motivációs levél. A folyamat alatt lehet kiválasztani, hogy a jelentkező melyik közszolgálati terület iránt érdeklődik, így például valamely rendőri egységnél történő szolgálatteljesítést ([URL8](#)).

Kiemelendő továbbá, hogy a jelentkezés mind a kilenc osztrák tartományba egyszerre is lehetséges, azonban a közszolgálati álláskereső portálon a preferenciasorrendet a pályázónak meg kell adnia. A maradék-elv szerint, amennyiben a jelentkező az eredményei alapján nem kerül be a legjobb pontszámmal

rendelkező felvehető személyek körébe az általa első helyen megjelölt tartományban, akkor elégséges pontok birtokában másik tartományba felvehető (URL19).

Érdeemes azt is kihangsúlyozni, hogy a toborzás folyamatos. A karrierportál példaként több, eltérő hónapban indult kiválasztási eljárás folyamatát szemlélteti, amely szerint egy-egy eljárás hossza a jelentkezéstől a felvételig (képzés megkezdéséig) rendszerint öt hónap. Szemléltetésként: januárban vagy februárban a jelentkezés, márciusban és áprilisban a szelekció, májusban a pályázók kiértékelése, júliusban a rendszerbe kerülés történik meg (URL13).

Személyi és képesítési feltételek

A személyi és képesítési feltételek között a következő előírások jelennek meg: osztrák állampolgárság, a cselekvőképesség, a kifogástalan életvitel, a betöltött 18. életév. Ausztriában a hathónapos sorkatonaság vagy az azt helyettesítő polgári szolgálat a 18. és 35. év közötti férfi lakosság számára előírás, ezért az erre kötelezetteknek a jelentkezés során ennek a teljesítését igazoló iratokat is be kell mutatniuk.

A jelentkezéshez csatolni kell továbbá a korábban valamely közszolgálati területen végzett munkát alátámasztó dokumentumokat, az osztrák gyorsúszó vagy ennél magasabb minősítési szintű úszástudást igazoló oklevelet, az osztrák útlevél másolatát, a B kategóriás vezetői engedélyt, a biztonsági ellenőrzéshez, valamint az orvosi vizsgálatához szükséges kérdőíveket, a tetoválásokról készült fénykép-felvételeket, a fizikai felmérőhöz szükséges orvosi igazolást, a tüdőrontgen eredményét, a szemészeti szakvéleményt, valamint a laborvizsgálat megállapításait.

Azoknak a jelentkezőknek, akik élsportolóként pályáznak mellékelniük kell a státuszukat elismerő okmányokat, valamint az erre külön létrehozott nyilatkozatot (URL16; Müller, 2018).

Az előbbi felsorolásból is látható, hogy az érettségi megszerzése nem követelmény, elegendő a középiskola befejezése (Ferreira, Gomes & Perez, 2018). Az osztrák rendőrség karrierportálja kihangsúlyozza, hogy az érettségi megléte nem jelent előnyt a felvételen, kizárólag a kiválasztási eljárásban nyújtott teljesítmény (URL15).

A kiválasztás folyamata

Az Osztrák Szövetségi Rendőrség kiválasztási eljárása szigorúnak tekinthető. Az elmúlt években nőtt a jelentkezők száma, azonban a bemeneti követelményeknek alacsonyabb arányban feleltek meg Edelbacher (2016).

Fentebb, a toborzásnál írt pontrendszerrel kapcsolatban kihangsúlyozandó, hogy az a régi rendszert tükrözte, amely 2019. március 15-ig volt érvényben. Ezt követően a maximálisan megszerezhető pontszám 1000, míg az elvárt minimum 197,22 pontra emelkedett, és az eljárás valamennyi szakaszában teljesíteni kell a legalacsonyabb követelményeket. Az új eljárásrend már magába foglalja a digitalizált jelentkezési eljárást a közszolgálati álláskereső portálon keresztül, az alkalmassági vizsgálatok módosítását az újabb tudományos eredmények tükrében, a sportfelmérőt és a folyamat egységesítését az összes tartományban, valamint a kiválasztási eljárás hosszának csökkenését ([URL15](#)).

A jelentkezés, valamint a személyi és képesítési követelményeknek való megfelelést követően a tartományi rendőrségek által kijelölt helyszínen lefolytatott kiválasztás első eleme egy számítógépes, feleletválasztós teszt, ami többek között a nyelvi (nyelvtani) ismereteket, az észlelési képességet és a személyiségjegyeket térképezi fel. Abban az esetben, ha a nyelvtani feladatokat a jelentkező sikertelenül teljesíti, akkor a teszt megírását követően hat hónap múlva, de 12 hónapon belül megismételheti az eljárásnak ezt a részét. Erről a pályázó csak a teszt elvégzése után értesül. A kognitív teszteknel, ha a jelentkező nem felel meg a minimum elvárásoknak, akkor a számítógép már a feladatsor alatt értesítést küld, és a vizsga újból csak egy év elteltével próbálható meg.

A jelentkező a minimum pontszámok elérésekor írhatja meg a személyiség-, majd a három részből álló klinikai pszichológiai tesztet, amelynek a célja a további személyiségjegyek, valamint a szolgálati szempontból kockázatos viselkedések kiszűrése. A vizsgálat során feltárt rendellenességek esetén, az eljárás továbbfolytatása érdekében, pszichológiai és neurológiai vagy klinikai szakpszichológustól származó véleményt kell bemutatni, ami megcáfolja a rendőrségi véleményt. Amennyiben a rendellenesség fennáll, az eljárást csak egy év múlva lehet megismételni úgy, hogy a rendellenességet kizáró szakvéleményeket a pályázó bemutatja.

A pszichikai tesztekét követően kerül sor a fizikai alkalmassági vizsgálatra, ahol valamennyi gyakorlaton teljesíteni kell a minimum szintet. Abban az esetben, ha ez nem valósul meg, akkor a teljes erőnléti felmérőt eredménytelennek tekintik. Amennyiben a jelentkező a felvételi kérelmét továbbra is fenntartja, újrapróbálkozni három hónap után lehet, de a hat hónapot nem haladhatja meg az időszak.

A kiválasztás második napján kerül sor az orvosi alkalmassági vizsgálatra, amit a rendőrorvos végez. Célja, hogy a szolgálatellátáshoz szükséges egészségi és fizikai állapotot feltérképezze. A kiválasztási folyamat utolsó eleme az úgynevezett alkalmassági interjú, amit egy háromtagú bizottság hajt végre, ahol a személyes bemutatkozást követően egy standard kérdőív kérdésein keresztül vizsgálják a jelentkező személyiségjegyeit ([URL13](#)).

Alkalmassági követelmények

Az alkalmassági követelmények, különösen a pszichikai és a fizikai vizsgálatok nehéznek tekinthetők (Edelbacher, 2016). A pszichikai vizsgálatokat fent már részleteztem, ezért itt csak a fizikai és az orvosi alkalmasság körébe tartozó kérdéseket mutatom be.

A fizikai alkalmassági vizsgálat három gyakorlatból áll: akadálypálya, fekvőtámasz, illetve ingafutás. Az első esetében nyolcas formát leírva kell végig haladni egy olyan pályán, amelynek a közepén egy akadály alatt kell átbújni. A kiindulási pont és az akadály között öt méter van. Egy kört ötször kell megismételni. Az ingafutás összesen 300 méter hosszú, aminek a két végén és a közepén is egy-egy bóját helyeztek el. A feladat végrehajtható akár a pálya két végén elhelyezett bóják körkörös megkerülésével vagy a pálya közepén található bója használatával, nyolcas formákat leírva. Összesen 14 kört kell futva megtenni, majd a 15. körben egy körülbelül 70 kg súlyú próbababát kell elhúzni a pálya végéig. A gyakorlatokat minden esetben a pályázót nemenként eltérően értéklik. Mindenütt egy meghatározott szintet kell teljesíteni, azonban a kiváló eredményekért plusz pont adható. A vizsgálat előtt orvosi igazolást kell bemutatni a tesztek végrehajtásához szükséges alkalmasságról, valamint alá kell írni egy nyilatkozatot is, amivel a pályázó tanúsítja a gyakorlatok végrehajtásához szükséges egészségi állapotot. A fizikai alkalmassági vizsgálatra való felkészüléshez az állami rendőrség a honlapján külön edzéstervet biztosít ([URL13](#); [URL14](#)).

Az orvosi alkalmassági vizsgálatához előzetesen csatolt hétoldalas, önbevallásos anamnézis kérdőív az alábbi kérdésköröket érinti. A személyi adatok esetében a testmagasságot, a testsúlyt, gyógyszereszedési szokásokat, a meglévő oltásokat, a műtéti beavatkozásokat, a sérüléseket, a kórházi ápolásokat, a gyermekkori megbetegedéseket. A korábbi megbetegedések közül: allergia, anyagcsere, idegrendszeri és pszichiátriai, a szív és keringési, tüdő és légúti, emésztőrendszeri, szem, fül-orr-gégészeti, bőr, urológiai és nemiszervi, mozgásszervi, onkológiai, nőgyógyászati és andrológiai, vérképző szervi és a vérrel kapcsolatos betegségek. A kérdőív részét képezik továbbá a családi anamnézisére vonatkozó kérdések is (Révai, 2010; [URL17](#)).

Az orvosi alkalmasság eldöntése a kérdőív adataiból, továbbá a csatolt laboratóriumi eredményekből, látás- és hallásteresztből, magasság- és testsúlymérésből, EKG-ból, spirometriai és bicikli ergometriás ellenőrzésből, valamint a végső klinikai orvosi vizsgálatból történik. Szükség esetén a jelentkezőt másodfokú orvosi vizsgálatra küldik, ahol további eljárás keretében vizsgálják meg az alkalmasságát ([URL13](#)).

Révai (2010) az osztrák orvosi alkalmassági vizsgálattal kapcsolatban megállapította, hogy a magyar protokollal teljes mértékben megegyezik. A fizikális és az eszközös vizsgálatok rendszerébe a bőr, a szem, a hallószervi, az orr, a szájüreg, a torok, a fog és a harapás, a nyak, a mellkas, a gerincoszlop, a szív, az EKG, a pulmonológiai és a légzés, a röntgen, a hasüregi, a lábak és a kezek, valamint az agyi és idegrendszeri vizsgálatok tartoznak. A kábítószer-vizsgálatot pedig a rendőrségtől független szerv a Bécsi Egyetem Törvényszéki Orvos Intézete végzi. A minősítési szintek pedig alkalmas, alkalmatlan, valamint a meghatározott feltételek mentén alkalmas kategóriák szerint csoportosíthatók.

A tetoválásokra való utalás megjelenik a személyi követelmények között, azonban azt minden esetben az orvosi vizsgálatok részeként személyre szabottan ellenőrzik. A tetoválások és a különböző testékszerek (fülben, orrban, nyelven stb.) nem lehetnek alkotmányellenesek és nem veszélyeztethetik a rendőrség iránti társadalmi bizalmat (URL18).

Képzés és próbaidő

Ausztriában a rendőrképzés tiszthelyettesi és tisztí képzésekre bontható, de hangsúlyozandó, hogy toborzás csak a tiszthelyettesek képzésére történik. A tiszthelyettesek és a Belügyminisztérium állományába tartozó közszolgálati tisztviselők alapfelkészítéséért a Biztonsági Akadémia (angol nevén: Security Academy, eredeti nyelven: Sicherheitsakademie – SIAK) felel (Fórizs, 2011). Profiljának része továbbá a továbbképzési programok kidolgozása és koordinálása, a különböző állománykategóriák, illetve az oktatói gárda felkészítése, valamint a kutatás és fejlesztési tevékenység is.

Az alapfelkészítések, valamint a különböző továbbképzések és kurzusok (például idegennyelvi felkészítés) az összes tartományban megtalálhatók, összesen 12 helyszínen működő képzési centrumokban zajlanak. Fontos hangsúlyozni, hogy polgári pályázók számára csak a végrehajtói állomány (tiszthelyettesi állománykategória) képzései érhetők el közvetlenül, onnantól kezdve az előmenetel további kiválasztásokkal és továbbképzésekkel történik (Edelbacher, 2016). Az alapfelkészítések hossza két év (24 hónap), amelynek az első fele a jogi és elméleti ismeretek, valamint az alapvető képességek elsajátítására irányul. Ezt követi egy két hónapos gyakorlat az egyik felügyelőségnél, majd hét hónap további elméleti képzéssel és vizsgafelkészítéssel folytatódik. Az oktatás egy három hónapos gyakorlati idővel zárul, amit a pályázók ugyanúgy valamelyik helyi szintű szervnél töltenek el (URL9; URL10; URL12).

Az alapfelkészítésben kiemelt figyelmet kap az erőnlét fejlesztése. Ennek érdekében a felvételt követően ismételt felmérést tartanak, majd a megfelelő kondíciót a következő három gyakorlattal vizsgálják: fekvőtámasz, 3000 méter futás és 300 méter gyorsúszás. Valamennyi feladatot nemenként és korosztályonként eltérően értékelik (URL11).

Az alapfelkészítés végén a hallgatók (sikeres záróvizsgát követően) tisztviselői állományba (hivatásos tiszthelyettes) kerülnek és felügyelői beosztást (E2b kategória) kapnak. A magasabb beosztásba kerülés alapja a továbbképzés és a szolgálati idő (Németh, 2014). Az irányítói szintre (E2a, középszintű beosztások) az alapfelkészítést követő három év után lehet pályázni, majd egy belső kiválasztást követően részt venni a kilenc hónapos felkészítőn. Utóbbi rendszert minden év szeptemberében indul, és nagyjából 220 embert készít fel. A részt vevő továbbképzési tervétől függően, a hallgatók egyéni szakirányú modulokat is teljesítenek. A program magába foglal egy három hónapos gyakorlati időt, főleg a rendészeti és vezetési elméleti ismeretek megszerzésére irányul. A középvezetők képzésére nem jogosult a Biztonsági Akadémia, hanem együttműködve a Bécsújhelyi Alkalmazott Tudományok Egyetemével, ott működtetnek egy rendőri, rendészeti képzést (rendőri vezetés szak). Az egyetem együttműködik a Belügyminisztériummal és Védelmi Minisztériummal. A levelező oktatást 2006-ban kezdték meg, hároméves (hat szemeszteres, 180 kreditet biztosító) és BA fokozatú diplomát ad, ami a tisztii rendfokozat megszerzésének feltétele. Évente körülbelül 20 hallgató kezdi meg a tanulmányait, jelenleg 25 helyet hirdettek meg 2022 februári jelentkezési határidővel és 2022 szeptemberi képzés kezdettel. A felvételi eljárás a szakmai jogi ismeretek szintjét, a fizikai állapotot és a várható beválást ellenőrzi. Utóbbit egy assessment centeren (értékelő központ) keresztül vizsgálják. A képzés nyelve főleg német, részben angol, költsége szemeszterenként 400 euró. A képzést nemcsak a Belügyminisztérium alárendeltségében dolgozó E1-es szintű vezető állománycsoportjai számára javasolják, hanem a magánbiztonsági cégeknél, a magánbiztonsági tanácsadásban, és a magánbiztonsági szervezeteknél tevékenykedő, a nemzetközi szervezeteknél rendőrségi vonatkozású tevékenységet végző vezetői beosztást ellátó személyek részére, valamint az ASFINAG (teljes nevén és eredeti nyelven Autobahnen- und Schnellstraßen-Finanzierungs-Aktiengesellschaft), egy osztrák állami autópályauzemeltető cég vezető beosztású munkatársai részére. A felkészítés szakmai gyakorlati részét rendőrségi intézményeknél, részben egész Európában külföldön biztosítják. A felsővezetők számára a fenti egyetemen egy kétéves, levelező rendszerű képzést működtetnek, amelynek az elvégzésével MA fokozatú diploma szerezhető. A felkészítést 2009-ben indították, jelenleg a „*Stratégiai Biztonsági Menedzsment*” nevet viseli (Fórizs, 2011; URL9; URL20).

Kifejezett próbaidőre való utalást a kutatás során nem találtam, azonban meg kell jegyezni, hogy az alapfelkészítő képzés elvégzését követően ötéven keresztül annál az egységnél kell szolgálatot teljesíteni, ahová a pályázó a jelentkezését leadta ([URL15](#)).

Megállapítások

A rendőrség szervezeti felépítéséből észlelhető a tartományok erős autonómiája, valamint az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium meghatározó irányító és koordináló szerepe is. Külön érdekesség a szövetségi rendőrség mellett működő önkormányzati rendészet párhuzamos jellege.

A különböző források alapján kimutatható volt, hogy az osztrák rendőrség létszámbiztosítási nehézségekkel küzd. Ennek egyik oka az állomány összetétele, amelynek jelentős része 2030-ra nyugdíjba vonul. Pótlásukra, valamint az egyre sokrétűbb rendészeti feladatok ellátása érdekében a személyzet növelésére folyamatos a toborzás. A statisztikai adatok szerint a pálya iránti érdeklődés magas és számszerűen növekszik, azonban a kiválasztási eljáráson elért pontok alapján a jelentkezők minőségében csökkenés tapasztalható.

A tartományi rendőri szervek és az önkormányzatok önállósága ellenére a toborzás, a kiválasztás és a képzés is központi (minisztériumi) szinten kezelt kérdés, ezzel biztosítják az országszerte egységes standardokat.

A személyi feltételek hangsúlyos területei közé az életkor és az osztrák állampolgárság tartoznak. A képesítési követelményeknél a középiskolai tanulmányok befejezése, a B kategóriás jogosítvány megléte és az úszástudás igazolása kap szerepet, az érettségi kizárólag a belső továbbképzésekhez, a magasabb beosztásba kerülésnél fontos. Habár a jelentkezés során csatolandó iratok között az élsportolói múlt igazolása megjelenik, rájuk nézve sem külön kiválasztást, sem pedig külön képzési rendszert nem találtam.

A kiválasztás folyamatán, így a pontrendszeren, az eljárás hosszán, valamint az alkalmassági követelményeken a közelmúltban változtattak. Az újítást megelőző rendszerrel kapcsolatban több forrás is jelezte, hogy az elvárások magasak, azonban a pályázók egyre alacsonyabb minőséget képviselnek, kevesebb pontszám is elegendő a rendszerbe történő belépéshez. Külön kiemelendő, hogy a versenyeljárás egyszerre több rendőri szervhez történő jelentkezést is lehetővé tesz, a felvételre pedig a kiválasztás eredménye és az egyéni preferenciák függvényében kerül sor.

A szelekció struktúrájából látható, hogy a hangsúly a szellemi teljesítőképességen és a megfelelő személyiség feltérképezésén van, egyszerre méri a megfelelő

kompetenciákat és szűri ki azokat a klinikai elváltozásokat, amelyek a szolgálatellátás szempontjából nem kívánatosak. Ezt követi az erőnlét ellenőrzése, ahol elsődlegesen a minimum elvárások teljesítése szükséges, csak kimagasló eredmények esetén kaphat a jelentkező többlet pontot. A fizikum szerepe, annak fejlesztése és ellenőrzése a képzés során nagyobb jelentőséget kap. Az orvosi alkalmasság vizsgálata részletes, Révai (2010) megállapítása szerint egyezést mutat a magyar eljárásrenddel. Ebből kiemelendő a tetoválások egyéni vizsgálata, valamint a kábítószer-használat ellenőrzése.

A képzési rendszer átlátható és jól strukturált. Könnyen értelmezhető az egyéni karrierutakhoz kialakított oktatási rendszer, amelyben egyszerre dominál a gyakorlati idő és az elméleti ismeretek megszerzése is. Érdekes megoldás, hogy a felsőoktatást nem saját erőből (a rendőrség keretein belül) valósítják meg, hanem egy polgári egyetemen működtetnek szakokat a leendő közép- és felsővezetők számára egy kis létszámú rendőr tanszéken. A rendszerben a próbaidő helyett pedig a képzés elvégzését követő ötéves szolgálati kötelezettség jelenik meg.

Összefoglalva az Osztrák Szövetségi Rendőrség személyzetbiztosítási nehézségekkel küzd. Megállapítható volt, hogy állományának jelentős része hamarosan eléri a nyugdíjkorhatárt, a munkahelyi körülmények miatt a fiatalabb generációk alacsonyabb érdeklődést mutatnak, a jelentkezők között pedig minőségi csökkenés tapasztalható. A szervezet, alkalmazkodva a külső környezeti elvárásokhoz, a közelmúltban módosította kiválasztási eljárását, amelyről továbbra is elmondható, hogy szigorú és részletes. Hangsúlyos területei a személyi és képesítési követelményeknek való megfelelés, valamint az alkalmassági és a biztonsági kritériumok. Az alkalmasság tekintetében a pszichikum–erőnléti egészség dominancia sorrend figyelhető meg, ami cáfolja a bevezetésben írt előfeltételezésemet.

Felhasznált irodalom

- Bacsárdi J. & Christián L. (2018). *Önkormányzati rendészet. A helyi rendészeti együttműködés című tantárgy egyetemi tankönyve*. Dialóg Campus.
- Edelbacher, M. (2016). The Development of Austrian Police Education and Training. In Kratcoski, C. P. & Edelbacher M. (Eds.), *Collaborative Policing: Police, Academics, Professionals, and Communities Working Together for Education, Training, and Program Implementation* (pp.175-194). CRC Press. <https://doi.org/10.1201/b19746-13>
- Ferreira E., Gomes S. & Perez N. (2018). *Police recruitment and training in democratic societies: a socio-legal comparative perspective*. In De Boer M. (Eds.), *Comparative Policing from a Legal Perspective* (pp. 380-406). Edward Elgar Publishing Limited. <https://doi.org/10.4337/9781785369117.00029>
- Fórizs S. (2011). Az osztrák rendőrtiszt-képzés. *Magyar Rendészet*, 11(2), 105-112.
- Kozma T. (2015): *Az Európai Unió tagállamaiban alkalmazott rendvédelmi szervezeti modellek, azok alkalmazásának lehetőségei Magyarország rendvédelmi struktúrájának fejlesztésében. Doktori (PhD) értekezés*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Müller B. T. (2018). *Sorkatonai és önkéntes katonai szolgálatok*. Országgyűlés Hivatala Közggyűteményi és Közművelődési Igazgatóság Képviselői Információs Szolgálat.
- Németh F. (2014). *A Magyar Rendőrségen alkalmazott kiválasztási eljárások összevetése más országok kiválasztási rendszereivel – különös tekintettel a vezetők kiválasztására*. In Hegedűs J. (Szerk.), *Tanulmánykötet a belügyi vezető-kiválasztási eljárásról* (pp. 20-28). Belügyminisztérium.
- Révai R. (2010). *Az egészségi alkalmassági vizsgálatok és a prevenció szerepe a megváltozott életkörülmények és veszélyhelyzetek tükrében a rendészeti szerveknél. Doktori (PhD) értekezés*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.
- Zwickl, L. (2009). Az osztrák rendőrség és csendőrség. *Rendészeti Szemle*, 57(2), 104-119.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *Az osztrák belügyminisztérium honlapja – Osztrák Szövetségi Rendőrség*. <https://www.bmi.gv.at/202/start.aspx>
- URL2: *Az Europol honlapja – Ausztria*. <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/member-states/austria>
- URL3: *Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet honlapja – Ausztria*. <https://polis.osce.org/country-profiles/austria>
- URL4: *Az osztrák belügyminisztérium honlapja – tartományi rendőri igazgatóságok*. <https://www.bmi.gv.at/208/start.aspx>
- URL5: *Az osztrák kormány honlapja – rendészeti dolgozók beosztásai*. https://www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/titel_und_auszeichnungen/2/Seite.1730103.html

- URL6: *Az osztrák művészetért, kultúráért, közszolgálatért és sportért felelős minisztérium honlapja – munkaerőfejlesztés.* <https://www.oeffentlicherdienst.gv.at/fakten/bundespersonal/personalstand/index.html>
- URL7: *Az osztrák közszolgálati álláskereső portál.* https://bund.jobboerse.gv.at/sap/bc/jobs/index.html?filter_searchText=Exekutivdienstliche%20Ausbildung&filter_ressort=0011#
- URL8: *A osztrák rendőrség karrierportálja.* http://www.polizeikarriere.gv.at/nach_der_ausbildung.html
- URL9: *Rendőrképzés Ausztriában. Az osztrák Biztonsági Akadémia kiadványa.* <https://www.aepc.net/wp-content/uploads/2015/04/150407-THE-AUSTRIAN-SECURITY-ACADEMY.pdf>
- URL10: *Az osztrák rendőrség karrierportálja. Képzés.* <http://www.polizeikarriere.gv.at/ausbildungsinhalte.html>
- URL11: *Az osztrák rendőrség karrierportálja. Fizikai felkészítés a képzés alatt.* http://www.polizeikarriere.gv.at/grundausbildung_sport.html
- URL12: *Az osztrák rendőrség karrierportálja. Felkészítési helyszínek.* <http://www.polizeikarriere.gv.at/ausbildungsstandorte.html>
- URL13: *Az osztrák rendőrség karrierportálja. Kiválasztási eljárás.* http://www.polizeikarriere.gv.at/auswahlverfahren_bestehen.html
- URL14: *Az osztrák rendőrség fizikai alkalmassági vizsgálatát bemutató kiadványa.* http://www.polizeikarriere.gv.at/files/907_Broschuere_A4_WEB_BeschreibungSporttest_v20181219.pdf
- URL15: *Az osztrák rendőrség karrierportálja. Kérdések és válaszok.* <http://www.polizeikarriere.gv.at/faq.html#a2>
- URL16: *Az osztrák rendőrség karrierportálja. Alkalmazási feltételek.* http://www.polizeikarriere.gv.at/einstellungsvoraussetzung_pruefen.html
- URL17: *Az osztrák rendőrség orvosi vizsgálatához szükséges előzetes kérdőív.* http://polizeikarriere.gv.at/files/B1_Polizeiaerztlicher_Fragebogen_201911.pdf
- URL18: *Az osztrák rendőrség karrierportálja. Tetoválásokkal kapcsolatos információk.* http://www.polizeikarriere.gv.at/information_zu_tatowierung.html
- URL19: *Az osztrák rendőrség karrierportálja. Jelentkezés.* <http://www.polizeikarriere.gv.at/bewerbung.html>
- URL20: *A Bécsújhelyi Egyetem - Rendőri vezetés szak bemutatása.* <https://www.fhwn.ac.at/studiengang/polizeiliche-fuehrung#highlights>
- URL21: *Der Standard. Kickl sieht Erfolg bei Rekrutierung von Polizisten.* <https://www.derstandard.at/story/2000089798979/kickl-sieht-erfolg-bei-rekrutierung-von-polizisten>
- URL 22: MTI (2017). *Olyan kevés a rendőr Ausztriában, hogy megdőlt a túlóra-rekord.* HVG. https://hvg.hu/gazdasag/20170914_olyan_keves_a_rendor_ausztriaban_hogy_megdolt_a_tulorarekord
- URL23: Schreiber, D. & Wammerl, P. (2018). *Neue Polizisten: Das Niveau sinkt ab.* Kurier. <https://kurier.at/chronik/oesterreich/neue-polizisten-das-niveau-sinkt-ab/400113092>

- URL24: Zaunbauer, W. (2019). *2100 mehr Polizisten bis 2022: „Das geht sich unmöglich aus“*. *Kurier*. <https://kurier.at/leben/pensionswelle-sind-schon-mittendrin-im-lehrermangel/400397750>
- URL25: Zerbes, J. (2018). *7 Bilder zeigen, wie heruntergekommen Polizeistationen in Österreich sind*. *Kontrast.at*. <https://kontrast.at/7-bilder-zeigen-wie-heruntergekommen-polizeistationen-in-oesterreich-sind/>

Alkalmazott jogszabályok

Az osztrák rendőrségi törvény (Sicherheitspolizeigesetz – SPG), kihirdette az 1991/566-os Hivatalos Osztrák Közlöny

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Mogyoródi G. (2021). Rendőr kiválasztás Ausztriában. *Belügyi Szemle*, 69(SI3), 126-140. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.3.8>

K Ö N Y V I S M E R T E T É S

Kalmár Ádám

Gondolatok „A hadtudománytól a rendészettudományig – Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében” című kötetről

Thoughts about the book “From Military Science to Law Enforcement Science - Social Challenges in the Year of the National Cohesion”

Absztrakt

A 2020. esztendő rendhagyó volt a rendészettudomány művelői számára is. Különösen megmutatkozott ez az úgynevezett pécsi műhely vonatkozásában, amely 2001 óta első ízben volt kénytelen lemondani a hagyományosan Szent László ünnepnapja tiszteletére szervezett nemzetközi konferencia megrendezéséről. „A hadtudománytól a rendészettudományig – társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében” címmel meghirdetett fórum tudományos értékei azonban mégsem vesztek el, mivel a konferenciát támogató periodika, a Pécsi Határőr Tudományos Közlemények huszonkettedik száma a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat részeként ezúttal is megjelenhetett. Így született meg egy közel 350 oldalon 38 tanulmányt tartalmazó kötet, amely 2020 történelmi emléknapjaira („Trianon 100”, „Zrínyi 400”) is emlékezve adja közre a rendészettudomány válaszait az aktuális társadalmi kihívásokra.

Kulcsszavak: hadtudomány, hadtörténet, rendészettudomány, rendészettörténet, bűnüldözés, migráció

Abstract

The year 2020 was unconventional for the practitioners of the law enforcement sciences too. This was especially evident regarding the so-called Pécs-workshop, which had to give up the organization of an international conference traditionally

conducted in honour of St. László's feast for the first time since 2001. However, the scientific values of the advertised forum entitled '*From Military Science to Law Enforcement Science – Social Challenges in The Year of the National Cohesion*' have not been lost, as the twenty-second volume of the Pécs Border Guard Scientific Bulletin could be published as part of the event of the Feast of the Hungarian Science. This is how the volume - including 38 studies on nearly 350 pages – was born, which also has provided – commemorating the historical memorial days of 2020 ('Trianon 100', 'Zrínyi 400') - law enforcement responses to current social challenges.

Keywords: military science, military history, law enforcement science, law enforcement history, criminal investigation, migration

A rendészettudomány művelői és az iránta érdeklődők polcainak rendben ott sorakozik huszonegy fehér kötet a Pécsi Határőr Tudományos Közleményekből, a borítóján a hagyománytiszteletből megtartott határőr jelképpel, a karmaiban kardot tartó zöld turulmadárral. Újabb év elteltével a Magyar Rendészettudományi Társasággal együttműködve a Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja kiadásában megérkezett a XXII. kötet is, amelyet 2020. november 20-án vehetett először kézbe az érdeklődő közönség.

A Magyar Hadtudományi Társaság 1990-es megalapítását követően mindössze egy évtizeddel, 2000 tavaszán jött létre a Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. A Mecsek-aljai tudományos műhely 2001 óta Szent László napja (június 27.) tiszteletére minden évben megrendezi azt a hagyományteremtő nemzetközi tudományos konferenciát, amelynek – a rendvédelmi szervek tevékenységéhez kapcsolódó – előadásai később, a szerkesztők áldozatos munkájának köszönhetően, a Pécsi Határőr Tudományos Közlemények című gyűjteményes kötetben olvashatók.

Az idei volt az első év, hogy sem a periodikával megegyező című, 2020. június 25-ére tervezett nemzetközi konferenciát, sem pedig a Magyar Tudomány Ünnepe (november 3.) apropóján tervezett könyvbemutatót nem tudták megtartani az új típusú koronavírus-járvánnyal kapcsolatos tiltó rendelkezések miatt. A személyes tanácskozás ugyan elmaradt, azonban a tudományos művek összegyűjtésével 350 oldalon mintegy 38 tanulmányt tartalmazó kötet jöhetett létre. A periodika szerkesztői nem azt tűzték ki célul, hogy az eddig megjelent kötetek a rendészeti folyóiratok versenytársai legyenek, mint ahogy azt sem, hogy azok kizárólag a határrendészetről értekezzenek, de mindenképpen önálló tematikus publikálási lehetőséget kívántak nyújtani, és a meghirdetett témákhoz

minden esetben könnyen csatlakozhattak a rendvédelem szereplőin kívül más társadalomtudományok művelői is (Hautzinger, 2010).

A vastok könyv 44 szerzője változatos közösséget alkot. Megtalálhatjuk közöttük a Pozsonyi Rendőrákadémia professzorát, a Belügyminisztérium helyettes-államtitkárát, a Nemzeti Közszerológati Egyetem doktori iskoláinak és egyetemi tanszékeinek vezetőit, professzorait és PhD-hallgatóit ugyanúgy, mint a végrehajtásban dolgozó rendőr, katasztrófavédelmi szakembereket, a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ, a Pécsi Tudományegyetem munkatársait vagy éppen az Európai Unióra delegált migrációs szakdiplomatát. A felsorolásból is látszik, hogy korunk társadalmi kihívásai a hadtudománytól a rendészettudományig, a közigazgatás széles spektrumából származó különböző látásmódú szakemberek érdeklődését keltették fel.

A kötet beköszöntőjében dr. Pintér Sándor belügyminiszter fővédnöki gondolatait olvashatjuk, amelyben e képpen tér ki a rendőri szervezet előtt álló, és a tudomány válaszait igénylő próbatételekre. *„A rendőrség ma már nemcsak a rutinok által kialakított intézkedéseket végzi el, hanem válaszokat keres és ad a modern szervezeti modelleknek megfelelő menedzsment, szervezeti viselkedés tekintetében éppúgy, mint a gyakorlati munka során megjelenő technikai kihívások, különösen az informatika és az információbiztonság területein. A tudományos megközelítés által kimunkált válaszok a rendvédelem hatékonyságának további növelése érdekében elengedhetetlen jelentőségűek.”*

A kötet első fejezete a „Tudományterületi metszetek” címet viseli. Az itt olvasható monográfiákban jól megfigyelhető a rendészettudomány kapcsolódása más tudományágakhoz, elsősorban a hadtudományhoz, biztonságstudományhoz, a katasztrófavédelemhez vagy éppen a pszichológiához. Itt nyolc tanulmány kapott helyet, s mindjárt az első, a magyar rendészettudomány legfőbb reprezentánsa, Finszter Géza professzor tollából, aki a „Rendőrségi évfordulók” című írásában négy kérdést vizsgál (Finszter, 2020). A szerző a nemzeti és az egyetemes értékek egymáshoz való viszonyáról így ír: *„a legkedvezőbb feltételeket a politikai hatalom demokratikus gyakorlása biztosítja”*. Finszter a jó állam és az erős állam koncepcióját állítja szembe, és felhívja a figyelmet arra, hogy a rendészetben az eredményességet csakis törvényességgel érhetjük el. Az emberi jogok egyéni és közösségi értelmezése során rámutat, hogy az egyéni és a közösségi jogok harmóniája azért bomlik meg, mert az alapjogvédelmi szint csökkentésének tilalma nem mindig valósul meg hangsúlyosan. Végül írásában a rendészet alkotmányos meghatározottságáról olvashatunk az 1989-es köztársasági alkotmánytól a 2012-ben hatályba lépett Alaptörvényig bezárólag. Ez utóbbi megvalósította a demilitarizálást és visszaillesztette a rendőrséget a közigazgatás rendszerébe. Teke András tanulmánya a tudomány és

a rendőri szakma viszonyrendszerét vizsgálja és a hierarchikus-bürokratikus szervezetekben történő problémamegoldási mechanizmus megváltoztatására az új tudományos elvek és módszerek, különböző dimenziójú kutatások alkalmazását javasolja (Teke, 2020). Ebben a fejezetben olvashatunk még a rendészet- és biztonságstudomány kapcsolatáról, a katasztrófavédelem tudományterületi elhelyezéséről, a terroristák pszichológiáján át a biztonságstudomány aktuális nemzetközi példáit tekintve érinthetjük Törökország jelenlegi helyzetét, és a német szélsőjobb radikalizációját is.

A „*(Rendészet) történeti szilánkok*” kifejező és egyben beszédes cím lehet egy fontos történelmi emléknappal tűzdelt évben, hiszen a trianoni béke diktátum 100., illetve Zrínyi Miklós hadvezér-költőnk születésének 400. évfordulóját ünnepelhetjük. Hét értékes, a rendészet történetjének különböző korait és vetületeit elénk táró monográfia található ebben a fejezetben. Különleges értéket ad a periodika e fejezetének a nyitómű. Ebben Padányi József több korabeli vázlattal és katonai térképrészlettel mutatja be, hogy Zrínyi az 1660-as években katonailag és műszakilag is kimagasló védelmi rendszert hozott létre a Muraközben, melyet a török támadók ellen 1663 augusztusában sikeresen meg is védett (Padányi, 2020). Hautzinger Zoltán itt helyet kapott írása megeleveníti előttünk a trianoni évben született Sebő Ödön, a Magyar Királyi Honvédség egykori határvadász főhadnagya életének mozzanatait, akinek a Gyimesi-szorosban tanúsított hősiesség helytállása a támadó szovjet és román csapatok megtorpanását eredményezte, illetve előre nyomulásukat csak a terület megkerülésével tudták folytatni (Hautzinger, 2020). Ebben a fejezetben olvashatunk még többek között az orosz rendészeti rendszerről vagy a román rendőrségről, illetve a magyar határőrség és a határőrizet 1956. november 4-e utáni újjászervezéséről.

A rendészettudomány és az oktatás érdeklődési területei is megjelennek a kötetben „*A rendészet humánuma és jövője*” című harmadik fejezetben. Itt nyolc publikáció kapott helyet, különösen olyan témákkal, mint a gyakorlatorientált rendészeti képzések tapasztalatai vagy a rendőrtiszthelyettes-képzés oktatás-módszertani fejlesztési lehetőségei, de olvashatunk még a nemzetbiztonság felsőoktatási képzéseiről nemzetközi kitekintéssel, a rendőri etika vizsgálatáról a tisztjelöltek körében, a rendőrség társadalmi elfogadottságáról, végezetül két, a világiárványhoz kapcsolódó értekezés is helyet kapott a gyűjteményben.

Nem maradhat el a témákat tekintve a bűnüldözés sem. A „*Kriminalitás és bűnüldözés*” címet viseli a negyedik fejezet, amelynek első tudományos publicisztikája a kriminalisztika jövőbeli fejlesztési lehetőségeit járja körbe, csokorba szedve a legújabb tudományos módszereket, egyúttal figyelmeztetve, hogy a hatékony bűnüldöző szakembert még ezen új technikai eljárások sem fogják helyettesíteni (Fenyvesi, 2020). A fejezetben többek között olvashatunk még

a fényképről, mint a kriminalisztika nulladik mérföldkövéről, a terrorcselekmények előrejelzésének lehetőségeiről, valamint a testi sértésekkel kapcsolatos nyomozások orvosszakértői kérdéseiről.

A migráció témája a jelenkorban a rendészettudományi közgondolkodásban megkerülhetetlen. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a kötet utolsó „*Modernkori migráció hatásai és kihívásai*” című fejezetében helyet foglaló kilenc tanulmány. Ezek közül kiemelkedik Töttös Ágnes írása, amely a migrációkezelés egyik legvitatottabb helyszínével összefüggő nemzetközi és európai jogi bírósági gyakorlatot mutatja be (Töttös, 2020). Emellett e fejezetben kaptak helyet a pandémiás helyzet hazai és európai rendészetre vagy éppen a terrorizmus elleni küzdelemre gyakorolt hatásait górcső alá helyező írások is. A pécsi rendészeti tudományos műhelyből kikerült új periodika több tudományterületet érintő fogalmak összekapcsolásával létrejött interdiszciplináris – és mint mindig – időszerű témákat feldolgozó gyűjteményes mű. Mindazok figyelmére bizton számíthat, akik érdeklődési körüknél vagy kutatási témájuknál fogva a rendészettudomány fejlesztésén vagy megújításán fáradoznak. Ezt az is elősegíti, hogy e kötet is – a 2002 óta megjelent korábbi számokhoz hasonlóan – teljes terjedelmében olvasható a honlapjukon ([URL1](#)).

Felhasznált irodalom

- Hautzinger Z. (2010). Tíz kötet a rendészettudomány szolgálatában, *Rendészeti Szemle*, 58(2), 127-143.
- Finszter G. (2020). Rendőrségi évfordulók. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. A hadtudománytól a rendészettudományig – Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében* (pp. 5-24). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Teke A. (2020). A tudomány és a szakma viszonyrendszere a hadtudomány és a rendészettudomány kompatibilitási dilemmájában. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. A hadtudománytól a rendészettudományig – Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében* (pp. 25-32). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Padányi József (2020). Mars küzdőtere. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. A hadtudománytól a rendészettudományig – Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében* (pp. 83-92). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Hautzinger Zoltán (2020). A határvédelem arca. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. A hadtudománytól a rendészettudományig – Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében* (pp. 93-97). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Fenyvesi Csaba (2020). A kriminalisztika válaszai a társadalmi kihívásokra – a bűnüldözés fejlesztési lehetőségei. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos*

Közlemények XXII. A hadtudománytól a rendészettudományig – Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében (pp. 211-226). Magyar Hadtudományi Társaság.

Töttös Ágnes (2020). A magyar tranzitzió az Európai Emberi Jogi Bíróság és az Európai Unió Bírósága előtt. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. A hadtudománytól a rendészettudományig – Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében* (pp. 277-288). Magyar Hadtudományi Társaság.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *A Pécsi Határőr Tudományos Közlemények hivatalos honlapja.* www.pecshor.hu

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Kalmár Á. (2021). Gondolatok „A hadtudománytól a rendészettudományig – Társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében” című kötetéről. *Belügyi Szemle*, 69(SI3), 141-146. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.3.9>

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle kiemelten a Belügyminisztérium felügyeleti és szervezeti rendszeréhez illeszkedő olyan tudományos közleményeket fogad be és jelentet meg, amelyek elsősorban a rendvédelemmel, a közrenddel és a közbiztonsággal, a biztonságpolitikával, az önkormányzatisággal összefüggő kérdésekkel, a társadalmi devianciákkal, valamint a rendészet kérdéseit kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti szempontból elemzi és értékeli.

A Belügyi Szemle az Open Journal System-Folyóirat Szerkesztő Rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemlében megjelent cikkek nem feltétlenül tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli. A lap egésze, az egyes cikkeket is beleértve, szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő.

A folyóirat megrendelhető a Szerkesztőség e-mail címén vagy telefonon.

Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600

Email: szerkesztoseg@belugyiszemle.hu

Web: www.belugyiszemle.hu

OJS: ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/index

